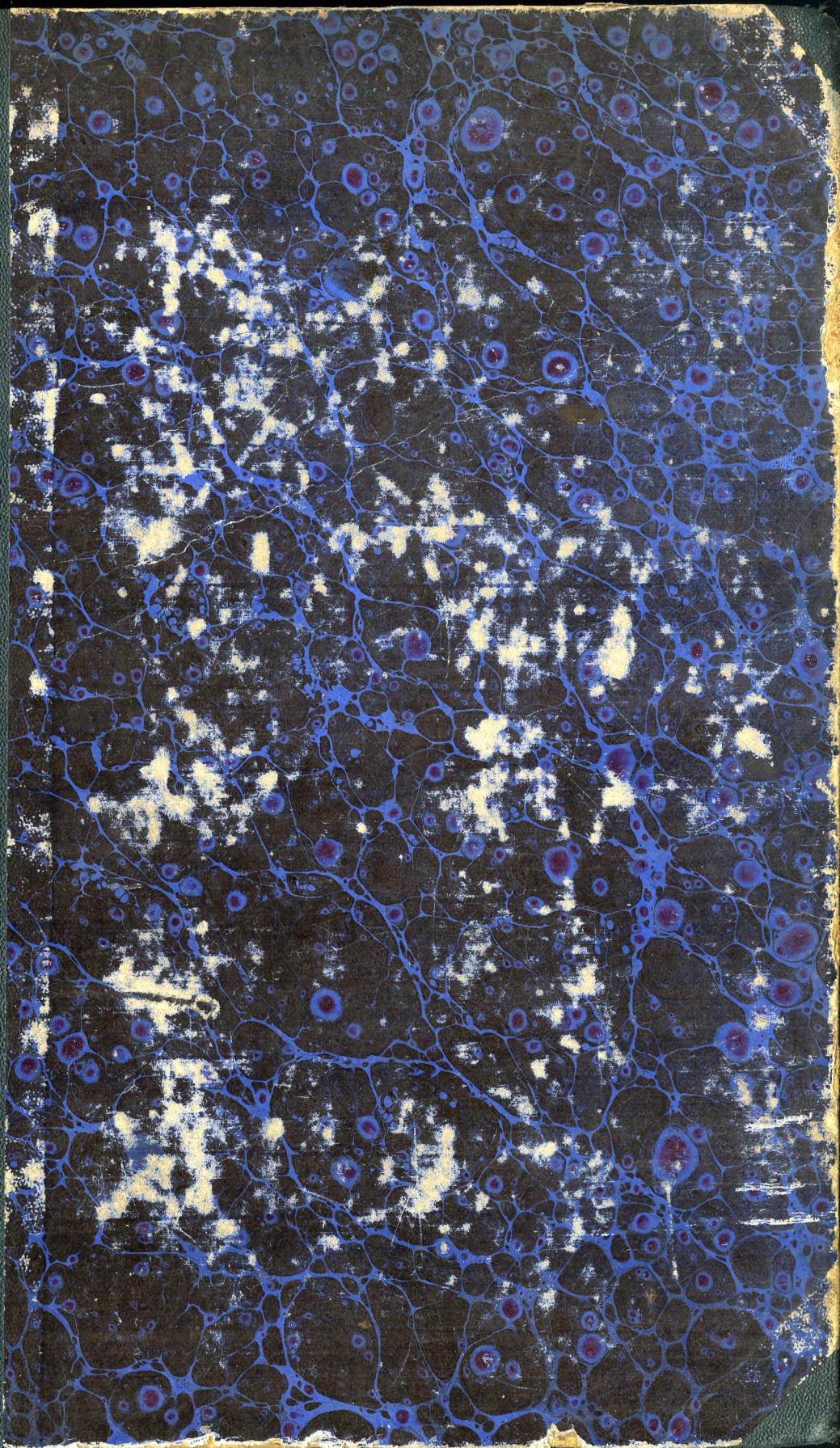

Politikai
röpiratok.

64.

64
481

ESZMETÖREDÉKEK

A VÁRMEGYÉK RENDEZÉSÉRŐL.

IRTA

SZENTKIRÁLYI MÓRICZ.

KÜLÖN LENYOMAT A BUDAPESTI SZEMLE ÚJ FOLYAMA VII. KÖTETÉBŐL, MEGTOLDVA

EGY TÖRVÉNYJAVASLATTAL.

4.

PEST,

KIADJA A BUDAPESTI SZEMLE SZERKESZTŐSÉGE.

1867.

5.5.7.2. 00564965

DE BALLAGI GÉZA.

A MEGYÉK 1848 ELŐTT ÉS UTÁN.

A magyarországi megye nem pusztán közigazgatási terület, hanem erkölcsi egyetemleges egyéniség, mely állami közjogokkal van a törvény által fölruházva, és a melynek tagjai mindazok, kik hasonló jogokkal bírnak és csakis azok lehetnek.

A régi megyének jogai következők voltak :

1. követválasztási és visszahívási jog,
2. útasítási jog,
3. közigazgatási és törvénykezési jog,
4. tisztújítási jog,
5. ellenőrködési jog.

Ezen jogokat a megye tanácskozási és választási gyűléseiben gyakorolta, melyekben minden egyes tagja részt vett, vagy legalább részt venni jogosítva volt.

A törvényszolgáltatásról alább tüzetesen fogok szólni.

A főkormányhozi viszony két fő pontban folyt össze, úgy mint :

hogy felsőbb rendelet törvényesen csak a megyéhez intézhetett, és a megye tisztviselői ily rendeletet csak a megye meghagyásánál fogva hajthattak végre ;

hogy az oly rendelet végrehajtását, melyet törvénybeütközőnek vélt, annyiszor a mennyiszor felfüggeszthette és fölírásai által a sértett törvény orvoslását szorgalmazhatta.

A megye tehát birt törvényhozási joggal, melyet a követválasztások és útasítások által az országgyűléseken gyakorolt ;

birt közigazgatási joggal, melyet tisztviselői és statutarius joga által saját körében gyakorolt ;

és birt ellenőrködési joggal, melynek hatása úgy saját tisztviselőire, valamint a magas kormány teendőire is kiterjedett ; az előbbiekre az által,

hog्य valamint minden rendeletet, határozatot és útasítást kirekesztőleg és egyedül a megyétől nyertek, úgy szintén ezeknek teljesítéséről minden jelentést kirekesztőleg a megyéhez tartoztak intézni, mely hanyagság vagy visszaélés esetében ellenök bűnvádi kereset megindítását is elrendelhetette; továbbá az által, hogy kevésbé alkalmas tisztviselői helyett időről időre másokat választott;

a kormány teendőire pedig az által, hogy a törvények fölött örködött, és mint egyedüli törvényes végrehajtó organum, közreműködését tőle megtagadhatta.

Meg kell még jegyezni, hogy a megye önállósággal is bírt, minélfogva saját szükségeinek fedezésére, függetlenül az országgyűlési megajánlástól, házi adót vetett ki; és

hog्य tagjait a közgyűléseken mondottakért csak ugyanazon közgyűlés által lehetett széksértés miatt kereset alá venni.

Ezen jogait azonban a megye nem gyakorolta korlátlanul.

Statutumai, bár némelyek szerint utólagos, de mindenesetre felsőbb helybenhagyás által jutottak kétségtelen érvényre.

A megyei bírák ítéletei felebbezés útján a felsőbb bíróságok elé terjesztettek.

Jegyzőkönyveit a megye évnegyedenként a m. kir. helytartótanács elé tartozott terjeszteni, hol utólagosan ugyan, de mégis felsőbb átvizsgálás alá vették.

A felebbfolyamodás a megye bármely határozata ellen minden egyes polgár előtt nyitva állott.

A házi költségvetés érvényes csak akkor lett, midőn a m. kir. helytartótanács által helybenhagyatott, mely különösen fölügyelt, nehogy a múlt évi költségvetést ok nélkül meghaladja.

Minden rendkívüli költségek bizonyos összegben túl csak a m. kir. helytartótanács beleegyezésével voltak utalványozhatók.

És végre, ha valamely felsőbb rendelettől a megye a végrehajtást megtagadván, a központi kormány és a megye közötti vita rendes úton elintézhető nem volt, a királyi végrehajtó hatalomnak rendkívüli alkalmazása királyi biztosok által lépett közbe, fenhagyatván a megyének, hogy sérelmét országgyűlés elé terjeszthesse.

Világos tehát: hog्य az államhatalom ellenörködési joga viszont a megyék fölött szintén fen volt tartva, sőt ha a megyék és

a magas kormány közötti összettközések eseteire vissza akarunk emlékezni, azt állíthatjuk, hogy erélyesen gyakoroltatott is.

Ha még mindezekhez hozzágondoljuk a földesúri hatóságot, mely a községi számadások megvizsgálásában, az árvák dolgában, a helybeli rendőrségben, az előljárók választása a községek közvetlen kormányzásában a megyéket kiegészítette vagy kiegészíteni kellett volna : előttünk áll az 1848 előtti megyei közéletnek, ha talán nem mindenben szorosan törvényszerű, de gyakorlatilag elég hűséges képe vastag körvonalokban rajzolva ; elég hűséges annyiban, hogy a jelen értekezésnek háttérül szolgálhasson.

In illo tempore azt állították némelyek, hogy ily megyékkel kormányozni nem lehet. Miért? talán a közigazgatás hiányai miatt, melyet a választott tisztviselők hanyagül kezeltek? Lehet, sőt kétségtelen, hogy fordultak elő rendetlenségek a közigazgatás körében; lehet, sőt kétségtelen, hogy a választott tisztviselők közt találkoztak hanyagok és alkalmatlanok: de, valamint a rendetlenségek eseteit elhárítani bármely rendszer mellett sem lehet egészen, és annyira, hogy soha ne forduljon bárcsak kevés is elő, úgy viszont a kinevezés sem azon panacea, mely képes lenne mindenkor megóvni a közönséget oly egyénektől, kiknek buzgóságára és ügyességére számítani nem lehet: a panasz is tehát a megyék ellen nem ez volt.

Talán az adóbehajtás történt hanyagül? Igaz, alig volt megye, mely a hadi adóra nézve kisebb-nagyobb összeggel hátralékban ne maradt volna: de ennek nem a megyék voltak okai. Akkor is hajtattak végre adóexecutiók, bár nem katonai, hanem csak megyei karhatalommal, és ezen karhatalom elég volt arra, hogy a hol talált valamit, azt lezálogolhassa és elárvereztethesse; aztán a hátralékok nem is annyira a hanyag behajtásból, mint a fizetési képtelenségből erednek; ha rosz termés volt magasabbra emelkedtek, ha jó volt, nagy részben lerovattak. Avagy most midőn a behajtás teljesen és közvetlenül a magas kormány kezében van, nincsenek-e sokkal nagyobb hátralékok, mint voltak azelőtt? Miért? Mert az adó hasonlíthatlanul magasabb lett, a fizetési tehetség pedig ugyanazon arányban nem emelkedett. De minden adóhátralékok mellett is az ország mintegy 8 millió tiszta jövedelemmel járult a magas kormány szükségleteihez. Ezen adó-

hátralékok miatt sem volt tehát valami nagy elégedetlenség a megyék ellen.

Végig mehetnénk így a közigazgatás minden ágain, és ha nem állítjuk is, hogy jobb, szabatosabb és gyorsabb közigazgatás nem képzelhető, mint a milyen hajdan a megyék által gyakoroltatott, de viszont okot sem fognánk e téren találni, mely által igazoltatnék, hogy a régi megyékkel kormányozni nem lehetett volna.

Sőt ellenkezőleg, ha eltekintve a gyakorlott visszaélésektől, melyek minden rendszer mellett lehetőek, tisztán a kormányzás eszméjéből indulunk ki, talán nem lenne nehéz bebizonyítani azt is, hogy jól, olcsón, gyorsan kormányozni megyék, általában oly törvényhatóságok nélkül nem is lehet, a melyek bizonyos mértékű önállósággal nem bírnak, és hogy ily törvényhatóságoknak a meetingek, egyesületek és minden egyéb társadalmi alakulások csak gyöngge surrogátumai, melyek együttvéve pótolhatják ugyan a megyék hatását a közszellem fejlesztésében, de a törvényhatóságokat a politikai szabadság gyakorlati terén, azon téren, melyen szabadon nemcsak gondolkozunk, nemcsak beszélünk, de cselekszünk is, nem pótolhatják. Mindezt bebizonyítani nem lenne nehéz, ha szándékomtól messze nem vezetne el, mely nem lehet, hogy panegyrist írjak; vagy csak igazoljam is a megyei, illetőleg magyar törvényhatósági institutiót, hanem csak az, hogy fölvilágosítsam némileg azon eszméket, melyek a megyék rendezése kérdésében az 1848. évi törvények által változott körülmények között fölmerülnek.

Az ok tehát, mely a megyék ellen oly gyakran panaszokra szolgált alkalmul, nem feketik a közigazgatás körében, hanem egyebütt keresendő.

Azon jogok, melyeket a megyék gyakoroltak, magasztosak; egy sincs közöttök, mely, józanon gyakorolva, ne lenne a polgári szabadságnak hatalmas oszlopa; azon közszellem pedig, mely e jogok folytonos gyakorlása által fejlődik, egy nemzet életének és erejének fokozására a leghatalmasabb eszköz; de ha ez igaz, ellenben senki nem tagadhatja azt sem: hogy a törvény nem szabta ki tüzetesen ezen jogok határait, és hogy a tanácskozási terembe oly tényezőknek is engedett helyet, melyek a pártoskodási szellem visszaéléseinek mindig kész eszközüül szolgáltak.

A kormány ezen visszaéléseken igyekezett segíteni, de nem tette ezt a törvényhozás útján és nem a rend érdekében, hanem tette a közigazgatás útján és a hatalom érdekében. Innen a számtalan összeütközés a competentia kérdései fölött.

Az országgyűlés, ámbár nem volt hatalom a kormányhatalom irányában, de alkalmatlan volt végnélküli panaszával a törvénysértések miatt, azonkívül beleegyezése nélkül törvényt sem lehetett alkotni, pedig a hatalomnak saját érdekében törvényekre, vagy legalább hallgatásra volt szüksége; mert a jogfentartásokat pusztá tények által az országnak nyílt, vagy legalább hallgatólag beleegyezése nélkül érvénytelenné tenni nem lehetett. Befolyása alá igyekezett tehát keríteni a tanácskozásokat, a követi utasításokat, a követválasztásokat és visszahívásokat, és mivel a tanácskozási gyűlésekben a tisztviselők voltak a leghatályosabb tényezők, a tisztújító székeket is. E célra egyéb eszközökkel nem rendelkezhetett, mint azokkal, melyek a megyében léteztek, a helyett tehát, hogy a bajon segített volna, tetemesen növelte azt: és célta még sem ért. A megyék a kormány azon irányzatában, mely nem volt egyéb saját hatalma kiterjesztésénél, akadályul szolgáltak, és ezért mondták, hogy nem lehet a megyékkel kormányozni!

Hagyjuk most háttérbe vonulni a régi megyék életének ezen halavány képét, melyre maholnap alig lesz a ki visszaemlékezni és állapotjunk meg az 1848. évi törvények által életbelépett nagyszerű jogi és socialis változások fölött, melyek a megyét mind alkatrészeire, mind jogaira nézve lényegesen megváltoztatták és ennél fogva a jogok gyakorlásának módozatában is változtatást igényelnek.

1848 előtt a megye közönsége az „Universitas Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium“ kirekesztőleg a kiváltságos osztályból állott, és ha voltak is megyék, melyekben a nemes urak száma nagy volt, még sem volt akkora, hogy akár választás, akár tanácskozás végett egy osztatlan gyűlésnek tartása physicaillag lehetetlen lett volna. Nem lehet tagadni, hogy ily számos tagból álló gyűlések gyakran kihágásokkal és rendetlenségekkel jártak, de láttunk viszont oly gyűléseket is, melyek a legjobb rendben folytak le, a szerint, a mint a pártok vezetői jó, vagy rossz akarattal és kisebb vagy nagyobb eszélylyel működtek.

A megye közönsége ezen gyűlésekben maga közvetlenül gyakorolta és gyakorolhatta minden jogait, maga volt a jogosított testület és egyszersmind a joggyakorlatnak tettelegese organuma.

1848 után azon formulába: „Universitas Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium,“ mely sajátlag nem tesz egyebet mint „Universitas eorum, qui jurium Regni participes sunt,“ fölvették a nem nemesek is, kiket a törvény az ország közjogaiban, tekintet nélkül születésre és polgári állásra, bizonyos qualificatió-nál fogva részesekké tett: és ezáltal a megye közönségének száma oly nagyra emelkedett, hogy az osztatlan és egységes gyűlések tartása physicaillag lehetetlenné vált. A megye tehát közvetlenül és egy tömegben nem gyakorolhatta se választási, se tanácskozási jogait, hanem e czélből organumra volt szüksége, mely a köztörvényhatósági jogokat a közönség nevében gyakorolja. És ez az első és lényeges különbség. Ezen különbség kényszerűsége kitűnik az 1848: 16. és 17. törvényczikkekből is, melyek által a régi megyei testület bár csak ideiglenesen és nem épen czélszerűen de gyökeresen átalakittatik.

Továbbá az 1848: 9. törvényczikk 4. §-a által az úri törvényhatóság megszüntetett; a megyét kiegészítő ezen institutio hiányzik: az úri székek teendőit tehát más organumra kell ruházni. Ezeket ugyanazon törvény által is tette részszerint a rendezett tanácssal bíró községekre, részszerint a megyékre, illetőleg a megyei tisztviselőkre, kiknek most már azon esetekben, midőn az 1848 előtti törvények szerint a földesúri hatóság által elhanyagolt köteleességeket csak pótolni kellett, ezeknek teljesítése rendes teendői közé fölvétetett. De első tekintetre is világos, hogy institutiókat egyszerűen az állam-gépezetből kihagyni és csupán a megyei tisztviselők szaporítása által pótolni nem lehet: hogy organicus intézmény helyét csak más organicus intézmény foglalhatja el, melynek, hogy öszhangzásban legyen a megyei önkormányzat alapeszméjével, nem szabad kölesönvétetni a centralisatiótól, bár ezen centralisatio a megyéből venné is eredetét és származását.

Végre megszűnt a táblabirói kar, ezen bünbakja a régi időnek a méltánytalan új kor ítélőszéke előtt; nem létezik tehát ismét egy oly tényező, mely a megyei közigazgatásnak csaknem minden ágában nélkülözhetlen volt; és ha valaki azt hiszi, hogy a táblabiróság

nem volt egyéb, mint ezim, megkülönböztetés vagy talán korteskedési eszköz a főispán kezében, nagyon csalatkozik. Nem akarok fejtegetésébe bocsátkozni a táblabirói intézmény eredetének, és hogy mi volt a „Juratus Tabulae Judiciariae assessor“ hajdan, legyen elég annyit megjegyezni, hogy a legközelebbi múlt időkben is képviselője volt a megye nem hivatalbeli törvénytudó értelmiségének, nem mintha táblabirákon kívül független törvénytudók nem lettek volna: hanem, mert a törvénytudók sorából éppen ezek voltak kijelölve. És mivel törvénytudókra a közigazgatás minden ágában van szükség, nem volt se választmányi, se egyéb bármely közigazgatási gyűlése, melyhez a táblabírák, mint kiegészítő tagok a tisztviselők mellé ne csatoltattak volna. A megyei törvényszékeken pedig közbírák kirekesztőleg csak ők lehettek. A közigazgatás gépezetéből ezeket sem lehet egyszerűen kihagyni, ámbár igen sajnálatos hogy ily olesó tényezőket nélkülözni kénytelenítettünk, hanem pótolni kell állandósítása által azon tagoknak, kik a közigazgatás különböző ágaiban lesznek alkalmazandók.

Ezekből világos, hogy a megye alkatrészei és tényezői az 1848-iki törvények által lényeges változást szenvedtek. De nem maradtak érintetlenül a megye jogai se, nem azért, mintha a törvény másként rendelkezett volna, sőt inkább a 16. törvényezikk 2. §-ának d) pontja mindazon hatóságot, mely törvény és alkotmány szerint a megyei közgyűléseket megilleti a c) pontban szervezett állandó bizottmányokra ruházta által; hanem, a dolog természeténél fogva,

legelőször is az 5. törvényezikk az országgyűlési képviselők választását a választó kerületekre bízta; a választottak nem a megyét, nem is a választó kerületet, hanem az országot képviselik. A megyének tehát mint egységes és osztatlan testületnek követválasztási s ezzel együtt visszahívási és útasítási joga is megszűnt. Szükséges következése volt ez a népképviselés elvének. Ott hol a nép képviseltetik, nem képviseltethetnek se egyének, se rendek, se testületek, hanem érdekek. A hol a képviselők felelős kormányval áll szemben, az útasítási jog képtelenség, mert parlamentári kormány a pártok egy bizonyos állandósága nélkül nem létezhet.

De továbbá a megyék azon joga is, hogy a kormány rendeleteit, ha azok a törvénybe ütköznenek, félretehessen, fontosságá-

ból sokat vesztt: mert alig képzelhető parlamenti felelős kormány, mely szándékosan törvényt sértene, és, ha megtagadva természetét, ezt mégis cselekszi, a sértést nem fogja jelentéktelen törvényeken elkövetni. Az alkotmány ellen intézett hatalmi tények pedig, ha egy felelős miniszterium által követtetnek el, nem sérelmek, hanem államesinyek, nem fölírás általi érintkezést, hanem harezot föltételeznek, melyre a miniszterium már akkor előre el van szánva, midőn az államesinyt elhatározza. Azonkívül egy felelős és a parlament helyeslésétől függő kormány nyal szemben már létezik a parlamenti ellenörködés, a megyének ellenörködése tehát bár nem fölösleges is, de súlyából és előbbi jelentőségéből nem keveset vesztt.

Tehát ha figyelembe vesszük azon változást, melyet a megyék jogai szenvedtek, azon állás által, melyet egy felelős miniszterium az állam-gépezetben elfoglal, és az által, hogy követválasztási, visszahívási és útasítási jogaik megszűntek: úgy látszik, hogy a megyék közéletének súlypontja inkább a közigazgatási téren fekszik, mint annakelőtte, és hogy törvényhozási közvetlen befolyásuk egészen megszűnvn, az alkotmány fölötti örködés köteleességének terhe pedig vállalkról nagy részben levétvén, legnagyobb részben a helyhatósági önkormányzat hivatásának adattak vissza, melynek lényeges jelleme abban áll, hogy mindenütt, ott, hol a közigazgatás bármi részben gyakoroltatik, ennek tényezői mellett a kormányzottakból alakított ellenörködés létezzék.

Közigazgatási tekintetben a megyék a collegialis kormányzat képét viselik. A tisztviselők kirekesztőleg végrehajtással, a hozandó határozatokhoz szükséges adatok gyűjtésével és előkészületekkel foglalkoznak: midőn határozat hozatik, csak elnökei vagy egyes hasonjogú tagjai a gyűléseknek, melyekben a megye nem tisztviselő tagjai is részt vesznek. De ezért a collegialis kormányzás korántsem burocratia, melytől két tulajdonsága által lényegesen különbözik, úgymint a nyilvánosság és a határozó gyűlések tagjainak nem állandó volta által; eleven, örökké mozgó nyilvánulása a közéletnek és közérdekeltségnek azok részéről, kik kormányzók és kormányzottak is egyszersmind.

Kérdést tehetne valaki: nem lenne-e célszerűbb és következetesebb a miniszteri kormányzat mellett a megyei collegialis

kormányzatot egészen megszüntetni és helyette az egyéni kormányzat elvét egész következetességgel a közigazgatás minden fokozatán érvényesíteni, úgy, hogy valamint a miniszteriumban egyének határoznak, viszont az egész közigazgatás gépezete a megyékben és községekben is kirekesztőleg hivatalnoki egyes személyek által kezeltessék?

E kérdésnek minden oldalról és tüzetes fejtegetése messze vezetne, elég legyen tehát csak néhány töredékes észrevétel.

A centralisatio egyenes ellentétben van az alkotmányos törvényhozással: mert absolutismus a végrehajtás terén nem fér össze a szabadsággal a törvényhozás terén; az alkotmányos törvényhozás a szabadság teoriája, a centralisatio az absolutismus praxisa; e két ellentétes tényező között tehát előbb-utóbb összeütközéseknek kell kifejlődni, mire példát fölhozni nem egyet lehetne.

Azon hivatalnoki fokozatos közigazgatási gépezet, melyet centralisatióknak nevezünk, kirekeszti a helybeli ellenőrködést a kormányzottak részéről; mely oly hivatalnok irányában, a ki nem függ a megye közönségének határozatától és választásától, a dolog természeténél fogva illusoriussá válik.

Gyors és olcsó közigazgatás csak úgy képzelhető, ha mindazon ügyek, melyek kirekesztőleg a megyét vagy községet és ezeknek lakosait illetik, helyben végeztetnek, már pedig minden ily ügyeknek elintézését egyes személyekre bízni nem lehet; ebből következik, hogy minél tökéletesebb a centralisatio gépezete, annál korlátoltabb az alárendelt hivatalnokok önállása, annál bonyolultabb, késedelmesebb és költségesebb a közigazgatás maga, meg kell tehát hagyni a kormányzottaknál azon hatóságot, hogy saját közügyök és érdekeik fölött magok intézkedhessenek és határozhassanak, a felebbfolyamodásnak magán ügyekben és a felsőbb korlátoló felügyelésnek fentartása mellett, oly esetekre nézve, midőn ezen ügyek és érdekek országos érdekekkel érintkeznek.

És ezért még az sem lenne elég, hogy a megye közönsége közigazgatási tisztviselőjét csak válassza, a határozat-hozatali jog aztán ily választott tisztviselőkre legyen bízva; mert ily tisztviselők urai és nem szolgálói lennének a közönségnek és hivatalos

befolyásuk által magát a választást is és a választás által gyakorolható ellenőrködést is kijátszhatnak.

Végre, mint köztisztelő hazánkfia Deák Ferencz egy ízben mondá: az eszközök választásában első kérdés nem az, melyik legjobb, hanem az, melyik kivihető a fenforgó körülmények között? Főltéve tehát, hogy parlamenti kormányzat mellett a centralisatio jobb és czélszerűbb a municipalis rendszernél, arról hazánkban és a legközelebbi évek tapasztalásai után szó nem lehetne, mert azt hiszem, hogy kivihetése lehetlen.

Nem marad tehát egyéb hátra, ha egyebet akarnánk is, mint úgy alakítani a megyei önkormányzatot, hogy a miniszteri felelősséggel összehangzólag működjék.

Lássuk már most, részszerint az 1848. évi törvények által a társadalomban előidézett változások, részszerint a parlamenti kormányzás, minő új institutiókat igényelnek.

A MEGYEI KÉPVISELŐ TESTÜLETRŐL.

A megye, mint közönség, „universitas“, magában foglalja mindazon lakosait, kiket a törvény közjogokkal ruházott föl; az 1848: 5. törvényezikk szerint tehát mindazokat, kik a megyében követválasztási joggal bírnak. Mivel ezek egyetemlegesen egy közös helyen és egy közös gyűlésben a törvény által a megyére ruházott jogokat közvetlenül nem gyakorolhatják, ezért szükséges, mint már első közleményünkben is megjegyeztük, egy testület, mely a megye közönségét képviselje.

Ezen testületnek fő rendeltetése lesz, hogy tanácskozzék és határozzon a megye hatóságához tartozó közigazgatási tárgyak fölött. E testület tehát nem lehet nagyon számos, ha azt akarjuk, hogy az egyéni vélemények érvényesítése illusoriussá ne váljék. Az állittatik ugyan, hogy egy számosabb tagokból álló testület elhatározásaiban függetlenebb, mint az, mely kevés tagból áll, és ez bizonyos tekintetben és bizonyos mértékig igaz: de igaz viszont az is, hogy egy nagy számú testület közönségesen csoportokra oszlik és a csoport-osztályok már kész véleménynyel járulnak a tanácskozáshoz, a minek következtése az, hogy a szabad és fesztelen eszmeesere lehetetlen.

Ezen általános tekintet különösen a közigazgatási kérdésekre nézve leginkább fontos, melyek nem nagyszzerű, az egész országra kiható elvek, hanem oly részletek körül forognak, melyek nem annyira élénk alkotmányos érzelmet, mint különösen tárgyismeretet feltételeznek, és a melyeknek megvitatása minden tekintetben fesztelen eszmeeserét tesz szükségessé.

Nem lehet azonban igen kevés számú se, mert különben könnyen hiányozhatnék azon részletes viszonyok ismerete, mely nélkül a megyének egyik vidéke, érdekeit a másik fölött egyoldalulag érvényesítheti; a miből ismét az is következik, hogy e testületnek akként kell alakíttatnia, hogy a megye minden vidékei abban egyaránt képviseltessenek.

De nem lehet igen csekély számú azért se, mert e testületnek, a megye törvényes jogai épségben tartása végett, netalán a központi kormány irányában független önállásra is lehet szüksége; ezt pedig csak akkor érheti el, ha tagjainak tekintélyes száma által a közvélemény előtt kellő nyomatékkal fog bírni.

És, hogy az általános nézetekből kibontakozva, példaként számokat mondjak, nem vélném soknak, de nem vélném kevesnek se, ha a megyei képviselő száma annyiban alapíttatnék meg, mennyi az országgyűlési képviselők száma ugyanazon megyében harmincz által sokszorozva; akként mégis, hogy e szám kilenczvennél kevesebb oly megyében se legyen, melyben háromnál kevesebb országgyűlési képviselő választatik, szaporítva továbbá a megyei választott tisztviselők számával.

Egy ily gyülekezet elég számos leend, hogy jogainak védelmében erélyes önállást foglalhasson, elég számos, hogy benne a megye minden vidéke képviselve lehessen, és egyszersmind nem lesz oly nagyszámú, hogy a fesztelen vitaközös akadályozva lenne. A tisztviselők kirekesztve nem lehetnek, mert mint végrehajtó és a néppel folytonosan érintkező tényezők, a megye szükségéről legrészletesebb ismeretekkel bírnak; mint a megye választottai pedig és a megyének gyermekei, szükség esetében ők lesznek legalább rendszerint legerélyesebb védői a megye törvényes jogainak.

Nem hallgathatok itt el két észrevételt és ezek következők:

Ha a megye hatásköre törvény által határozottan szabályoztatik, és a megye viszonyai a központi kormány irányában tüze-

tesen körülíratnak, egy alkotmányos felelős miniszterium mellett azon alkotmányos jogviszonyok fölötti összeütközések esetei, melyek a negyvennyolczadiki törvényeket megelőző időkben a megyék életét oly zivataros izgatottságban tartották, alig fognak előfordulni, és ha igen, egyes eseteknek orvoslása, még akkor is, ha a megyék a központi kormány törvénytelen akarata előtt meghajolni kényszerülnének, az országgyűlés útján nem lesz nehéz; ellenben

Minél tágasabb körű lesz azon autonomia, mely szerint a megyék a közigazgatási téren működni fognak, annál inkább szükséges, hogy azon testület, mely a megye közigazgatási jogait gyakorolja, e téren tárgyismerettel bírjon; a miből az következők:

hogy a megyei képviselő testület alakításánál nem annyira az ország alkotmányos jogai megőrzésének tekintete, és e czélból a testületnek tagjai nagy száma által minél erélyesebb megszilárdítása, mint inkább azon tekintet irányadó, hogy a szám az elintézendő kérdések fölötti vitatkozásnak akadályul ne szolgáljon.

Különben is nem mindig való, hogy egy nagyszámú közönség a jognak erélyesebb védője; a tömegek nézetei mindig egyes vezetők nézetei szerint alakúlnak, kik elég ügyesek őket bizonyos irányban magukkal ragadni; az igen nagyszámú gyülekezeteknek iránya és erélye is tehát kevés egyéniségek iránya és erélye szerint alakul, mi által az igen nagyszámú gyülekezeteknek haszna még azon esetben sem lenne biztos, ha a megyék alkotmányfentartási tekintetből is kényszerülnének állást foglalni.

Dózsa Dániel („Egy nézet a megyegyűlés újabb szerkezetéről“ Kolosvártt, 1866.) a tanácskozó testületet, melyet különböző kategoriák szerint három curiából állít össze, el akarja választani a határozó testülettől, melybe a curiák saját tagjaik közül 20, összesen 60 tagot választanak: vitatkozási joggal fölruházza a megye minden tagjait, kik azonban az országgyűlési képviselők választóinak qualificatióitól egészen más qualificatiókkal bírnak, és egy részben nem is egyéneket, hanem községeket képviselnek, döntő szavazattal azonban csak a curiák által megválasztandó 60 tagot. Én e nézettel egészen ellenkező véleményben vagyok, és azt tartom, hogy a tanácskozó testületet a határozó testülettől elkülönözni nemcsak nem szükséges, hanem lehetetlen is; nem

szükséges azért, mert ha egy nagyszámú testület akadály nélkül vitatkozhatik, még könnyebben fog határozhatni, és erre az egyéni szavazatok összeszámitása igen egyszerű módot nyújt. Lehetetlen pedig azért, mert egy hatvan tagból álló testületnek határozati joga oly nagyszámú testület ellenében, mint Dózsa Dániel tanácskozó testülete, illusoriussá válik, és vagy tisztán oda süllyed, hogy a tanácskozók többségének vitatkozás közben nyilatkozó akaratát, mint végzést, egyszerűen kimondja, vagy, ha ellenkezőleg kívánna dönteni, ez által közötte és ezen nagyobb testület között oly összeütközés idéztnék elő, mely sokkal veszélyesebb lenne a megye önállására nézve, mint volt bármely összeütközés valaha a középponti kormány és a megyék között, lenne pedig az által, hogy ily összeütközések elhárítása végett mindig egy idegen, a megyén kívül létező befolyás szükségeltetnék, és lenne legalább is ily összeütközés örökös forrása a vizálgodásnak, minden haszon nélkül.

Sokkal érdekesebb és nehezebb kérdés az: lehet e a megyei tisztviselők választását is a képviselő testületre bízni, vagy nem?

Véleményem e részben az, hogy a tisztújítást is a képviselő testületre bízni nemcsak czélszerű, hanem szükséges is; okaim pedig, melyek e véleményre vezérlelnek, következők:

1-ször. A választók nagy száma miatt a tisztviselők közvetlenül csak kerületenként választhatók, ez pedig már csak azért sem tanácsos, mert így választva nem a megyének, hanem a kerületnek saját tisztviselőjivé válnának, és a megye egységes élete könnyen felbontathatnék; az együtt élő, gyakori érintkezések által folytonos összeköttetésben levő emberek között könnyen kifejlődnek azon elkülönözési vágy, miszerint tisztviselőket saját körükből kívánnak választani; pedig a tisztviselők föladata nem az, hogy egyes vidékek érdekeit képviseljék, hanem az: hogy az egész megyének, mint egységes egésznek élén álljanak; az egyes vidékek érdekeinek képviselése a tanácskozó gyűlésekben a megyei képviselők föladata lévén, — nem is tekintve a megye azon tisztviselőire, kiknek működése nem szorítkozik egyes kerületekre, hanem kiterjed az egész megyére, kiket tehát kerületenként választani nem is lehet.

2-szor. A tisztújításnak egyöntetűnek kell lennie, elkezdve a legfelsőbb tisztviselőtől és fokozatonként folytatva a legutolsóig;

azért, mert megtörténhetik, sőt gyakori eset, hogy valaki, felsőbb hivatalra nem választatván, alsóbbat is elvállal, ha pedig alsóbbra sem lehetne megválasztható, a megye tisztkara talán sok tekintélyes tehetségtől foszthatnák meg; a közvetlen választás tehát szavazati lapok által, úgy hogy az egész tisztkar megválasztása egyszerre és egy szavazással történjék nem lenne czélszerű; ha pedig fokozatonként folytattatnék, tömérdek nehézségekkel és idővesztéssel járna, azonkívül a választókat mindennapi foglalkozásaikban oly gyakran háborgatná, hogy méltán lehetne attól is tartani, nehogy ezek, megunván a sokszoros és terhes háborgatást, legérdekesebb és legfontosabb jogaik gyakorlása iránt is utóvégre közönbösökké váljanak.

3-szor. Az ellenörködésnek legszelidebb, de egyszersmind leghatályosabb eszköze a tiszttviselők választása; a tiszttviselők fölötti ellenörködést pedig czélszerűen csak azon testület gyakorolhatja, mely a közigazgatás fölött intézkedik, ettől tehát az ellenörködés ezen nemét megvonni nem lehet. Könnyen sikeretlenek maradhatnának mindazon intések, megrovások és bármilyen közbelépések, melyek a netalán hanyag tiszttviselők eljárása miatt tétetnek, ha a tiszttviselő azon öntudatban él, hogy hivatali állása nem azon testülettől függ, mely fölötte rendelkezik, még akkor sem, ha megelégedését kiérdemelni elég erélylyel, vagy készütséggel nem bírt. Ugyanazon eset forog itt fen, mely fenforogna akkor, ha a megyei tiszttviselők a középponti kormány által neveztetnének ki.

És ezen indok bizonyítja azt is, hogy a képviselők számát megszorítani, csupán a tisztújítások esetére, nem lenne tanácsos, mert már magában ezen körülmény is mintegy támaszul szolgálna a tiszttviselőknek a tanácskozó testület ellenében, és azou természetes hajlamnál fogva, melylyel saját választottunkat pártolni szeretjük, a képviselő testület különböző fractiói között könnyen összeittközésekre vezethetne.

Ha tehát a választók nagy száma és lakosaiknak nagy területen messze szétterjedése miatt a megyei tisztújításoknál se a közvetlen választás nem alkalmazható, se a képviselő testület megszorítása csupán ad hoc nem tanácsos: nem marad egyéb hátra, mint a közvetett másodfokú választás maga a képviselő testület által; a minthogy az 1848: 17. tör-

vényezikk, bár csak ideiglenesen, hasonlólag intézkedik, midőn elrendeli, hogy a megyei hivatalok helyettesítésként, a főispán által a 16. törvényezikk szerint alakítandó középponti választmányal egyetértőleg töltsenek be.

De kérdi talán valaki: nem lehetne-e megmenteni a közvetlen választást az által, hogy a megyei tisztújításokra nézve a választói qualificatiók fölemeltetvén, a választók száma kevesbítettnek?

Én nem vagyok ezen véleményben, és pedig azért, mert kétféle qualificatiónak felállítása a nép jogfogalmait összezavarja. Eddig is, midőn az 1848: 5. törvényezikk a választási jogot rész szerint születéshez, részszerint értékhez kötötte, méltán kérdezték, miért lehet némelyeknek csupán születésnél fogva a választási jogban részesülni, bár semmi vagyonnal, semmi biztos keresettel nem bírnak is.

Még sokkal inkább kérdezhetnék tehát, miért kell nagyobb értéket kimutatni annak, ki a megyei tisztújításban részt vesz, mint annak, ki az országos képviselőt választja? holott a megyei tisztviselők választása a megye lakosságát sokkal közelebből érdekli.

Hogy ily kételyek a jogfogalmat megzavarják és hogy azoknak eloszlatása végett pusztán a törvényre hivatkozás petitio principii volna, már magában világos.

Az 1848: 23. törvényezikknek, mely a szabad királyi városok ideiglenes rendezéséről szól, 6. szakaszában a városi tisztviselők választására nézve körülírt qualificatiók, a két tábla közötti diaetale conclusum által sokkal előbb határozattak meg, mintsem az 5. törvényezikk létrejött volna; minélfogva a tisztújítási választásra a qualificatio sokkal szűkebb maradt az országgyűlési követ választására megállapított qualificatióknál, mert a két tábla közötti kölcsönös megállapodást ugyanazon országgyűlésnek megváltoztatni többé nem lehetett, és hogy ezen különbség a két különben lényegesen nem különböző jogok gyakorolhatására nézve a városi polgárok között nem csekély elégedetlenséget okozott, elég legyen azokra hivatkozni, kik az 1848. évi ezen törvényezikk életbeléptetésének tanúi voltak.

Ha tekintjük, hogy az 1848: 5. törvényezikkben megállapított qualificatiók szerint a választók összeírása mennyi nehézséggel jár, mennyi időbe kerül, mennyi reclamationnak használtatha-

tik ürtügyül, és mégis, minden figyelem és pontosság mellett, talán mindig tökéletlen marad, és ezen okokból mennyire kizsákmányolható pártérdekek tekintetében: azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy egy ily összeírás elkészítése többször mint egy ízben három évre kívánatos nem lehet. Mennyivel növekednek pedig egy ily összeírási működésnek árnyékoldalai, ha hasonló természetű, de különböző qualificatiók szerint a tisztújítás tekintetéből, még egy másik is lenne készítendő, könnyű belátni, ha meggondoljuk, hogy a tisztújítás alkalmával nem kerületenként egy, hanem az egész megyéből számos egyén választatik, az érdekeltség tehát és így az inger, pártoskodási visszaélésekre ugyanazon mértékben növekedik. Ezen nézetek azt is indokolják ugyan, hogy az 1848: 5. törvénycikkben meghatározott qualificatiókat egyszerűbb alapra, nevezetesen az adófizetés alapjára lesz majd egykor szükséges fektetni, de egyszersmind bebizonyítják, hogy addig, míg ez meg nem történik, újabbakat, ezekhez hasonlókat föllállítani nem lenne egyéb, mint szaporítása azon helytelenségeknek, melyeket az 1848 ki országgyűlés el nem háríthatott, azért, mert a régi dialis rendszer a közös teherviselés által lehetlenné vált, új adórendszer pedig még nem létezett.

Egyébiránt, valamint a választási jogokat kiterjeszteni, úgy a kettős fokú választásról, ha gyakorlatban czélszerűtlennek tapasztáltatik, a közvetlen választásra általtérni mindig könnyű, úgy ellenben, valamint a választási jogokat megszorítani: a közvetlen választástól, habár alkalmazva a tisztújító székekre czélszerűtlennek bizonyúlna is, másodfokú választásra visszalépni alkotmányos országban lehetetlen, azon egyszerű oknál fogva: mert nincs képviselő, ki saját választóinak jogait csonkítani merné. A kettős fokú választásnak elfogadása által tehát, első kísérletként, nyitva marad az út mindig czélszerűbb intézkedésre, ha szükséges.

Hogy az előterjesztett javaslat szerint a tisztviselők, aránylag a megye népességéhez, igen csekély számú gyülekezet által választatnának, nem ellenvetés, sőt előny. A tisztújító szék lényegesen különbözik a követválasztástól. Ezen utóbbinál egyes, minden józan eszű ember előtt érthető nagyszerű eszméken kívül, a választót érdekek vezetik saját érdekét, vagy azon érdekét, mely különösen szíven fekszik, mindenki ösmeri, és ha a jelölt becsületében megbízik, ez pedig neki megigéri, hogy az általa pártolt

érdeket előmozdítani kész: a választó magát minden nehézség nélkül elhatározhatja. Így van ez mindenütt oly alkotmányos országokban, melyeknek viszonyai rendezve vannak. A manchesteri gyár-iparosnak például hasztalan magyarázná, bár a legtiszteltebb egyéniség és bármily ékes szavakkal az arisztokratia érdekeit; ha ezen érdekek előmozdítását tűzte volna zászlójára, úgy hiszem, más választó kerületet kényszerülne keresni, hol ezen érdekek túlsúlyban léteznek; sőt maga egy hadviselés is csak akkor lehetne népszerű, ha annak összefüggése a gyár-ipar érdekével bizonyítottatnék. — A tisztújításoknál nem ily érdek forog kérdésben, és nem ily érdekek előmozdítására kerestünk megbízottakat: a tisztújítás alkalmával a közigazgatás általános érdeke határoz, és oly egyéneket kerestünk, kik készütségüknél fogva képesek legyenek azt kellően kézen tartani. Hogy ily egyéneket találhassunk, szükséges, miszerint azoknak készütségét és szakavatottságát ismerjük és megbírálhassuk, ezt pedig kevesebb számú választók talán jobban tehetik, mint sokan.

Attól, hogy ily módon a választók aránylagosan kevés száma által a sógorság, komaság, czimboraság tekintetei a választásokban uralomra juthatnának, nem kell tartani; ez csak akkor történhetnék, ha, mint hajdan, a szabad királyi városokban az úgynevezett századosok, a megyei képviselő testület tagjai, örökösök maradnának, s a soraikban történő hiányokat időnként önmagok pótolnák ki. De a megyei képviselő testület tagjainak, legalább legnagyobb részben, nem szabad örökösöknek maradni; hanem időről időre, akár egészben, akár részletenként újítás alá kell kerülniök. Ezenkívül a képviselőknek, mint a nép megbízottjainak fölötte áll mindig a közvélemény, mely tetteiket, épen azért, mivel nem saját nevökben működnek, és nem saját ügyöket kezelik, mindig éber figyelemmel kíséri és szigorúan bírálja: ők a legterhebb erkölcsi felelősség alatt állanak, nemcsak határozataik, hanem választásaik tekintetében is, és ha becsületüket szeretik, pedig ezt már csak föl kell tenni rólok, óvakodni fognak oly választásoktól, melyek miatt megrovásnak tétetnének ki; hollott ellenben egy kortes vezér háta mögött minden felelősség nélkül minden szabad, mert mindent a választók tömegének jogosult akaratára lehet fölronni.

A mi egyébiránt a választók kisebb vagy nagyobb számát

illeti, ez pusztán opportunitas kérdése és a képviselő testület tagjainak szaporítása által, ha valaki előtt a példaként felhozott számok elegendőknek nem látszanak, könnyen elintézhető. Elvkérés csak az, hogy ezen szám bármennyire szaporíttassék is, a tagok különböző kategóriákra ne osztassanak, hanem mindenik egyenlő joggal bírjon, úgy a tanácskozást mint a tisztválasztást illetőleg.

Mindezekon felül még egy tekintet van, mely ajánlja, hogy a tisztviselők választása a képviselő testületre bizassék; és ez a tisztviselők hivatalbeli állásának biztosítása a pártoskodási indulatok ellenében. Ma, midőn minden foglalkozásra szakképzettség kívántatik; midőn ezen képzettség megszerzése bármelyik ágában a polgári foglalkozásnak az egyén egész erejét, és, mondhatni, fele életidejét igénybe veszi; midőn mindinkább ritkúlnak, sőt haszonvehetlenekké válnak a polyhistorok; midőn maga a mezei gazdálkodás is, hogy terheit viselhesse és jutalmazó legyen, a bene possessionatusoktól, a hajdani tisztviselők ezen kész újonczaitól szakképzettséget igényel, eltérőt attól, mely a tisztviselőben kívántatik: a tisztviselő, ki hivatalából kimarad, más életpályát nehezen választhat: illő tehát, hogy oly egyének, kik a közigazgatás szolgálatára készültek, addig míg kötelességeket híven, becsületesen és szorgalommal teljesítik, biztosítva is legyenek méltatlan és csupán szenvedélyeskedésből eredhető személyeskedések ellenében. Pedig hasztalan, bármi képzettség feltételeztessék is a tisztviselőben, örökössé őt nem tehetjük, nemcsak a már előterjesztett okoknál fogva, hanem azért sem, mert a hanyag vagy visszaélést elkövető tisztviselő ellen a perbefogás csaknem mindig eredménytelen, magában sikeres biztosítás tehát nem is lehet. A panaszos magán polgár, a bírák a panaszlottal e tekintetben ugyanazon érdekű, szinte mint ő, örökös tisztviselő társai lesznek; a hanyagság vagy visszaélés eseteinek oly világos bebizonyítása pedig, hogy annak nyomán marasztaló ítélet hozathassék, ha a tisztviselő roszelelkű és ügyes, csaknem lehetetlen: ily körülmények között, bár a legérzékenyebb sérelmet is inkább eltűrjük, hogy sem egy, még csak nem is veszélytelen pörlekedésnek viszontagságait és költségeit vennők magunkra. És ezért nem marad egyéb hátra, mint oly testületre bízni a választást, mely ha nem zárja is ki minden részrehajlás lehetőségét, de

pártoskodási hajlammal legkevésbé bír, mely, folytonosan a közvélemény őrszeme előtt forogván, saját tetteiről maga is felelős.

Még így is az állam, tisztviselőinek megválasztására nézve, mindig bizonyos hátrányban marad. Azon számos, közkereseti, magántársulatok, melyek naponként szaporodnak, ügyvivőiket rendesen jobban fizetik. A magánkereset, mely tudományos képzettséget igényel, szorgalom és ügyesség mellett, csaknem mindenkor jutalmazóbb, és ezáltal a legjobb capacitások a közszolgáltatól nagyrészt elvonatnak. Azon tisztesség tehát és tekintély, mely a közhivatallal jár, nem lesz elegendő ösztön, hogy a legjobb tehetségeket az államnak megszerezze, ha a tisztviselőnek állása minden iparkodása és becsületessége ellenére ingataggá tétetik; annyival kevésbé, miután tekintélyt és közméltányilást már minden kitűnő egyéniségnek szerezni nemesak hivatalviselés által, hanem a polgári élet bármely körében lehet. Azon idők, midőn a bene possessionatusokra, kik hivatalos állásukat csupán becsület dolgának tekintették, számot lehetett tartani, elmúltak; a földbirtokos osztály, pedig a megye magvát ez képezi, gazdaságának elhanyagolása által több kárt szenvedne, mint a mennyit a hivatalviselés kipótolhat; de a viszonyok azon patriarchalis egyszerűsége is megváltozott, mely a hivatalos eljárást annakelőtte oly könnyűvé tette, hogy csaknem minden magyar nemes ember hivatalra születve lenni látszott. Most tehát, midőn a bene possessionatusok közül, tetszésünk szerint, válogatni alig lehet: igyekezzünk azon, hogy legalább a bene paratusok közül válasszthassunk, és hogy ezt tehessük, biztosítanunk kell becsület és szorgalmatos tisztviselőink hivatalos állását a lehetőségig.

Bocsánat, tisztelt olvasó, hogy e kérdéssel ily hosszasan foglalkoztam, de vannak eszmék, melyek oly mélyen behatnak minden viszonyainkba, hogy azoknak fejtegetése körül alig lehet sokat mondani, ha horderejét a változásoknak kellően meg akarjuk ismerni. Így az ősiség nem törvény, hanem oly tény, mely előbbeni minden birtokviszonyainkat áthatotta és azoknak jellemét képezte; és ezért megszüntetésére nem kevesebb kívántatott, mint minden birtokjogi viszonyainknak gyökeres átalakítása. Így a közös teherviselés eszméje is nem végződik ott, hogy mindnyájan adót fizetünk, hanem következményében kiterjed minden államgazdasági viszonyainkra, sőt társadalmi viszonyaink fölötti fo-

galmainkra is; ezen következményeket tehát legalább nagyjából érinteniünk kell, hogy a változott helyzetek által igényelt új intézményeknek értelmét és értékét megismerjük.

De most lássuk azon módozatot, mely szerint a képviselő testület alakítandó.

A megyei képviselő testület alakítása összefügg a megye felosztásával közigazgatási tekintetben. Főlebb említettem, hogy a megyei képviselőtestületben a megye minden vidékeit kell részesíteni, a képviselők is tehát a mennyiben választatnak vidékenként azaz kerületenként választatandók.

Ezen felosztás alapjául meg lehetne tartani a választókerületeket, úgy a mint azokat a megyék az 1848: 5. törvényezikk 7. szakaszának rendeletéből alakították; több ily kerületeket közigazgatási tekintetben egyesíteni; megtartva minden esetre a megyei képviselőtestület alakításánál minden egyes választó kerületet külön. A megyéknek ezen felosztása már gyakorlatba jött, közönségesen ismertetik, az országgyűlési képviselők választásánál alkalmazva van, és én jobbnak látnám, hogy a megyei képviselők választásánál is használtassék, mint azt, ha a megye, különféle tekintetekből, részszerint az országgyűlési követek, részszerint a megyei képviselők megválasztása, részszerint a közigazgatás kezelése végett ugyanannyi féleképen osztatnék különböző kerületekre. Zavart szül, ha a követ más helyen, a megyei képviselő ismét más helyen választatik, és a panaszos ismét nctalán harmadik helyen lenne kénytelen fölkeresni a járásbeli tisztviselőt ügyeinek elintézése végett. Sokkal egyszerűbb, ha a közigazgatási kerületnek széke egyszersmind valamely választási kerületnek székhelye; a közelet viszonyainak elrendezésében pedig az egyszerűség soha túl nem becsülhető kiváncsolom.

Elmondom tehát röviden miként javasolnám én alakítandónak a megyei képviselő testületet.

A javaslat következő:

A megyei képviselő testület álljon egy harmadrészben nem választott, két harmadrészben választott tagokból. A nem választott tagok azok legyenek, kik a megyében legtöbb adót fizetnek, alapul a gyökadót véve, sor szerint. A választott tagok követválasztási kerületenként egyenlő számmal azok által választassanak kiket a törvény az országgyűlési képviselők választására jo-

gosított, vagy jövőben, ha az 1848: 5. törvényczikk változnék, jogositani fog, és választassanak saját körükből.

E javaslatban több eszme foglaltatik, mindeniket egyenként kell igazolni, azután még szükséges lesz indokolni azt is, miért nem tartok jónak egy némely ide tartozó ettől eltérő javaslatok at

a) Közvetlen választás.

Én a megyei képviselőket szintén úgy, mint az országgyűlési követeket a választók által közvetlenül kívánám választatni; mert nincs ok, miért alkalmaztassék ezeknek megválasztásánál másodfokú választás. A kik az országgyűlési követ választására följosítottak, méltán követelhetnek az önkormányzatból legalább annyi részt, hogy azokat, kik ez önkormányzatba helyettök befolyanak, ők magok választhassák és ne választassák mások által. Továbbá kívánám a közvetlen választást azért is, mert a tisztviselők választását a fentebbiek szerint a képviselő testületre véltem bizandónak, ezeknek választása tehát, ha a képviselő testület másodfokú választás által alakittatnék, — már harmadfokú választás lenne. Mindenki ösmeri a fokozatos választásoknak hátrányait és azon okot, melynélfogva népszerűségre alig jutottak valahol, ezen ok abból áll, mert minden foknál, melyen a választás keresztülvitetik, a választottak egy fokkal távolabb állanak a jog forrásától, távolabb állanak attól, a kit tulajdonkép a törvény a joggal fölruházott, és a kinek nevében a megbízottak cselekesznek. A képviselőnek tehát, minél közelebb kell állani választóihoz, és ha megengedhető is, hogy a tisztviselőknek, kik nem képviselők, hanem felelős kezelői a közigazgatásnak, megválasztása másodfokú legyen: a képviselőknek megválasztásánál e módot se igazságosnak, se czélszerűnek, se következetesnek nem találom.

b) Választás kerületenként.

Közvetlen választás az egész megyében együtt és egyszerre nem történhetik; a választásnak, hogy gyakorlatilag lehetővé tétessék, csoportonként kell végbevitetni. Erre két mód van: vagy községenként választani, vagy alapul megtartani a követválasztási kerületeket.

Az elsőt nem tartom czélszerűnek; mert a választandók számát aránylag községenként felosztani, a községek között létező nagy különbségek miatt, csaknem lehetetlen; de ha ez, tömérdek nehéz

hézségek között, lehető volna is, attól kellene tartani, hogy ily választás melleit a megyében egyéni képviselet helyett testületi képviselet jöne létre, és egyéni szavazatok helyett collectiv szavazatokat nyernénk, kivált ha a testületenkénti választás által a képviselőknek díjazása és az ehhez igen közel álló utasítások adása találna szokásba jöni, a mi ellenkező törvény mellett sem épen lehetetlen, lévén tudniillik az élet mindig erősebb a törvénynél és ezen utóbbi az előbbinek csak formulája. Ez úton a megyék fölibe a községek emelkednének, és a helyett, hogy a községek a megye zömébe olvadnának be, a megyék egységes élete eldarabolhatnák. Ezt megelőzni, kivált a községek minél tább autonomiája mellett, csak egy mód van, és ez abból áll, hogy a választó, midőn jogát mint a megyének tagja, úgy gyakorolja, a községi kapcsolatból kiemeltessék, és, a vele közös jogúakkal, mint egyén jusson egy közös téren érintkezésbe; tehát, ha a megyei képviselők megválasztása több község választói által közösen és kerületenként vitetik véghez.

c) Választás a kerület kebeléből.

A feladat minden választásnál mindenekelőtt az, hogy teljes öntudattal történjék; a megyei képviselők megválasztásánál pedig még az is, hogy a megye minden vidéke a képviseletben aránylagosan részesíttessék. Ha minden választó, bár kerületenként, de minden választandóra szavaz: ezen kettős czél elérése lehetetlen. Vegyük például Pest megyét. A solthi választó a váci járásbelieket oly kevésbé ismeri, mint a pilisi vagy pesti járásbelieket és viszont; ha neki mind e mellett, a fölvetett példa szerint, 360 névre kell szavazni, kettő történhetik: vagy az, hogy kirekesztőleg általa ismert egyénekre szavaz, tehát oly egyénekre, kik saját vidékén laknak, és ekkor mind a 360 választandó a solthi járásbeliekből kerül ki; ezt fogja tenni a pilisi és pesti járásbeli választó is, legalább legnagyobb részben; és ekkor a mely vidék több választóval bír, az fog választani a maga köréből az egész megye számára, relativ majoritással, a megye minden többi járásának, illetőleg vidékeinek rovására; vagy az fog történni, hogy választási clubbok alakúlnak és előre elkészített lajstromokkal bejárván az egész megyét, igyekeznek jelöltjeiknek megnyerni oly választókat is, kik őket soha nem látták és nem is ismerik, s ez esetben illusoriussá válik maga a választás,

Ezt megelőzni csak egy mód van: és ez az, ha minden kerület saját kebeléből választ. A felvett szám szerint, 20 egyént minden kerületben, olyanokat, kikben bizalma van, ismerhet minden választó, ismeretlen nevekre nem szorúl, és az ismertek között is könnyebben tehet választást. Nem fognak ugyan elmaradni ezen mód szerint sem a választási clubbok, de nem lesz oly tág tér nyitva a rábeszélésnek és a választó értelmisége és szabad akarata sokkal több indokot találhat az elhatározásra. A választások valódi választások lesznek és a megye vidékei a képviselőben mind egyenlően részesülnek.

Ezen választási mód ellen csak egy kifogás lehet, és ez az: hogy tehát e szerint nem fog a megye mint collectiv egység képviseltetni, hanem a választó kerületek? Ezen kifogás, bár a fentebb előadottak által nagyon meggyengítve, a választás alakját illetőleg tagadhatlan. Azért szükséges ennek ellenében egy correctivum, melyet ismét csak egy úton lehet elérni, ha tudniillik a képviselő testület egy részét a legtöbb adót fizetők közül választás nélkül szemeljük ki.

d) A nem választott képviselők.

Ezek lesznek azok, kik a megyei képviselő testület élén állanak; ezek lesznek a megye osztatlan egységének örjei; ezek lesznek a közigazgatásnak legavatottabb felügyelői kiszemelve az adó-lajstromok szerint, tekintet nélkül a megye különböző vidékeire; független vagyoni állásuknál fogva helybeli aprólékos érdekek fölé emelkedve; leginkább tőlök várható, hogy a megye közérdeke lesz az, mi által vezéreltetnek; és ugyanezen független vagyoni állásuknál fogva ők lesznek leginkább képesek arra is, hogy a megyei közigazgatási üléseket szorgalmasan, szükség esetében pedig huzamosan is gyakorolják. Maradványai a régi aristocratiának, mely az ország alkotmányát hajdan saját erejével fentartotta, és azt a privilegiumok bilincseiből kibontva, a nép kezébe tette által; ők lesznek azok, kik a megyéknek a közügy iránt buzgó hajdani szelleméből át fogják tenni az eleven szikrát az új megyékbe; és azon változó elemek között, melyek a választás által egymást felváltva ingadoznak, állandóbb és jellemzetes irányt fognak fentartani.

Hallom az ellenvetést, melyet a múlt és legközelebbi múlt idők nagy részben igazolnak, és a mely azt mondja: nem nagy

uraink mentették meg a hazát, nem a nagy vagyon és magas tekintély! — ezen hanyag fiait a hazának a dicsőség babérjai nem illetik, középsorsú egyének sorából emelkedtek ki többnyire azon lángeszű férfiak, kik veszély esetében helytállottak, kik az alkalmat megragadva és állhatatosan küzdve, az eredményt kivívták. De ha elhallgatom is a Széchenyi, Batthyányi és számos hasonló fényes neveket, melyekből csak egy is elég, hogy száznaknak hanyagságát bőven kipótolja, nem hallgathatom el azon észrevételt se, hogy ama bár alacsony-állású, közép-sorsú férfiaknak is, kik lángeszőknél fogva a haza közéletében döntő befolyást nyertek, ez csak azért sikerülhetett, mert a magasabb állású, birtokkal és befolyással bíró egyének meggyőződését magukkal el tudták ragadni, azon örök törvénynél fogva, mely szerint a lángész mindenütt, hol fölemelkedik, uralkodni szokott. A lángész azonban mindig ritka volt és mindig ritka lesz, ha ritkák voltak a Széchenyiek és Batthyányiak: Deák sem termelt minden bokrban. És ha nem volna igazságos, a közép-állásúakat leszorítani a közélet teréről, azért, mert egy ily lángész mellett soraikban ezren vannak hanyagok: nem lenne az ellenkező sem igazságos, tudniillik ellőkní egy oly institutiót, mely különben hasznos; csak azért: mert azok, kik által alakittatik, nem lesznek mindannyian kiténő tehetségek.

Egyébiránt meg kell jegyezmem azt is, hogy a „legtöbb adót fizetők“ és az ügynevezett „nagy urak“ két igen különböző fogalom, és hogy azon 120 egyén között, kik Pestmegyében a nem választott képviselők számát a felvett példa szerint alkotnák, lesz talán ügynevezet nagy úr is, de legtöbb lesz épen azok közül, kik a középsorsúak közé tartoznak, és a kikben a felvetett ellenvetés szerint épen leginkább lehet bízni.

Végre még egy megjegyzést kell tennem, és ez abból áll: hogy én a megyei képviseletből, a felvett egyéni képviselet elvénel fogva kirekesztendőnek vélnék minden corporatiót, bár a legtöbb adót fizetők sorába tartoznék is, úgy szintén jövőben, ha a főrendi ház törvény által szabályozva lesz, azokat is, kik e házban egyéni szavazattal fognak a törvény által fölrüháztatni.

De nem következetlenség e összekeverni a választott és nem választott képviselőket egy testületben? Ha a következetességet matematikai czirkalommal mérjük, t a l á n; ha az életet tekint

jük: egyáltalában nem. Azon állam, mely legtartósabb életnek örvendett, mióta a történelem emlékezik, — Róma, — az aristokratikus elemek vegyületén épült, és hatalmas csak addig volt, míg e két elem egymást egyensúlyozva, bár nem csekély hullámzások között egymást támogatta. A democratia határozott győzelmével visszaéltek a pártvezetők, és a császárság absolutismus mulhatlanul bekövetkezett, ez képezte aztán egy ideig az ellensúlyt a democratia irányában, később elnyelte az egész államot; de a császárság maga is, a régi institutiók romjai között bár, csaknem ugyanannyi ideig tartott, mint a köztársaság. Róma következetlen vegyületű államszerkezete mellett ezer éven túl élt. Athene a szabadság legragyogóbb tündér-virágait termette, szebbeket mint Róma legköltőibb szelleme valaha csak álmodni is képes lett volna: de tiszta demokratikus szerkezete mellett csakhamar hanyatlott. A tiszta democratia isteni virág, melynek gyökerei az égben vannak, átültetve ide a nap alá nem volt tartós sehol és soha. Legyen tehát bár nem következetes a democratiának és aristocratiának vegyülete az elmélet világában: de a történelem azt tanúsítja, hogy a gyakorlati élet nemcsak eltűri azt, hanem meg is kívánja. Ha pedig hazánk viszonyait tekinfjük, mely 1848-ban a kiváltságos térről rögtön és egy nagy ugrással a jogegyenlőség terére lépett, nem kételkedhetünk, hogy a hajdani erkölcsi tényezőknek fölhasználása új institutióink consolidatiójának érdekében fekszik, azoknak befolyását tehát, legalább egy részben, új jogczím alatt, mely nem kizárólagos, és a jogegyenlőség elvével épen ennél fogva nem is ellenkezik, biztositanunk kell, biztositanunk legalább egyelőre, míg az új megyék élete, a democratia alapján, öntudatosan kifejlődik.

Azt mondja valaki: e két fogalom: „képviselő“ és „nem választott“ egymással ellenkezik, mert képviselő megbizás nélkül senki nem lehet, megbizást pedig csak választás adhat.

Ezen ellenvetés pusztá szójáték, mert a közjogi téren megbizást nem csak választás adhat, hanem törvény is, sőt maga a választás joga is törvényen alapul, és ha talán a „megyei képviselő testület“ nevezete a „nem választott“ tagok miatt valaki előtt helytelennek látszik, ezen könnyen segíthetünk, csak a nevezetet kell megváltoztatni. Azonban legyen bár az elnevezés he-

lyes vagy helytelen, csak a dolog maga legyen jó, melyet a névvel nevezünk, a név maga nem fog ártani semmit.

Nem szólok az 1848: 16. törvényczikk első szakaszáról, mert ennek értelmét a bevezetés magyarázza meg, melyben világosan kimondatik a szervezésnek azon célja, hogy a megyék a közszabadsággal összehangzásba hozassanak, tehát lényegesen az: hogy a kiváltságos alapról a jogegyenlőség alapjára tétessenek által, a mi nem zárja ki, hogy a körülmények szerint a népképviselő mellett oly polgárok, kik bizonyos qualificatióval bírnak, nem kiváltságos, de kiváló jogokkal ruháztassanak fel. A fentebbi állami tekintetekon kívül egyébiránt ezt a méltányosság is igazolja. A megyéket azon joggal, hogy, felsőbb felügyelet mellett, saját szükségükre saját kebelökben adót szedhessenek, és azt önmagok kezeljék, nem lehet megfosztani: nem méltányos-e tehát, hogy azok, kik e terheket aránylag legnagyobb mértékben viselik, kik a kezelés hanyagságából vagy visszaélésekből eredhető hiányokat legnagyobb mértékben pótolják, kiváló befolyással is ruháztassanak föl, a mely kiváló befolyás különben nem is abból áll, hogy a választott tagoknál netalán több jogokkal bírnának, hanem csak abból, hogy egyenjogú befolyásuk a választás által kockára ne tétessék.

Régi országgyűléseink, midőn még a főrendek a megyei követekkel együtt tanácskoztak, hasonló példáját mutatták a választott és nem választott tagokból álló tanácskozó testületeknek, sőt nincsenek oly igen távol tőlünk azon idők sem, midőn még rendkívüli körülmények között, a két külön tanácskozó országgyűlési tábla is, nézeteiknek egyesítése céljából, vegyes országos üléseket, pedig nem épen nagyon ritkán tartott. Ha ezen gyakorlat alkotmányos tekinteteknél fogva az 182³/₇-ki országgyűlés után többé nem fordul is elő, bizonyít mégis annyit, hogy a magyar alkotmányos élettel ellenkezőnek és idegenszerűnek nem tekintethetik, és ha a közjogi téren czélszerű lenni megszűnt, hol az alkotmány fentartására a negatio legerősebb fegyver, még ebből nem következik, hogy a közigazgatás terén is, melyen a negatio épen legkevésbé alkalmas, — káros legyen.

Ne tegyük nevetségessé az eszmét az által, hogy tehát a legtöbb adót fizetők sorozatában a két utolsó között a garas határoz: mert nem is ez határoz, hanem azon szám, melyet a képviselő tes-

titelre nézve, a körülményekhez képest, opportunitás szempontjából megállapítani a törvényhozás jónak látand; és lehet, hogy a két utolsó között nem is garasok, hanem nagyszámú forintok tesznek különbséget. Hasonló ezen ellenvetés ahhoz, melyet a census ellen emelnek, midőn azt mondják: miért legyen választó az, ki például 8 forint adót fizet és miért ne legyen az, a ki 7 forint és 59 krt fizet, a mi elvégre következetesen az általános szavazás teoriájára vezet, melynek gyakorlatát, a régi történelmen kívül, ma Franciaország legvilágosabb szinben tünteti föl. Hasonló ahhoz, mint ha valaki azt mondaná: miért legyen választó az, ki 20 éves és miért ne legyen az, ki csak 19 évet és 364 napot élt? a mi végre következetesen folytatva a ma született gyermekig vezetne le. Megállapodásnak kell valahol lenni, és az élet, a mathematicai teoriák ellenében, mindenütt mutat ily gyakorlati következetlenségeket.

Ne emlegesstik a plutocriatiát se. Ezen ellenvetésnek, a mellett hogy még csak józan értelme sincs, megfelel maga a javaslat. A legtöbb adót fizetők csak egy töredékét képeznék a képviselő testületnek, mely nem oly csekély számú ugyan, hogy az egészben elenyészne, de nem is oly nagy, hogy a választott tagok felett uralkodnék.

De nem lehetne-e a legtöbb adót fizetők közül is választani? Ha a választást illusoriussá tenni nem akarjuk, ez csak úgy történhetné meg, ha a kijelöltek száma a választandók számát legalább ötszörösen meghaladná, hogy a választó legalább öt közül egyet választhasson. Ki kellene tehát irni, például Pestmegyében, 600-at az adólajstrom sorszámait szerint. Ezekből lehetne ugyan 120 képviselőt választani, de mi lenne a következő? az, hogy a többi képviselő választásánál a fenmaradó 480 névre a választók valószínűleg nem szavaznának, holott ellenkező esetben talán épen ezen 480 névből kerülne ki a legtöbb képviselő, a mi pedig legkívánatosabb, mert az értelmiséget és erélyt tömegesen épen a középsorsúaknál találhatjuk föl. Az által, hogy a képviselők két ízben választassanak, azaz, hogy megválasztatván előbb kellő számban azok, kik a legtöbb adót fizetők közül veendő, a választók ismét összegyülnének a többi megválasztása végett, — lehetne ugyan e bajon segíteni: de ily kétszeres eljárást én tanácsosnak nem vélnék, azon oknál fogva, melyet már fentebb elmondottam, t. i. mert félő, hogy a választók a gyakori háborgatást megunva,

maga a választási jog gyakorlata iránt is elhidegülnének. Tudjuk tapasztalásból, hogy a választók tömege leggyakrabban csak azért vesz részt a választásokban, mert azok bizonyos tünnepélyességgel járnak, azt pedig reményleni alig lehet, hogy ily tünnepélyesség, kivált a megyei képviselők választása alkalmával, gyakrabban is előkészítették. — Hozzá járul még mindezekhez az is, hogy a legtöbb adót fizetők sorozatát nem lehetne vidékenként elkészíteni, hanem a megye összes adófizetőinek sorából kellene kiszemelni és választani; ezen választás ellen tehát állanak mindazok, miket fentebb a képviselőknek egy tömegben az összes megyéből lehető választása ellen felhoztam.

Vannak, kik a megyei képviselő testületet bizonyos kategóriák szerint akarnák alakítani, és ily kategóriát hármat állítanak föl; az elsőt képeznék a nagybirtokúak, illetőleg a legtöbb adót fizetők; a másodikat az úgynevezett intelligentia; a harmadikat vegyesen mindazok, kik választathatási képességgel bírnak és a két első kategóriába nem tartoznak.

Én ezekkel egyet nem érthetek.

Először is felfogom általában a kategóriák jelentőségét ott, hol törvényhozásról van szó, ámbár itt sem helyeselhetem; de a megyékben, hol nem törvényeket alkotnak, hanem a törvényeket végrehajtják, bármilyen különböző kategóriáknak nincs értelme.

Továbbá a kategóriáknak is csak úgy van értelme, ha különböző érdekeket képviselnek; például a földművelés, az ipar, a kereskedés lehetnek alapok, melyek szerint különböző kategóriák állíthatóknak, mert ezeknek egymás irányában lehetnek különböző érdekeik, de a legtöbb adót fizetők, az intelligentia és a vegyes kategóriák között mi érdekkülönbség létezhetik: ezt felfogni nem tudom; maguk a felállítandó kategóriák is tehát alap nélkül szükölködnek.

Végre, mi ezen kategóriákat egyenként illeti, azokra következő megjegyzésem van.

Az elsőt fentebb említettem, az ott elmondottakat tehát ismételni nem szükséges.

A másodikat kategóriának egyáltalán fogva nem tartom: mert értelmiségre kizáró privilegiummal ellátva senki nincs, és jelenleg nem élünk már abban az időben, a melyben azt hitték, hogy értelmiséggel csak iskolázott ember bírhat, okos ember csak

diplomizált lehet. Az orvosok, mérnökök, művészek, stb. tehetnek hasznos szolgálatot a hazának ezen specialitásuknál fogva, de miért bírnának több értelmiséggel, mint akár a földművesek, akár a kereskedők, ennek okát nem találom föl. Hogy ők is választhatók legyenek, ezt megengedem, sőt követelem, de miért legyen szükséges a választókat kényszeríteni, hogy bizonyos számmal épen közülök válaszszanak, ezt át nem látom; kivált ha a megyei választásokra figyelmeztünk, melyek a falusi vidékek lakosai közül történnek, a hol a papokon és iskolamestereken kívül orvosok, sebészek és ügyvédek csekély számmal találkoznak, a választás is tehát igen megszoríttatik. Ha továbbá meggondoljuk, hogy épen ezek, ha a törvényben megszabott qualificatióval bírnak, mint ilyenek, egészen más osztályba sorozandók, itt csak is oly diplomásokról lehet szó, kik még e csekély qualificatiót sem képesek felmutatni.

A mi végre a harmadikat illeti, melybe mindenik képességgel bíró belé kerül, a ki a két elsőből meg nem választatott, ez mint külön kategória említést sem érdemel.

Még azt is figyelembe kell venni, hogy ezen felosztás mellett a képviselők megválasztásának három ízben kellene megtörténnie, vagy kettőben legalább, úgy, hogy először az első két osztálybeliek választatnák meg, azután pedig másodikban valamennyi meg nem választott közül a harmadik osztály. Az osztályonkénti összeírás nehézségein kívül tehát ezen választás ellen is áll mindaz, mit fentebb a kettőztetett választásokról elmondottam.

Ezek azok, miket a megyei képviselői testület alakításáról és az alakítás módjáról töredékesen előterjeszteni szükséges volt, részint, hogy saját nézeteimet megismertessem; részint, hogy azon nézeteket és ellenvetéseket fölvilágosítsam, melyek előterjesztett nézeteim ellen felhozatnak, illetőleg attól különböznek. Úgy vélem, azt említeni nem is szükséges, hogy én örökös képviselőket nem akarok, még kevésbé akarom, hogy a régi városi századosok módjaira a hiányt, mely soraikban lemondás vagy halálozás által történhetik, önmagok egészítsék ki; hanem azt kívánom, hogy a legtöbb adót fizetők névsora időről időre rectificáltassék, a többiek pedig időről időre akár egészben, vagy, a mi jobb lenne, részenkénti választások által újíttassanak meg.

A MEGYE JOGAI.

Ha visszaemlékszünk az 1848. előtti megyék életére, el kell ismernünk, hogy volt egy oldala, mely nélkül a szabadság és alkotmányos fejlődés csak puszta fogalom, és ez a közügyek-iránti részvét. Minden megye ugyanannyi kis országgyűlés képét viselte, melyen a nemzet legsarkalatosabb s legfontosabb jogai és ügyei kerültek vitatás alá. E vitatások, melyek legalább négyszer egy évben az országnak 52 tűzhelyén ismételve felmerültek, melyek mindig nyilvánosak valának, magokkal sodorták a legközbönbösebb kedélyeket is, és az ország jogai az ország érdekei fölött oly világosságot terjesztettek, a mely keresztül hatotta a nemzet minden rétegeit: eredményezték azon közszellemet, melynek az 1848. évi örökké emlékezetes törvények voltak szüleményei, azt az állhatatos, ernyedetlen, szívós ragaszkodást az alkotmányhoz, melyet 18 évi provisorium se legyőzni, se kifárasztani nem volt képes.

Igaz, hogy e közszellemet leginkább ébresztették azon összehúzóerők, melyek a megyék és főkormány között csaknem szakadatlanul ismétlődtek; mert érdeket költeni csak harcz és küzdelem képes, és ragaszkodni csak ahhoz szoktunk, a minek megszerzése és megtartása erőfeszítésbe kerül. E tekintetben tehát a megyék ellen intézett támadások, minden abnormitások mellett is, melyekkel jártak, nem voltak üdvös eredmény nélkül. Igaz, hogy azon szellemet az utasításadási jog tartotta fenn, kivált az újabb időkben, midőn az ország érezvén a régi intézmények elégtelen voltát, a reformok terére lépett; mert épen ezen jog gyakorlata által lett minden közérdekű kérdésből ugyanannyi tárgya a megyei tanácskozásoknak.

Jelenleg pedig, midőn az 1848-ki törvélynél fogva az ország alkotmányának épülete, egy felelős miniszteri kormány által egészítettett, és kellően biztosított; midőn az alkotmányos törvényhozással egy alkotmányos kormányzat áll párhuzamban, ily összehúzóerők alig gondolhatók; midőn a megye nem mint testület, hanem a választók, mint egyének, küldenek képviselőt az országgyűlésre, az utasításadási jognak is meg kellett szűnni.

Úgy látszik tehát, hogy a régi megyék azon rugóinak, me-

lyek a közéletet mozgásban tartották, működése 1848 után elenyészett.

De kell-e mondanom, hogy ezt veszteségnek tekinteni épen nem lehet? Azt, hogy a régi időkben tapasztalt összelitközésekhez hasonlók előfordulni nem fognak többé, úgy hiszem veszteségnek nem tartja senki. A mi pedig az útasításokat illeti, ezeknek célszerűtlenségét Tisza Kálmán „A megye és felelős miniszteriumról“ közrebocsátott munkájában bőven felvilágosította.

De vizsgáljuk közelebbről a megyék történetét, és lássuk, mennyire felelt meg ezen jogok gyakorlása a kitűzött és bevallott pozitív célnak?

Tagadhatatlan, hogy 1848 előtt a megyék voltak fentartói és őrei az alkotmánynak: de nem az által, mintha elég erősek lettek volna egyenes megtámadásokat feltartóztatni, a mi kitűzött és bevallott cél volt, hanem az által, hogy az alkotmány megsértésének érzetét és így az alkotmányossághoz való szívós ragaszkodást folytonos nyilvános és élénk vitatkozásaik és tiltakozásaik ébren tartották. Nem a törvények tényleges megmentése, hanem a törvényesség feletti vitatkozás volt tehát az, a mi által az alkotmány fölött örködtek. És e tekintetben, ha léteznének még a régi kormányrendszernek barátai, elég őket emlékeztetnünk az 1823. évi időszakra, elég bármely elkülönözött esetre a megyék alkotmányos küzdelmeinek, hogy bizonyítsuk: miszerint a megyék a kormány kitartó megtámadásainak húzamosan ellentállni és a törvények megsértéseit tetteleg megakadályozni képesek nem valának.

Az útasítási és követviisszahívási jognak kitűzött és bevallott célja volt a megyék közvetlen részvétele a törvényhozásban és ez által kiterjesztése a törvényhozási jognak minél szélesebb alapon. Hogy e jog gyakorlása a kitűzött célnak nem felelt meg, s hogy a törvényhozás tetteleg és föltétlenül végeredményben mindig azok által gyakoroltatott, a kiket a megyék, mint követeket az országgyűlésre küldöttek: ennek bebizonyítása végett legyen elég hivatkozni legfontosabb törvényeink keletkezésének történetére; legyen elég hivatkozni az általánosan ösmert régi diaetalis gyakorlatra. És hogy e gyakorlatból csak egy példát említsek: a kik az 1839. ki országgyűlésen jelen voltak, bizonytságot tehetnek, hányszor mentették meg az akkori turóczmegyei követek Justh

József és b. Prónay Gábor a szólásszabadsági sérelmet saját felelősségükre. — Az útasítási jog gyakorlása tehát tulajdonképen csakis azt eredményezte: hogy alkalmat szolgáltatva az ország közjogi viszonyait érdeklő kérdések feletti vitatkozásokra, ezen viszonyok megismerése általánossá lett, az ébredő fiatal kapacitások feltűnésére pedig alkalom nyílt.

Ezekből világos, hogy a megye felirási és utasítás-adási jogainak lényeges értelme és tényleges eredménye nem volt, positiv közvetlen döntő hatást gyakorolni a közjogi téren, hanem szakadatlanul nyilvános és élénk conversatiót folytatni minden közjogi viszonyokról, mely conversatióknak a sajtó theoretikus vitatkozásai fölött azon előnye volt, hogy nem maradt pusztá elmélkedés, hanem a megyét tetteges actióra vezette által. Ha tehát a megyei köztanácskozásoknak ezen lényeges értelmét fentartani sikerül, bár a positiv kitzött czélok: úgy mint az elkövethető sérelmeknek tetteges meggátlása és közvetlen befolyás a törvényhozásra, elmúlnak is: a megye nem szűnik meg lenni ugyanazon tényező, mely volt ennekeltte a közszellem ébrentartására nézve.

Kovács László a megyékről közzétett munkájában a követ választási és útasítási jogot a megyéknek továbbra is fen akarja tartani, s azt javasolja, hogy a főrendi tábla tagjai a megyék által választassanak és nyerjenek útasítást. Én e nézetet nem oszthatom: nemcsak azért, mert visszavezetne bennünket ismét az útasítások tömkelegébe, melyek a régi országgyűlési tractatusokat annyira megnebezítették, és a melyek, szorosán és szó szerint teljesítve, a tanácskozásokat lehetetlenekké tették volna. A követ kötelező útasítása mellett, ha az a tanácskozások változó phasisainak meg nem felel, nem szavazhat: ha pedig azt akarjuk, hogy az utasításoknak csak lényeges értelme, csak iránya, csak szelleme legyen kötelező: mit érnek akkor, mindenki tudja, kinek alkalma volt a régi diaetalis gyakorlatot és annak demoralizáló eredményét ismerni. De nem érthetek egyet azért sem: mert, ha megengedem is, hogy egy utasítások által kötött alsóház egy utasítások nélkül tanácskozó felsőház mellett nem tartozik a lehetlenségek sorába: képtelenségnek kell állítanom, hogy egy képviselő testület mellett, mely utasítások által kötve nincs, egy oly felsőház magát csak egy óráig is fentarthassa, mely meg van aka-

dályozva, hogy magát a képviselőház tanácskozásai szerint alkalmazhassa. Ily intézkedés a felsőházat teljesen kiforgatná rendeltetése által kijelölt helyzetéből, és megfosztaná a koronát azon szükséges jogától, melyet minden fejedelmi alkotmány szerint gyakorol: hogy bizonyos föltételek mellett, a felsőház tagjait szaporíthassa, és a törvényhozás két tanácskozó testülete között felmerülhető összeütközést ez úton is megelőzhesse.

Avagy mik lennének a kinevezett paireknek jogviszonyai a megyék által testületileg választott pairek irányában? Ezen kérdésre Kovách László nem felel meg: valamint, úgy látszik, figyelmét azon nehézség is elkerülte, mi lenne a következés, ha a megye által választott főrendi tagoknak útasítása a választó kerületek-ből küldött képviselők magatartásával ellenkeznék és az összeütközés nem a két ház között, hanem a megye mint testület, és a választók mint egyének között, törne ki.

De nincs is szükség törvényhozásunk régiségtárához folyamodni, hogy a megyei közgyűlésen oly vitatkozásokra adjunk alkalmat, melyek a megyék régi turbulenta libertasanak visszaidézése nélkül, a közszellemet ébren tartásuk.

Mindamellet, hogy a törvénytörő parancsolatok kibocsátását egy alkotmányos miniszterium által én csaknem a lehetlenségek sorába helyezem, és így a megyék felirási jogára nem nagy súlyt fektetek: meghagynám azt mégis, de oly korlátok között, melyek a megyéktől a tetteges akadályozás kötelességét nem követelik, hanem alkalmul szolgálják a kormány által kibocsátott közjogi rendeletek megvitatására. És e tekintetben azt javasolnám, hogy a megyének oly miniszteri rendelet ellen, melyet törvénytelennek vél, legyen ugyan joga egyszer fölírni és az ily rendelet teljesítését fel is függeszteni: de ha ezen föliratára nem ugyanazon miniszter által, kinek rendeletét felfüggesztette, hanem a miniszteri tanácsból, ugyanazon rendelet végrehajtása sürgettenék, akkor azt haladéktalanul végrehajtani tartozzék, és csak azon joga maradjon fen, hogy ügyét, kérelmezés útján, akár az alsóakár a felsőház elnökéhez intézendő fölirata által az országgyűlés elé terjeszthesse.

Tisza Kálmán, fentebb idézett röpiratában, mind a megyék ezen jogát teljes épségében, mind a felelős miniszteriumot a megyék könnyelmű föllépéseitől, megóvando, egy törvénytörő alakítá-

sát javasolja, mely a miniszter és a megye között fölmerülhető összetitkőzések esetében ítéletet mondjon, és hogy senki a megyében a felelőséget el ne kerültesse, azt kívánja, hogy: midőn a megye valamely miniszteri rendelet végrehajtását felfüggeszti, ne csak a határozat, mint a tanácskozás végeredménye, hanem a szavazók nevei is jegyzőkönyvbe vétessenek.

E javaslatra nézve több észrevételem van.

Mindenekelőtt nem eléggé világos, ha vajon a tisztelt indítványozó a minisztert színtúgy, mint a megyék tagjait a javasolt bíróság által kívánja-e íteltetni vagy csupán ez utóbbiakat. Első esetben megfosztja az országgyűlést azon jogától, hogy a minisztert vád alá helyezhesse és ezen jogot a megyékre ruházza át: mert két vádló ugyanazon egy ügyben nem lehet, különben megtörténhetnék, hogy ugyanazon minisztert, a kinek panaszára a megye elítéltetett, a kinek eljárása tehát a bíróság által helyeseltetett, a képviselőház rendelné vád alá veendőnek: a mi egyéb-iránt megtörténhetnék akkor is, ha a javasolt bíróság csupán a megyei szavazók fölött ítélné. Továbbá csak azon számot véve is föl, melyet a képviselő testületre nézve a fenebbieken példaként felhoztam, a vétkeseknek oly tömege tűnik elő, melyet már csak nagy száma miatt is büntetni gyakorlatilag lehetetlen, kivált ha a felfüggesztett rendelet ellen, nem csupán egyik megye, hanem a megyék közötti kölcsönös levelezési érintkezés által indítatva több megye szólalna fel; vagy a rendelet, mint az egész országot érdeklő valamennyi megyéhez, illetőleg törvényhatóságokhoz szétküldetnék. Végre úgy látszik megfeledezett a tisztelt indítványozó felvilágosítani bennünket azon módozatról, melyet szükségesnek vél egy oly törvényszék alakítására, mely maga a legfőbb kormányzati hatóságok fölött, vagy legalább az ország leglényegesebb jogai kérdésében mondjon ítéletet.

A törvénysértő miniszternek nincs más illetékes vádlója az országgyűlésen kívül, a refractarius megye ellen pedig nem létezik más eszköz, mint azon hatalom alkalmazása, melyet a törvény felelőség terhe alatt a miniszteriumra ruházott. És ha a törvények sértetlenségének megőrzésére a képviselőház azon joga, melynél fogva a minisztert vád alá vetheti, nem elegendő; a miniszteri tanács pedig ily sérelmek megelőzését nem biztosítja: akkor bármely törvényszék is ezen céloknak még kevésbé fog megfelelni.

A megyék fölírási joga mellett az útasítás-adási jog volt az, a melyet említettem, mint a régi megyék közszellemének másik emeltyűjét. Megtartatván a megyéknek felírási joga a fenebb említett korlátok között az útasításadási jogot a petitionalis jog fogja pótolni. Én azt ajánlanám hogy a megyék hatalmaztassanak föl javaslatokat terjeszteni az országgyűlés elé bármely tárgy iránt, saját nevükben szintén úgy mint akkor is, ha valaki által valamely kérvény pártolására felhivatnak: e jognak gyakorlatát csak szabályozni kellene, oly módon, hogy ilynemű indítványok és kérvények fölött a határozat meghozatala ne rögtönöztessek; hanem az indítvány vagy kérvény beadása és a határozat hozatala között bizonyos idő hagyassék fenn. A régi megyék e tekintetben czélszerű gyakorlattal bírtak, érdekesebb tárgyak előleges megfontolása végett többnyire választmányokat küldöttek ki és ezen választmányok véleménye nyomán határoztak. Ezen gyakorlatot jövőben is meg lehetne tartani.

A fölírás és kérelmezés jogán kívül bir a megye statutarius joggal is. Hogy a törvény minden legaprólékosabb részletekre kiterjedjen, ez a paragraphusokat kovácsoló centralisatiónak jelleme: a hol szabad törvényhatósági élet van, kivált a közigazgatást illetőleg, nem szükség ily részletes törvényeket alkotni, sőt sokkal czélszerűbb, ha a részletek elintézését, és a törvénynek a helybeli körülményekhez képest alkalmazott végrehajtását a megyékre bizzuk, és ez által a törvények korlátai között önálló szabad cselekvésre ébresztjük őket. Tudom én, hogy a törvénynek ily részletei miniszteri szabályrendeletek által is kipótoltathatnak, s hogy ez a közigazgatás hasonyszerűsége tekintetéből kívánatosabb; de ezen tekintet fölött sokkal magasabb az: hogy a megyéket tizennyolcz évi szünetelés után ismét föllevenítsük, mint az, hogy oly részletekben, melyekről a törvény maga intézkedni szükségesnek nem látta, némi különbség ne létezzék. Azonban én a kormány befolyását a statutumok alkotására kirekeszteni nem is akarom.

A megyei statutumoknak kétféle tárgyait lehet megkülönböztetni. Első és legfontosabb az, hogy a megyei közigazgatás a megye belszerkezetéről alkotandó törvény kihirdetése után részleteiben berendeztessek. E tekintetben vannak a megyéknek számtalan jó szabályaik; vannak a magyar királyi helytartótanácsnak

igen czélszerű szabályrendeletei, ezeket kikeresve a levéltárakból és a megyei szervezési törvényhez és a változott körülményekhez alkalmazva, át kell dolgozni. S ha a megyék e munkát teljesítik, nemcsak nagy mértékben könnyítendik a miniszterium teendőit, hanem ők maguk is rövid idő alatt oly iskolázást nyernek, melynél fogva a megyei belkormányzat minden részleteivel saját áttanulmányozás által gyakorlatilag meg fognak ismerkedni. A statutumok ezen részére nézve fenhagynám a miniszteriumnak azon jogát, hogy beérkezvén bizonyos meghatározott idő alatt valamennyi megyének szervezési javaslatai, azokat összehasonlítsa: és ezen összehasonlítás nyomán a megyéknek czélszerűség tekintetéből is tehessen javaslatokat, vagy ha úgy tetszik, bocsátasson ki szabályrendeletet.

Ezen fő és rendszeres szabályozáson kívül, az idő és körülmények szerint szükségessé válhatnak egyéb szabályok is, úgyszintén szükségessé válhatik az előbbieknél változtatása. Ezekre nézve a megyék statutarius jogát tovább vélném terjesztendőnek, és kimondandónak, hogy a szabály érvényessége csak az által korlátoztatik, hogy törvénybe ütköző vagy a megye belső ügyeit túlterjeszkedő ne legyen, és a miniszteri felügyelést is csak e két pontra nézve engedném meg.

A megye ezen *cardinalis* három jogán kívül: az összes közgazgatás annyi és a megyére nézve oly nagy érdekű tárgyakat foglal magában, hogy ha mindezeket, a mikről eddig említés volt egy tömegben gondoljuk, alig fog találkozni, a ki azt állítaná, hogy az útasítási és határtalan fölirhatási jog megszüntével a megyékben nem lesz elegendő tér, melyen a közérdek és korszellem elegendően kifejlődhessék.

Csak egy elvet akarok még megemlíteni, mely a megye jogai mértékének, és a megye viszonyának a miniszterium irányában zsinórmértékül szolgál, egyszersmind a megyék fölötti miniszteri ellenörködésnek jellemző határvonalát húzza meg, és ez következő: a megyék oly végzéseiket, melyek kirekesztőleg saját maguk belügyeit illetik, felsőbb helyben hagyás nélkül is végre hajtják, oly végzéseiket ellenben, melyek az ország köztgyeivel vagy szomszédai érdekeivel érintkeznek, csak miniszteri helyben hagyás után vehetik foganatba; a felebbfolyamodás a megye bár mely végzésétől bárkinek is szabadságában állván.

A KÖZIGAZGATÁS GÉPEZETÉRŐL.

A közigazgatás első fokozatát a községek képezik. Az önkormányzat elvénél és azon összeköttetésnél fogva, melyben az egészhez, a megyéhez állanak, a községek teendői kétfélek, úgy mint: intézkedni saját ügyeikben és végrehajtani a megyének hozzájuk e célból érkezett határozatait. De ne feledjük, hogy a községek nem csupa fogalmi lények, hanem tetteles létezőknek körülményei felette különbözök. Vannak oly községek, melyek alig állanak néhány kunyhóból, vannak ismét olyanok, melyek, ámbár nem királyi városok, az 1848. évi 5. t. cz. által fel vannak jogosítva, hogy egy, sőt két képviselőt küldjenek az országgyűlésre; és már a régi törvény is, a rendezett tanácssal bíró és oly tanácssal nem bíró községek között tett különbséget. A községek szellemi és anyagi kifejlődése nem egyenlő; azon hatáskört is tehát, mely a községeknek engedtetni fog, ezen kifejlődés fokozatához képest kell meghatározni, valamint szintén a községek belső szervezetére alkalmazni. E hatáskör korlátai között, különbség nélkül, minden községi lakos és minden községi vagyon a község hatósága alá rendelendő, különben a privilegiális állapotokból kibontakozni nem lehet. És a községek részére tehetősebb és kiképzettebb lakosaiknak értelmiségét is csak az által lehet megnyerni, ha belé vonatnak a községi kormányzat érdekébe, hogy közvetlenül részt vegyenek oly hatóság ügyeiben, melynek saját személyök és vagyonuk alá rendeltetik. Itt is azon elv szolgálhat irányadóul, hogy minden oly ügyeket, melyek kirekesztőleg a községet érdeklik, maguk végezzék,—melyek ellenben szomszédaiknak vagy a megyének érdekeivel is találkoznak csak előleges jóváhagyás mellett, értve természet szerint a községi hatóságnak kitzított korlátok között. A községek fölötti fölügyelést a megyékre bízám oly módon, hogy a felebb folyamodás korlátlan fenhagyása mellett, olyanmű tárgyakban, melyekben maguk a megyék a magyar miniszterium előleges jóváhagyása nélkül sem intézkedhetnek, a községek a megye jóváhagyását tartozzanak előlegesen kieszközölni; de ily jóváhagyás a községek határozatainak érvényességére nézve további felterjesztés nélkül érvényes legyen. Ennyit itt megjegyezni elég, részletekre kiterjeszkedni ezen töredékes észrevételek szűk határai nem engedik.

A szabad királyi városokra nézve az 1848: 23. törvény különbséget állít fel a nagy, közép, és kis városok között; ezen különbség csak a városi képviselő testület számának meghatározását feltétezi. A községeket illetőleg ezen különböztetést meg lehetne tartani, de kihatással lenne az a községek szervezésére, és hatáskörére is.

Kis községeknek azokat nevezem, melyekben a lakosok csekély száma és köz viszonyaiknak egyszerűsége a népgyűlések tartását megengedi, és ezekben a községbeli minden választó részt venne. Ezekre nem is biznék egyebet a legegyszerűbb közigazgatási eljárásokon kívül, melyek a törvényben egyenként elősorlandók volnának.

Nagy községeknek azokat nevezném, melyekben a lakosok nagy száma miatt népgyűlések tartása nem czélszerű: ezeket kiszemelni a megyék feladata volna. Ily községekben a népgyűlések helyett képviselő testületeket alapítanék, azon lakosok által választandókat, kik az 1848: 5. t. cz. szerint választói képességgel bírnak. Ezek közzé jutnának többnyire mindazon községek, melyek a régi törvényekben említett rendezett tanácsal bírnak. Ily községekre már több teendőket lehetne ruházni azon magasabb fokú fejlődésüknél fogva mind anyagi mind szellemi tekintetben, mely képesíti őket egy tágabb körű közigazgatás költségeinek elviselésére és saját körükben található alkalmas egyének általi kezelésére.

E két rendbeli községek a fősolgabírói szék közvetlen felügyelete alatt állanának.

Szabad községeknek végre nevezném azokat, melyek az 1848: 5. t. cz. szerint saját körükből egy vagy több országgyűlési képviselőt választanak, és ezeket felruháznám a solgabírói és községi egész hatósággal, úgy, hogy a megyékkal közvetlen összeköttetésbe lépjenek, a megye minden rendelkezését közvetlen ezekhez intézze és tudósításait is közvetlenül tőlök vegye. Ezekben szinte képviselő testület alakíttatnék.

Minden községben két testület szükséges, egyik, mely a községet mint egészet érdeklő ügyek felett határoz: másik, mely a megyének illetőleg ezen elébb említett testületnek határozatait tagjai által végrehajtja és a közigazgatást, az egyénekkal felmerülő érintkezéseiben kezeli. Az első testület kis községekben a nép-

gyűlés, nagy és szabad községekben a képviselői gyűlés; a másik a községi tanács.

Ezen két testületen kívül, bíraskodási tekintetben, a községekkel, majd ha a megyei bíróságokról tüzetesen értekeznünk, még fogunk találkozni.

A kis és nagy községek felett áll a főszolgabírói szék. Ez több választó kerületekből alakittatik, a mennyire lehet megtartva a megyék régi felosztását.

A főszolgabírói szék közvetlen kifolyása a megyének, és mint ilyen közigazgatási tekintetben a községek felett ellenőröködik. Ennélfogva: minden rendeletek a megyék által a szolgabírói székhez intéztetnek; innen kerülnek végrehajtás végett a községekhez vagy fontosabb esetekben maga a főszolgabíró, illetőleg segédszolgabíró által közvetlenül hajtatnak végre, és a végrehajtásról teendő tudósítások ismét a szolgabírói székhez adatnak be: azért, hogy a szolgabírói szék a teljesítést számon kérhesse, és a mikénti teljesítés fölött fölügyelhessen. Továbbá, minden oly határozat, melynek érvényességére a megye előleges helybenhagyása szükséges, a szolgabírói székhez adattak be, hogy azokat áttekintvén, hiány esetében, az indokokat a hely színén megvizsgálhassa és véleményének kíséretében terjeszse föl a megye elébe.

A főszolgabírói széknek egyéb teendői is vannak: az adók kivetése és behajtása, a községi birói és egyéb számadások előleges általvizsgálása, a gyámi ügyek, a közbátorság, egészségi állapot és közlekedési eszközök, megyei kézi munkák ügyében, végre községi előjárók ellen fenforgó panaszok eseteiben, melyek a törvényben tüzetesen kijelölendők.

A főszolgabírói széknek birói hatóságáról szinte alább szölandunk.

A főszolgabírói szék következőleg szerveztetnék:

A főszolgabíró mellett áll egy segédszolgabíró, kit a megye fontosabb végzéseinek végrehajtása végett, ha kivált kis községekben szükségesnek találja, maga helyet kiküldhet, és minden egyéb a hely színén előfordulható teendői körében használhat. Ezenkívül egy számvivő, egy adószedő, egy gyámatya, egy tisztii ügyész, egy telekbíró és jegyző.

A csendbiztos és a hhoz tartozó személyzet, a főszolgabíró felügyelése alatt működnek.

A járásbeli orvosok és sebészek, rendszeres közegészségi működéseikben közvetlenül a megyei főorvostól függnék ugyan, de kivált törvényszéki (forensis) esetekben a főszolgabíró, sőt a községek felszólítására is tartoznak eljárni: általában rendszeres eljárásuk fölött is, hogy az pontosan, szorgalmatosan és a szabályrendeletek szerint történjék, a főszolgabíró ügyel föl, és hanyagság vagy visszaélés miatt a panasz a főszolgabíró elébe vezettedik, általa megvizsgáltatik és a megyéhez fölterjesztetik.

A mérnökök közvetlenül a megyei gazdasági bizottmány és a megyei főmérnök alatt állanak, de, valamint az orvosok, úgy ők is a főszolgabírákhoz hasonló viszonyban.

Szükségesnek látom központosítani a járásbeli közigazgatási teendőket a főszolgabíró hivatalban azért, hogy a megye felügyelése egyszerűsítettethessék. A főszolgabíró felelős, hogy járásában minden, mit a közigazgatás kezelése megkíván, annak idejében pontosan és helyesen hajtassék végre: a megye pedig csak a főszolgabíróval számol.

Nem is tartok attól, hogy a főszolgabírói hivatal elégtelen volna ennyi és ily sokféle teendő teljesítésére: mert, az mit közvetlenül végeznie kell, igen kevés, fő teendők kormányzása, és ha a községek, mint a közigazgatás utolsó kerekai, egészséges mozgásban tartatnak, csak ritkán lesz eset, hogy a végrehajtás működésébe közvetlenül belémarkolni kénytelenítettessék. Ezenkívül rendelkezésére állanak a közigazgatás minden ágaiiban szakférfiak, kik a teendőket végzik, és ezekre szintén csak fel kell ügye'nie, részszerint hogy működésük meg ne akadjon, részszerint hogy kötelességüket annak idejében teljesítettessék.

Nem így volt hajdan; azon institutio, melyet Némethonban az Amtmann képviselt és a mely az úri törvényhatóság kifolyása volt, nálunk hiányzott; a község kormányzatát tehát és minden abból kifolyó ügyek feletti intézkedést a szolgabíráknak kellett kezelni; az uradalmak és közbírói lakosságok által, sok helyen nagy ritkán tartott úriszékek ezt mint tisztán törvénykezési tényezők pótolni nem voltak képesek. Ha a községek közigazgatási tekintetben rendes hatósággal ruháztatnak fel és az Amtmann teendőit teljesítik, az úri hatóság felügyelési kötelessége pedig a főszolgabíróra lesz bízva, és mind a községek mind a szolgabírói hivatal kellően szerveztetnek: nem lesz szüksége a főszolgabírónak

tömerdek időt vesztegetni utazásokra, és már ez által is csaknem kilencz tized része a munkaerőnek megkiméltetik, mert a községek, melyeket jobbágyi viszonyaikból az 1848 ki törvények kibocsátottak, czélszerűen fogják kiegészíteni a megyei közigazgatás gépezetét.

És most néhány szót a megyei biráskodásról!

Valamint a közigazgatás gépezetének elrendezésénél fölfev mind a kormányzottnak mind a kormányzatnak érdekében, hogy ez utóbbi a mennyire lehet localisáltassék, és csak annyiban vonassék el a helybeli hatóságoktól, mennyiben a teendők a helyiségi viszonyokon túlterjednek: úgy az igazság kiszolgáltatását illetőleg is az lenne kívánatos, ha minden ember minden ügyére nézve biráját helyben találná föl.

Hogy ez nem lehető, nincs szükség bizonyításra, de következik belőle mégis annyi, hogy az igazság kiszolgáltatásának szervezése alkalmával ezen, önmagában helyes elv lehető megközelítésére kell törekednünk, melynek nyomait már a régi törvényekben is feltaláljuk. Ezen törvények aprólékos és rögtön intézendő ügyek fölött az itélethozást részszerint a községekre, részszerint a földesúrra bízzák, és a szolgabirói hivatal közbelépést csak azon esetekre tartják fen, ha az illetők a reájok ruházott kötelesség teljesítését elmulasztanák.

Figyelve az 1848 előtti törvényekre: adóssági és kártételi követelésekben 60 forintig, ezenkívül a cselédek és szolgák, úgy a napszámosok és munkaadók viszonyaikból eredő bérfizetési követelések, és egyéb viszonyok, végre az átutazók és szállásadók között támadható viszályok feletti itélethozásra és határozatlan összegig felhatalmaznám a kis községeket is — értve természetesen ha a panaszlott fél helyben van — legrövidebb szóbeli eljárás szerint, úgy hogy ezen itéletektől felebbvitel ne is engedessék, hanem a meg nem elégedő fél ügyét csak birtokon kívül, és rendes per útján vihesse a szolgabirószerék eleibe. Ezek mind oly viszonyok, melyeknek elintézése késedelmet nem szenved, és ha az elintezés tetemes költségbe és fáradságba kerül, rendszerint az igazságot keresők által inkább elhagyatnak, pedig a kis embernek, csekély ügyében, a közállam pártolására épen annyi joga és szüksége van, mint a gazdagnak.

A nagy községeknek bíraskodási tehetségét kiterjeszteném 200 forintig és mindazon ügyekre határozatlan összegig, melyekben kis községek hasonló hatósággal lennének felruházva, miután pedig rendszerint vásári kiváltsággal is bírnak: a vásári bíróságot is reájok bízám.

Mi végre a szabad községeket illeti, ezeket a fenemlítetteken kívül mint első bíróságot teljes hatósággal ruháznám föl, minden tárgyilagos keresetekre nézve, melyek a kebelükhöz tartozó egyének és érték ellen támasztatnak, magában értetvén, hogy mint első rendes hatóságoktól a felebbvitel a megyei törvényszékre, a perek tulajdonságához képest, egészen a köztörvényben megszabott feltételek alatt legyen érvényes.

A főszolgabirói szék végre, a járáshoz tartozó községeket illetőleg, szintén első bírósági megyei törvényszéktől alakíttatnék, mindazon pörökre nézve, melyek azelőtt az uriszékek, szolgabirák és alispánok előtt indítottak.

Vannak a szoros pörlekedésen kívül egyéb úgynevezett pörön kívüli eljárások, melyekből többeket lehetne a kis és nagy községekre bízni, a nélkül, hogy az igazság kiszolgáltatása legkevésbé szenvedne: ilyen például, a felek felhívása következtében, — tanúknak hitletétel nélküli előleges kihallgatása; károknak megbecstülése, bár a pör tárgya nem a község hatásköréhez tartozik; halálozás esetében a hagyaték letiltása, összeírása és szükség esetében az árvák ellátása iránti előleges intézkedés akkor is, midőn az árvák vagyona nem kirekesztőleg a község területén belül található, kihallgatása a rokonoknak a kinevezendő gyám iránt, a községi pénztáraknak előleges biztosítása helytelen kezelés esetében stb. Ezek szintén oly tárgyak, melyek rögtöni intézkedést kívánnak és a községek által szolgabirói előleges utasítás nélkül teljesíthetők utólagos jelentés mellett, — nem értve azokat, miket ezen hivatal utasításából hajtának végre, milyenek például: kézbesítések, nyilatkozatok és egyéb iratok általvétele az illető felektől, stb. Ilyenmü peren kívüli eljárásokra nézve a szabad községeknek teljes hatóságot tulajdonítanék a megye felügyeletének fentartása mellett; mely részszerint időszaki tudósítások nyomán, részszerint panasz esetében, felebb folyamodás útján esetről esetre is gyakoroltathatnék.

Ha kívánatos az igazságkiszolgáltatásnak localisatiója, any-

nyival kívánatosabb ez a telekkönyvi ügyekre nézve. Ezen ügyeknek természete még inkább megkíváná, hogy azon kéziratok és jegyzőkönyvek, melyek a fekvő birtokra vonatkoznak, mindentűt helyben legyenek. És ha a birtokváltozásokra, a birtoklás világosságban tartására, annak lezálogosítására vonatkozó viszonyok körül lehetne oly egyszerű eljárást és könyvezést feltalálni, hogy azt minden józaneszű ember fáradság vagy legalább hosszas tanulmányozás nélkül elsajátíthassa: minden kétkedés nélkül azt ohajtánám, hogy minden községnek, legyen az kicsi vagy szabad község, saját helybeli telekkönyve és telekhatósága legyen. Miután azonban ily eljárást és könyvezést még eddig nem találtak fel, sőt valószínűleg nem is fognak feltalálni, a használható egyének e téren is nem minden községben lesznek kaphatók, és így telekkönyvi bíróságok csak is a szabad községekben alakíthatók, oly kilátással, hogy rendeltetésöknek, mely a polgárok birtokjogi viszonyaiknak biztosítása, kellően megfeleljenek. — A nagy és kis községek telekkönyvei tehát egy telekbirói hivatal szervezése mellett legalább a fűszolgabirói hivatalhoz lesznek átadandók, hogy elvétve a középponttól, hol az egész megye telekkönyvezésének összehalmazása nem czélszerű, az érdeklettekhez közelebb hozassanak.

Nem mellőzhetem itt megemlítés nélkül a büntető hatóságot és ki kell jelentenem, hogy, nézetem szerint, ettől egészen megfosztani sem a községeket, sem a szolgabirói hivatalt nem lenne czélszerű, melyet 1848 előtt bizonyos mértékig patriarchalis modorban gyakoroltak is. Oly rendőri kihágások és személyes sértések fölött, melyek, ha a tény úgy mint elő van terjesztve, valónak vétetik, 3 napi elzárás vagy legfeljebb 5 frt. birság által kiegyenlíthetők, ítélnének a kis községek; kiterjeszteném e jogot nagy községekben egy heti elzárásig, vagy 12 frt. birságig, — szabad községekben és a szolgabirói hivatalnál pedig például 3 havi elzárásig. — Sok oly aprólékos kihágások és vétségek vannak, melyek nem oly fontosak, hogy a vádlott hosszas vizsgálatot, vagy ha a szabad lábon védhetés feltételeit teljesíteni nem képes, börtönzés által zaklattassék, ezeket rögtön el kell intézni, és nem is czélszerű, hogy ily vétkesek, nagyobb gonosztevőkkel a megyei börtönökben érintkezésbe jöjjenek.

A büntető eljárás körében is vannak peren kívüli eljárások ilyenek az előzetes vizsgálat a helyszínén, hová az elkövetett vétek nyomai, a megelőző, kísérő és követő körülmények, gyilkolás,

és testi sértés esetében, a látlelet tartoznak ; ilyen a tanúk és károsodottak rögtöni kihallgatása hit letétel nélkül ; a tetten kapott vétkesnek elfogatása , ha üldözése nem kívántatik ; mely eljárások nagyobb vetségek esetében is a községek által teljesítendőek, mert oly tényeket érdekelnek, melyeknek nyoma a vizsgálat halasztása által rendszerint elenyésszik , vagy legalább mint testi sértéseknél, megváltozik ; az előzetes vizsgálaton túl a további rendszeres eljárás aztán az illető fenyítő bíróság által levén végezendő.

Ezen bíróságok következő lényeges személyzetből állanak.

Kis és nagy községekben a törvénybíróból és két tanácsbeliből.

Szabad községekben a főbíróból és kisebb ügyekben két , rendés perekre nézve négy törvénytudó tanácsbeliből.

A főszolgabírói széknél a főszolgabíró elnöklete alatt, szint. úgy mint hajdan az alispáni bíróság három tagból állott, még két törvénytudó ülnökből.

Ugyanezek itélnének büntető esetekben szint. úgy, mint polgári követelések felett: kivéve a szabad községeket, melyekben egy tanácsnok elnöklete alatt két tanácsbeli külön fenyítő osztályként alakulhatnak.

A telekbírói hivatal tagjai: egy állandóan kiküldendő tanácsbeli elnöksége alatt, a telekbíró, ki előadó is, és még egy törvénytudó tanácsbeli.

A főszolgabírói szék tagjai egy állandóan kiküldendő elnök, a telekbíró , ki előadó is, és egy törvénytudó ülnök.

Miképen járjanak el ezen bírói hatóságok, a pörrendtartás és a perenkívüli eljárás szabályozására, és nem a megyei rendezés kérdésére tartozik, sőt vannak, kik a bíróságok állását a törvényhatóságok köréből egészen kiemelni és elkülönözni, ezért a bíróságok említését egészen kihagyatni vélik. Én nem osztom ezen véleményt, mert a megyék, szokott bíróságaik nélkül, esonkák maradnának, ily megcsónkításnak pedig szükségét annyival kevésbbé látom , mert a bíraskodásnak elválasztása a közigazgatástól a nélkül is megtörténhetik.

Nem tartozik a megyei rendezés kérdésére a bíróságok hatáskörének meghatározása sem ; de hogy teljes képét adhassam, szükség volt erről is valamit mondani , jót vagy rosztat mindegy, csak azért, mert a feláhitott tényezők eselekvésének ábrázolása nélkül, azokat okadatolni nem lehetett volna.

Mindezen bíróságok csak akkor lesznek megyei, illetőleg községi bíróságok, ha választás által töltenek be, és időről időre ugyanezen úton újítottatnak meg, ettől függ legyenek-e megyei és községi bíróságok, vagy a birói hatalom mint önálló rendszer egészben és következetesen minden fokozatain elkülönözve foglaljon saját helyet az állam institutiói között?

Itt elvről van kérdés, a választás vagy kinevezés elvéről és az, mely érvényes, a hol csak lehet következetesen minden bíróságokra alkalmazandó, a mely nem érvényes: sehol sem alkalmazandó.

A kinevezés elvét lehet következetesen alkalmazni, a legfelsőbb bírótól, le az utolsó falusi bíróig; kit ha nem a legfőbb hatalom nevezne is, nevezhet oly hivatalnok, például a megyei főispán, kinek állása közvetlenül a legfőbb hatalomtól függ.

A választás elvét következetesen alkalmazni nem lehet, nem terjesztethetik az ki a felsőbb bíróságokra, mert ezeknek hatósága nem szorítkozván az országnak valamely elkülönözött egyes organikus részére, nincs ki által választassanak, tehát azon hatalom által kinevezés útján töltendők bé, a melynek hatósága az egész országra kiterjed.

A kérdés tehát a két elv között csakis a törvényhatósági és községi bíróságokra szorítkozik. De a következetlenség vádja könnyen elenyészik, ha nem akarjuk tagadni azt, miről a történelem minden béttje tanúskodik, hogy az elvek absolut tisztaságuk szerint a gyakorlati életben soha nem valósulhatnak, hogy tehát azoknak lehető megközelítésével meg kell elégednünk.

Azok, kik a birói, vagy legalább a megyei törvényszéki személyzet kinevezése mellett nyilatkoznak, felhozzák a birói függetlenség érdekét; azt mondják: a bíró nem ítélhet elfogultság nélkül oly felek között, kiknek jóakaratótól megválasztatása feltételeztetik. Én e véleményben nem lehetek, sőt épen ellenkezőleg azt hiszem, hogy nincs hivatalnok, kinek kevésbé kellene tartani választói jóakarátának kockáztatásától, ha részrehajlás nélkül szigorú igazságot szolgáltat. Mindenik perlekedő első és legpartatlanabb bírója saját ügyének, senki nem tudja jobban mint ő maga, van-e és mennyiben van igazsága; csakhogy ezt bevallani vonakodik azért, mert reményli, hogy a törvénykezés gyakran csavargó útain ügyvédének ügyessége által és a bíró segítségével

többet is nyerhet, vagy kevesebbet fog veszteni, mint a szoros igazság hozná magával: ha tehát oly bíróra akad, ki előtt se ügyvédi ügyesség, se törvénykezési fogások, se kedvezés nem döntenek; oly bíróra, ki minden bezavarásokon keresztüllátva, el találja az igazságot: becsülni fogja őt, mert akadhat egy másik oly ügye, melyben éppen ilyen bíróra lehet szüksége. És én erről annyira meg vagyok győződve, hogy csupán ez okból, az egyéni bíróságokat, a collegialis bíróságoknál sokkal előnyösebbnek tartanám, ha nem lenne más eszköz, nevezetesen a korlátolt nyilvánosság, mely által a közvélemény a bírák részrehajlatlanságáról és képességéről meggyőződésre juthat. Ezenkívül a felek csak egyes személyek, és nem csupán tőlök függ a választás, de ha így lenne is, a bírónak a két fél közül egyik mindig barátja; ha az ügyevesztett hatalmasabb, a gyengék számosabbak; és senkinek jó hite nem terjed el oly gyorsan, mint az igaz bíróé. Nem ok nélkül állítja tehát Montesquieu, hogy: a nép semminémű hivatalnokai körül nem bir oly csalhatlan ösztönnel, mint midőn bíróját választja meg.

Felhozzák továbbá, hogy kinevezés útján, sokkal inkább biztosittatik az érdem, a képzettség, a becsületesség: az állam nincs érdekelve, hogy az igazságkiszolgáltatás magánjogi esetekben megrongáltassék; bűnvádak fölött pedig esküdtszékek ítéljenek: holott választásoknál a pártoskodás soha el nem kerülhet; a combinált pártédek többnyire dönt, és így nem ritkán az érdemesebb felett az alkalmatlan győz. — Ezen ellenvetés akkor lenne érvényes a választás ellen, ha kinevezés által soha alkalmatlan egyének hivatalokra nem jutottak volna: de feltéve, hogy kinevezéseknél, soha kedvezés vagy egyéb mellék tekintetek befolyást nem gyakorolnak, lássuk, miből áll azon szerfelett nagy biztosítás, melyet az érdemesek, a becsületesek alkalmazására nézve a kinevezésektől várnak! Az lehetetlen, hogy a kinevező valamennyi bírói állomásért folyamodó egyént az ország minden megyéiben saját tudomásából ösmerjen, mit tesz tehát? felvilágosításokat szerez magának azon hivatalnoktól, ki állásánál fogva a folyamodókat ismerni köteles: a miből világos, hogy a kinevezés maga, ha kirekesztőleg a fölterjesztett adatok vétetnek tekintetbe, tulajdonképen nem a kinevezőtől, hanem a kijelölőtől, — ha pedig a fölterjesztett

adatokon kívül más körülmények is vannak befolyással, pusztán a kinevező kedvezésétől függ. Ezen ellenvetésnek némi értelmet tulajdonítani akkor is lehetne, ha a régi cortesese választásokat akarná valaki helyreállítani, de oly választó testület irányában, melytől az érett és higgadt megfontolást megtagadni nem lehet, mely választásaiért erkölcsileg felelős a közvélemény előtt, kivál ha a birói személyzet újra választatásának cyclusa hosszabb időre terjed, minden sulya elenyészik, sőt az ily választás azok által, kik között a pályázók élnek, kik tehát őket öntudomásuk szerint ösmerhetik, az önkény és kedvezés ellen sokkal több biztositékkal bir a kinevezésnél.

De lényege a kérdésnek némelyek előtt nem is a választás vagy kinevezés, hanem a birák amovibilitása vagy inamovibilitása körül forog. Azt akarják, tudniillik, hogy akár választassék, akár kinevezessék a biró, hivatalában örökös maradjon és csak a pör útján bebizonyítható hanyagság vagy visszaélés miatt, ítélet által legyen elmozdítható. Én e véleményt nem osztom, okaimat fellebb előterjesztettem és azoknál fogva most is úgy vagyok meggyőződve, hogy a perbefogás a birák hanyagsága és visszaélései ellen egyedül nem elegendő: értem mint correctivum közigazgatási szempontból, mint gátló, megelőző és visszatartóztató intézkedés; ám bár ha valamely visszaélést és így közbűnt követnének el, azért mert birák, nem akarnám, hogy utólagosan a büntetést elkerülhessék. Azon okaimhoz, melyeket említettem, és melyek abból állanak, hogy az örökös hivatal felment minden iparkodástól; és hogy különösen a biráskodásban elkövetett visszaélések, illetőleg hanyag eljárás hebizonyítására törvényes érvényességű próbákat szerezni csaknem lehetetlen, még két érvem van, és ezek következők:

Egyik az, hogy ha a vádlott mint biró állíttatik az ítélőszék elébe, ezen vádnak illetékes birája nem létezik: az esküdtszék nem az, mert tagjainak polgári álláspontja a biró irányában, nem ellenséges ugyan, de ellentétes: a biró törvényszolgáltatás tekintetéből felettök áll; a rendes birói szék, nevezzük törvényszéknek, szintén nem az: mert ennek tagjai a vádlottal hivatalos collegialitási viszonyban állanak: a birónak tehát előbb vagy fel kell függesztetni vagy végkép el kell mozdíttatni, mielőtt bűnvádi kereset alá vonathatnék. Ezt vagy a birói szék maga vagy a megyei

főispán vagy a megye közgyűlése teheti: és hogy e három közül melyik a legilletékesebb, könnyű kitalálni.

A másik érvem az, hogy nincs ember, ki a hanyagságot juridice definiálni tudná, hogy tehát minden ily eljárásoknál az önkénynek tág kapu nyitnának.

Nincs egyéb correctivum a birói hanyagság és visszaélés ellen, szintúgy mint egyéb hivatalnokok irányában, a választás ismétlésénél, nincs egyéb mód a hivatalnokok és így a birák állásának biztosítására, mint czélszerűen alakítani a választó testületet és hogy régi példákra hivatkozzam, akkor is, bár minden korteskedés mellett, nem egy szolgabirót találunk, ki hosszú éveken keresztül, egyik tisztújítástól a másikig, hivatalára ismételve megválasztott; ilyen volt, hogy többet ne említsek, Pestmegyében Zlinszky János és Simontsits János, kiket csak azért hozok fel, mert kor, tes-erővel ugyan egyik sem dicsekedhetett, és mert minden főszolgabirák között épen ezek voltak, kik legtöbbit, és legszorgalmatossabban biráskodtak. Ezen példákból világos, hogy a birónak, csak azért, mert biró, hivatalos állása legalább semmivel nem bizonytalanabb, mint bármely más választott hivatalnoké, sőt talán valamivel még biztosabb is.

Egyébiránt ily kérdésekre nézve a megszokás határoz, egy nemzet azon viszonyok között fog legkényelmesebben mozogni, melyeket régtől megszokott; valamint tehát nem tartanám tanácsosnak, hogy oly országban, melyben a birák kineveztetnek, és elmozdíthatlanok, minden előzmények nélkül a választási elv lépjen életbe; úgy viszont hazánkat illetőleg, hol a megyei birák és hivatalnokok mindig választattak, nem tanácsolhatnám az ellenkezőt: mert a biró az előbbi esetben könnyen lesz alázatos szolga, a másodikban pedig, és erre van elég tapasztalásunk a magyar Bachchisták között, könnyen lesz zsarnok, elveszítvén az egyik elmozdíthatlan állásával együtt bátorságát és öntudatát; felmentve látván magát a másik, elmozdíthatlan állása által, minden tartaléktól, — ezen túl pedig a többi csak ügyesség dolga.

Nem is szükséges az elmozdíthatlanság és kinevezés, hogy a birói teendők a közigazgatási teendőktől elkülöníttessenek. A községekben a törvénybiró illetőleg főbiró, és a mellé rendelt tanácsbeliek kirekesztőleg biráskodással foglalkozhatnak és oly ügyek-

kel, melyek a törvénykezéshez hasonneműek; például árva és birói számadások vizsgálásával; és az adókönyvek egyéni összehasonlításával; szintűgy a szolgabirói széknél és a megyei törvényszéknél lehetnek állandó ülnökök. Csak az alispánok és különösen a szolgabirók mint elnökei a törvényszékeknek, nem vonathatnának el szükség esetében teljesítendő egyéb eljárásoktól: de ez nem árt, mert az elnököknek, kik úgy is igen ritkán szorulnak döntő szavazásra, inkább dolgoztatni kell a törvényszékeket, mint saját maguknak dolgozni azokban. — Végre el lehet, sőt el kell különböztetni a telekkönyveket is mint fenebb láttuk. Hogy pedig elnököknek csak kiképzett törvénytudó egyének választathassanak, nem szükséges egyéb, mint szigorúan körülírni a törvényben azon képességet, mely nélkül senki birói állomásra nem választathatik.

A megyei közigazgatásnak ezen egész szervezete a községek képességén nyugszik, nem mellőzhetem tehát azoknak aggodalmait szó nélkül, kik azt hiszik, hogy talán hivatásuknak megfelelni nem lesznek elégségesek, értem a kis és némely nagy községeket, mert a szabad községek képességéről nem lehet kétség. És én, mindamellett, hogy a községek egyszerű teendőinek körülírása által ezen aggodalmat eloszlathatónak tartom, jogosultnak tekintem azt mégis mindaddig, míg gyakorlat által megnyugtatót nem szerezhetünk: hogy pedig ez experimentum, mert nem is lesz kezdetben egyéb, ámbár szükséges, minden veszély nélkül megtétethessék, egy correctivumot ajánlok, mely a községek önkormányzatát nem fogja megsemmisíteni, de mégis alkalmas leendő hogy első lépéseikben és első próbatételeiken keresztül biztos ka-lauzul szolgáljon.

Nevezzen a megye az esküdtek helyett, kiknek hivatala a fenebbi javaslat szerint megszűnnék, fizetéstelen községi főnököket, a mennyire lehet helybeli birtokosok közül. Ezeknek kötelessége legyen a választási és tanácskozási nagyobb gyűléseken elnökölni; úgyszintén elnöksége alatt vizsgáltatni meg a községi minden számadásokat, az évi költségvetést és megtétetni az adókönyvecskék összehasonlítását. Ezenkívül legyenek tanácsadói a községnek minden eljárásaiban, ha az előljárók által felszólittatnak. Ily viszony inkább patriarchalis mint hivatali; emlékeztetni fog a régi idők kedélyes oldalára és ezáltal a nép előtt kedveltető lesz. Ez lesz a legerősebb, legszelidebb, legcélszerűbb kapocs a megye

és községek a volt földesurak és volt jobbágyok, most egyenjogú honpolgárok között: de egyszersmind felette fontos az egész országra nézve; és azt hiszem nem lesz senki, a ki felhivatva e gyönyörű munkatért elútasítaná magától. Ily főnökök mellett, ha hivatásukat megértik, lehetetlen, hogy a községek rendeltetésüknek kellően meg ne feleljenek.

A megyéket illetőleg azok után, miket már a képviselő testületekről, a választásokról, a megye jogairól említettem, mondanivaló nem sok van, mert részletezéstől ezen értekezés korlátai tartóztatnak vissza. A közgyűlést ismerjük; a polgári törvényszékeknek, még kevésbé a büntető törvényszéknek szervezése és eljárása nem reánk tartozik. A polgári törvényszékekről tehát megjegyezni elég legyen, hogy czekek én 1848 előtti illetőségükbe helyezném vissza és tisztán felebbviteli bíróságokká alakítanám át. Nem marad tehát egyéb hátra a kis-gyűléseknél és az állandó megyei bizottmányoknál, melyekről néhány észrevételt kell tennem.

A kisgyűlés teendőinek egyike az ellenörködés és ezért minden táblás kimutatásoknak és egyéb iratoknak, melyek a megyéhez beadatnak, a kis-gyűlés elébe kell kerülni. Általa útasíttatnak azok vagy a közgyűlés vagy az illető állandó bizottmányok elé. Ez azért szükséges, hogy jegyzőkönyvei szerint az illetőktől számot kérhessen, és e végből időnként scontralis gyűléseket tarthasson. A kis-gyűlés határoz is oly tárgyakban, melyek a közgyűlésnek fentartva nincsenek és ezért a közgyűlési tárgyak a törvényben tüzetesen kijelölendők.

Szaktbizottság a megyében legalább három szükséges, árvai, számvevői és gazdasági bizottság: a két első már a régi megyékben is létezett, azon változékony modorban alakítva, mely minden institutióit jellemzi; a gazdasági bizottság új, de különösen a közmunkák, a földművelési, ipar és a gazdálkodási kezelés érdeke ezeknek alakítását szükségessé teszik. Ezen szaktbizottságokat állandó tagokból kell alakítani: kik hogy rendes fizetéssel legyenek-e ellátva, vagy csak napi díjakkal jutalmaztassanak, a körülményektől és a teendők lehető beosztásától függ.

Ezen bizottságokra nézve egy nehézség létezik oly megyékben, melyeknek székhelye szabad királyi városok kebelében fekszik, és onnan ered, hogy a régi táblabírói viszony megszűnt, a városi lakosok pedig 1848 után minden különbség

nélkül a városi hatóság alatt állván, ha csak nem tartoznak birtokviszonyaiknál fogva a megyéhez is, megyei képviselőktől nem választhatók. Ezen nehézség egyébiránt a törvényszéki ülnökökre nézve is fennáll. Hajdan a táblabírák sor szerint voltak beosztva, de ki a régi gyakorlatot ösmeri, tudni fogja, hogy a vidéki sorosak csak gyéren érkeztek és hogy ezeknek hiányát többnyire a törvény-, árvai és számvevő székeknek kellett a helyben lakó táblabírók közül pótolni, a bajon tehát nem segít, ha a táblabírók egyszerűen soros képviselők által helyettesítettének, és segíteni csak két mód van. Az egyik az, ha a törvényszék és állandó bizottságok ülnökei oly rendes fizetéssel láttatnak el, hogy a megye székhelyén állandó lakást tarthassanak; ez a törvényszéket magát, ha egyszermind büntető hatóságot is gyakorolna, egyedül kivéve, nem alkalmazható. A gyámi, gazdasági és minden egyéb szakbizottságoknak teendője nem annyi, hogy a megye székhelyén állandó lakást igényeljen; ez ülnökök fizetése is tehát ha elegendő, felesleges; ha csekély nem talál keresőre, a napi díj pedig, mely ily szakonkénti foglalkozásért különben leghozzáillőbb kárpótlás lenne, küllakókra nézve mint a régi gyakorlat tanúsítja a czélnak meg nem felel. A másik az lenne: hogy ezen bizottságok tagjai kellő képzettséggel bíró oly egyének közül is választathassanak, kik a megye székhelyén állandóul laknak, bár nem a megyéhez tartoznak is. Ezek megyei ülnöki czímmel diszítettének fel és mint helybeliek, illő napi díjak mellett, a megye bizodalma által nyerendő kitüntetésért, ily időszakai szolgálatokat saját ügyeik hátramaradása nélkül könnyen tehetnének. Egyébiránt a kísérlet e tekintetben semmi veszélylyel nem jár, és a gyakorlatból meritendő tapasztalás tanulságot szolgáltatathatna, mi czél szerűbb.

Ezen bizottságok lényegesen véleményezők volnának, határozó a köz- vagy kis-gyűlés,—a számadások vizsgálásán kívül, mely ügyben bírói hatósággal ruháztatnának fel, akként, hogy minden számadásokat sommás úton bírálván meg, a meg nem elégedő fél előtt, csak birtokon kívül álljon a rendes perlekedés útja nyitva.

Úgy vélem, említeni sem szükséges, hogy minden felsőbb rendelkezések, vagy bárhonnán érkezendő megkeresések (a esendbiztosoknak az üldözőbe vett gonosztevők nyomozását illető értekezleteiken kívül) kirekesztőleg a megyéhez intézendők és a megye

hatóságai és tisztviselői által csak a megye meghagyásánál fogva hajthatók végre.

Hogy a megye minden gyűlései nyilvánosak.

Hogy a megyei főispán hatásköre aként körülírandó, miszerint felügyelést minden irányban gyakorolhasson ugyan, de a közigazgatásba közvetlenül ne avatkozassék.

Ezek azok, miket a megyék szervezéséről általánosságban mondani akartam.

Hütra volna ugyan még, hogy a közigazgatás egyes ágazatainak mozgását ábrázoljam: de ha ezt tenni akarnám, kimerítő munkát kellene írnom, ez pedig szándékom nem volt.

Czélom csak az, hogy a közfigyelmet oly eszmék felé irányozzam, melyek az 1848-ki törvények által megváltozott társadalmi viszonyoknál fogva a megyék szervezésének alapjául szolgálnak. Ha ezt elértem, nem igénylek többet. Nézeteim lehetnek hibásak, lehetnek rosszak és tévesztettek, elég, hogy a kérdés fel van téve: a megoldás a törvényhozás bölcsességétől függ.

Hogy mindazonáltal ne csupán azon új viszonyok és ne csak elméletileg legyenek megvitatva, melyek, az 1848. évi átalakulástól eredve, a megyék belszervezésére befolyással vannak, hanem egy lehetőleg teljes és részleteiben is kitöltött ábrát állítsak elő: törvényezikkely alakjában igyekeztem ezt megkísérteni.

Tudom én, hogy e javaslatban sok foglaltatik a mi tulajdonkép nem belé való; szándékom nem épen a systema volt, hanem az: hogy a mennyire lehet a kapcsolatban álló közügyek, bár csak ezen kapcsolat érintése miatt, megemlítettessenek.

Tudom én, hogy e javaslatnak tömérdek hiánya, sőt hibája is lehet: a megyéket, melyeknek hatásköre a közigazgatás minden ágát magában foglalja, a legegyszerűbb rendbe alakítani, túlterjed egyes, — legalább az én tehetségem határain; és, nézetem szerint, ugyanannyi kitűnő, gyakorlatilag kiképzett egyéniség közreműködését kívánja, a hány különböző közigazgatási teendők léteznek.

Megengedem, hogy a tárgyak berendezése és sorozása hibás; engemet az ismétlések lehető kikerülése vezetett, ez pedig nem lényegesen irányadó; ez volt egyik oka annak is, hogy a községek rendezését a megyék rendezésétől külön nem választottam.

Végre megengedem, hogy szokatlan dolog, ha valaki néneteit

bármely tárgy fölött törvényezikkely alakjában terjeszti elő; és ha ezt azért választottam volna, mintha igényelném, hogy javaslatom valaha és valamely köztanácskozásnak előkészítő alapjául használtassék: ez oly elbizakodás lenne, mely semmi által nem igazolható. Választottam ezen alakot azért, mert a lehető legrövidebb, legfömlöttebb, és legszűkebb keretbe legtöbbet befogad; másodszer azért: mert az egyes szakaszokat, a hol szükséges, rövid megjegyzésekkel kísérve, oly részletekre is kiterjeszkedhetem, melyek vagy hosszú kimerítő értekezésben, vagy épen nem lennének érinthetők.

Ila hibát követtem el, bocsánat, — a jóakarát kedvéért!

A MEGYÉK RENDEZÉSÉRŐL.

I. Rész.

A megyékről általánosan.

1. §. A megyék törvényhatósága alá tartoznak: a községek, azoknak minden egyes lakosai különbség nélkül, úgy szintén minden ingó és ingatlan érték a megye határain belül.

2. §. Kivételnek:

a) a szabad kertületek és szabad királyi városok területci, úgy szintén a hadi szolgálatban álló katonai és egyházi szolgálatban álló papi egyének, e két utóbbiak szolgálati viszonyaikat illetőleg;

b) A várak, hadi erődök és hadi készületek a katonai hatóság alá tartoznak; de a vár körén belül lakó polgári egyének és ezeknek tulajdona, valódi hadi ostrom esetén kívül, polgári hatóság alatt állanak.

Ha ily törvények már léteznének, vagy a polgári és büntető codex befejezéséhez már közel állana, akkor elég lenne az 1. §. végéhez következő szavakat csatolni: „Kivétel csak külön törvény által tétethetik.“

3. §. A megye, mint önálló törvényhatóság, szabályokat alkot, határozatokat és itéleteket hoz, azokat végre is hajtja; más törvényhatóságokkal és az ország miniszteriumával közvetlenül levelez; szóval, e törvényben körülírt legfőbb felügyelet alatt önmagát kormányozza.

4. §. Felsőbb rendeletek a megye községeihez, vagy tisztviselőihez csak a megye útján intéztethetnek, és az illetők által csak a megye meghagyásánál fogva hajtathatnak végre.

5. §. A megyének jogában áll a miniszternek oly rendeletét, melyet valamely törvénybe ütközőnek tart, ideiglenesen felfüggeszteni, és nézeteit felírás útján ő Felsege elé terjeszteni; ha mindazonáltal, a felírás ellenére, a miniszter-tanács a kérdésbe vett rendelet végrehajtását továbbá is megparancsolja: az engedelmességet a megye nem tagadhatja meg; sőt nem várva a legközelebbi közgyűlést, a végrehajtást haladék nélkül teljesíteni a kis-gyűlés is köteles; ily esetben a megyének csak az marad fen, hogy panaszát, kérelmezését útján, az országgyűlés elé terjeszthesse.

6. §. A megye az országgyűlés által megajánlott országos adón felül a 116. §-ban megállapított előleges jóváhagyás föltétele alatt, saját szükségeinek fedezésére is vethet ki egyenes adót.

7. §. Közigazgatási kényelem tekintetéből, akár egész megyék, királyi városok vagy szabad kerületek, akár azoknak egyes részei szomszéd megyékhez, kerületekhez, vagy szabad királyi városokhoz átkelelhetők, és viszont, de mindig csak az illetők meggyező kívánsága következtében és csak törvény által.

Tagadhatlan, hogy az ország területének felosztása közigazgatási tekintetben nem a legcélszerűbb. Vannak királyi városok, privilegiált apró hatóságok, melyek a közigazgatás költségeit alig győzik. A szabad kerületeknek, például a Jász-Kun-kerületeknek eldarabolt helyzete, némely megyének configuratiója, közigazgatás tekintetéből felette célszerűtlen. Kivánatos tehát, hogy ezen felosztás megigazításának lehetősége fontartassék. Mintán azonban épen nálunk minden egyes hatóság önállóságát és területét mint historiai életének ereklyéjét nagyra becsüli, nem tartanám jónak ha e tekintetben, minden előkészítés nélkül, kényszerítő intézkedések tételének, legalább nem a legközelebbi, annyi teendővel terhes időszakban: legfeljebb a törvényszékek egyesítésére nézve lehetne ezt megkísérelni.

A szabályokról.

8. §. Szabályoknak neveztetnek oly végzések, melyek minden hasonló esetre zsinormértékül hozatnak.

9. §. A szabályok az ország élő törvényeivel nem ellenkezhetnek, se a megye saját viszonyain túl nem terjeszkedhetnek.

10. §. A szabályok érvényességére szükséges, hogy a magyar miniszterium által előlegesen helybenhagyassanak.

11. §. A miniszterium a szabály helybenhagyását semmi más oknál fogva meg nem tagadhatja, mint azon esetben:

a) ha a szabály az országnak valamely élő törvényével ellenkezik ;

b) ha oly intézkedést foglal magában, mely a megye beldolgain túlterjed.

Czélszerűbb intézkedés ajánlásánál fogva a helybenhagyást fel nem függesztheti, sem meg nem tagadhatja.

A b. pont alatti eset országos szabályrendeletek tárgya.

12. §. A helybenhagyás megtagadását a miniszterium a 11. §. szerint részletesen és körülményesen indokolni tartozik.

13. §. A fölterjesztett szabály iránt a miniszterium rendeletét kiadni akként köteles, hogy három hónap elforgása alatt, azon naptól számítva, mely napon a fölterjesztés a postára föladatott, a rendelet a megyéhez el is jusson.

14. §. Ha a miniszteriumnak a szabály iránti válasz-rendelete vagy a 11. §-ban kitett tulajdonságokkal nem bír, vagy a 13. §-ban említett határidőn túl késik: a fölterjesztett szabály helybenhagyottnak tekintetik.

A 12—14. §§-ban foglalt intézkedés helyett lehet másokat is alkalmazni: de valami az előleges helybenhagyás mellett tartaléku szükség, hogy a megyék szabályalkotási joga illuzoriussá ne tétethessék

A határozatokról.

15. §. Határozatoknak azon végzések neveztetnek, melyek egyes esetek elintézése végett hozatnak.

16. §. Határozatait a megye előzetes felsőbb helybenhagyás nélkül hajtja végre, azokat kivéve, melyeknek érvényessége ezen törvény 116. §-a által ily helybenhagyástól feltételeztetik.

17. §. Köztgyekben hozott határozatokat ugyanazon tilésszak alatt megváltoztatni nem lehet; magán ügyekben kelt végzések pedig csak felebbfolyamodás útján változhatnak.

II. Rész.

A járásokról általában.

18. §. A járás területe áll a közigazgatás kényelme szerint összefoglalt két, vagy több, az 1848: 5. törvényezikk következtében alakított választó-kerületből.

A járásokat a megyéknek kell alakítani, szabály szerint, megtartva a mennyire lehet a megyének régi felosztását.

19. §. A járás, mint hatóság, a megye közvetlen kifolyása, teendőit a szolgabírói szék, illetőleg ennek tagjai teljesítik. A községek, melyekből áll, közvetlen a szolgabírói szék alá tartoznak.

20. §. Azon megyékben, hol az 1848: 5. törvényezikk által egyes választó-kerületekhez szabad királyi városok is csatoltattak, az ezen városokkal egyesített megyei községek a szomszéd járásokba beosztandók.

K i v é t e l :

21. §. Azon községek, melyek az 1848: 5. törvényezikk által jogot nyertek, hogy az országgyűlésre egy vagy több képviselőt külön küldjenek, a szolgabírói szék alá nem tartoznak, hanem a megyével állanak közvetlen összeköttetésben.

III. Rész.

Az egyes községekről általában.

22. §. A községek közigazgatási szempontból három félek: kis községek, nagy községek, és szabad községek.

23. §. Kis községek azok, melyekben a lakosok csekély száma és a község viszonyainak egyszerűsége a népgyűlések tartását megengedi.

24. §. Nagy községeknek azok neveztetnek, melyek a lakosok nagyobb száma miatt a megye által ilyeneknek elismertetnek, és melyekben ez okból községi képviselő-testületek alakíttatnak.

25. §. A községeknek ezen törvényben körülírt hatósága alá tartozik minden, a község határain belül létező állandó lakos és vagyon, úgy szintén az ideiglenes tartózkodók is mindazon követelésekre nézve, melyek tartózkodási viszonyaikból erednek, ha ezek ellenök tartózkodásuk ideje alatt indítottak meg.

A 25. §. tulajdonképen a polgári törvénykönyvbe tartoznék és innen kihagyathatnék, ha lenne kilátás, hogy az hamarább életbe lépend a megyék rendezésénél.

26. §. Nagy és kis községekben a megye minden községnek külön egy községi főnököt nevez ki. Ennek kötelessége: elnökölni a nép- és illetőleg képviselői gyűléseken, úgy szintén az előljárók választása alkalmával a választó-gyűléseken, végre különösen a tanács-ülésekben is: az évi költségvetés elkészítése, a községi számadások megvizsgálása és az adókönyvecskék összehasonlítása al-

kalmával; tanácsával vezérelni a községet és előljáróit minden oly esetben, ha e czélből felszólíttatik.

IV. Rész.

A megyék, illetőleg a községek magán tulajdonáról.

27. §. Megyék csak közigazgatás tekintetéből szükséges telkeket és épületeket szerezhetnek, illetőleg bírhatnak.

28. §. Községek, testületileg, azon fekvő javaikon vagy haszonvételeiken túl, melyeknek a jelen törvény kihirdetésekor birtokában voltak, csak oly telkeket vagy épületeket szerezhetnek, melyekre közigazgatási tekintetből szükségök van, de ilyeneket is csak saját határaikon belül.

29. §. Közhaszon vagy szükség tekintetéből ily fekvő javak és haszonvételek elidegeníthetők.

30. §. A község magán értékének jövedelmei mindenekelőtt a község belszükségeinek fedezésére fordítandók. Oly pénztárak, melyek külön czélokra, külön forrásokból gyűjtetnek, és nem adózásból meríttetnek, saját rendeltetésöktől nem vonathatnak el.

A községek jóllétének emelkedése az országnak érdekében fekszik, ha tehát vannak községek, melyek tetemes vagyonnal bírnak, ezen vagyon főleg az ő javukra fordítandó, annyival inkább mivel attól, szintúgy mint minden egyéb tulajdonos saját vagyonától, az országos és megyei adót megfizetik.

Vannak községek, melyekben külön czélokra saját kuforrásokból merített pénztárak vannak. Ily pénztárak adóexecutio tárgyaul nem tételhetnek a község gazdálkodásának összezavarása nélkül; pedig történtek ily esetek. Így Kecskeméten a város adósságainak törlesztésére szánt és nem az adózásból, hanem a város szerzeményeinek eladásából gyűjtött péztárnak adótartozás fejében történt lefoglalásával a község gazdálkodása vég nélküli zavarokba bonyolított.

V. Rész.

A közigazgatásról.

31. §. A közigazgatás részszerint a községek, részszerint a járásbeli szolgabírói szék, részszerint a megyei köztörvényhatóság által, illetőleg ezeknek gyűlésein gyakoroltatik.

A gyűlésekről általában.

32. §. Minden gyűlés teljes nyilvánossággal tartatik.

33. §. A gyűléseken minden tag bármely tárgyban tehet indítványt, és ha az két tag által pártoltatik, a gyűlés fölötté határozni tartozik.

34. §. A szavazatok a szólók szerint vétetnek számba, de ha a jelenlevők közül tiz tag általános szavazást sürget, a kérdés mindenkor szavazás által döntetik el. A szavazatok névszerinti felhívás által számíttatnak össze.

35. §. Az ülést az elnök nyitja meg és oszlatja el.

36. §. Az elnök köteles a végzést kimondani.

37. §. Az elnök szavazata csak akkor dönt, midőn valamely kérdés fölött a szavazatok, saját szavazatát nem számítva, két egyenlő részre oszlanak.

38. §. Szavazás alkalmával a kérdést az elnök teszi fel, vagy ha több kérdés fejtett ki, ő választja azokat külön, melyek fölött a szavazás egymás után történjék. De a kérdés miként felállítása fölött, ha az világos vagy egyszerű nem lenne, a gyűlés határoz.

39. §. A tanácskozást az elnök vezeti, és e tekintetből a szóelőket, ha vagy nem a tárgyhoz szólanának, vagy az illedelmet sértének, rendre útasítani jogosítva van.

40. §. Hogy a csend és tisztességes illedelem mind a hallgatóság mind a gyűlési tagok által megtartassék, fölügyelni az elnök kötelessége; teendőit e tekintetben részletesen szabály által a megye fogja meghatározni.

Ezen szabályok megalkotásában jó útmutatók lehetnek az e részben fenálló országgyűlési házi szabályok.

41. §. Üléseket tartani mindaddig kell, míg a gyűlés elé tartozó minden tárgy el nincs intézve.

A) A községekben.

42. §. A községek hatósági köréhez tartozó tárgyak részszerint a nép-, vagy képviselő gyűlésekben, részszerint a tanácsülésekben intéztetnek el.

a) A népgyűlésekről.

43. §. A népgyűlésnek

a) tagjai: a helybeli községi előljárók és az 1848: 5. törvényezikben körülírt választói képességgel bíró községi lakosok együtt;

b) elnöke: a községi főnök;

c) tartatik minden évben legalább kétszer, szabály által változhatlanul kitűzendő időben; tartathatik ezen kívül többször is, ha a tanács vagy elnök szükségesnek véli.

d) A jelenlevők többsége határoz, de hogy érvényes határozat hozathassék, községi előljárók közül bírónak és jegyzőnek, a helybeli lakosok közül pedig legalább 20 választónak jelenléte szükséges.

e) A népgyűlés tartását előre különösen is kihirdetni illetőleg a határnapot az elnöknek bejelenteni a bíró és jegyző kötelessége.

Az angaricalis napok, a gyűlés kihirdetésének módozata, a jegyzőkönyvnek mily alakban vezetése iránt részletes szabály szükséges. Ezen szabályokra a törvény nem terjeszkedhet ki.

44. §. kirekesztőleg a népgyűlés hatósági köréhez tartozik:

a) a község saját vagyona fölötti intézkedés, szerzés vagy eladás; ide nem értve a lakosok között netalán létező közös gazdálkodási vagy egyéb társulati viszonyokat és vagyont, mint a melyek természetöknél fogva nem községiek.

Ily közös gazdálkodási viszonyok léteznek, például Nagy-Kőrösön Pestmegyében: ott hol az elkülönözött legelő, vagy annak valamely része a jogosultak által közösen használtatik; az ezek között létező viszony ehhez hasonló. Ezen társulatok ügyei felett csak a társulat tagjai intézkedhetnek; a közöttök felmerülő jogi kérdések pedig nem közigazgatási hanem törvény útján, a bíróságok által, intézendők el. Ezért szorosan e kivétel megemlítése nem is szükséges; de lehető félreértések elkerülése végett talán nem fölösleges.

b) A községi évi költségvetés előleges kiszámításának megállapítása.

c) Ott a hol a patronatusi jogok a községet illetik: ezeknek gyakorlása és a jogokkal járó kötelességek teljesítése fölötti intézkedés.

d) A község, mint ilyen nevében kötendő szerződések vagy egyezségek helybenhagyása.

e) Magán követelések megindítása a törvény rendes útján, vagy folyamodások a község nevében; — az összesítési vagy le-
gelő-elkülönítési kérdéseket, melyek természetöknél fogva nem köz-
ségi ügyek ide nem értve.

f) Ügyvédek vagy teljhatalmazottak választása a község
ügyeiben.

g) Helybeli rendőri intézkedések.

h) Számadók részére fölmentő levelek kiadása.

Ezekon kívül lehetnek egyéb tárgyak is, melyek jövőben vagy
a megye szabálya által a népgyűlés teendői közé följegyeztetnek,
vagy egyes esetekben a tanács által ide terjesztetnek, vagy végre a
gyűlés valamely tagja által indítványba hozatnak.

A község javára szükséges közmunkák, úgy a közigazgatás folytatá-
sára szükséges szerek és eszközök beszerzésének elhatározása különösen
nem említhetik, mert ezen kiadásoknak az évi költségvetésben elő kell for-
dulniok. Mily alakban és modorban készíttessenek ez évi költségvetések:
a megyének szabály által kellend megállapítani.

b) A képviselői gyűlésekről.

45. §. Nagy és szabad községekben azon tárgyak fölött, me-
lyek a 44. § szerint kis községekben a népgyűlés elé tartoznak, a
képviselői gyűlés intézkedik.

46. §. A képviselői gyűlés tagjai: a helybeli képviselők és
előjárók együttvéve.

47. §. A képviselői gyűlés elnöke: nagy községekben a köz-
ségi főnök, szabad községekben a polgármester.

48. §. A képviselői gyűlés időszakaira és kihirdetésére, a kép-
viselők azon számára nézve, a hánynak jelenléte érvényes határo-
zat hozatalára szükséges: ugyanazok megtartandók, mik a 43. §.
c) d) e) pontjaiban rendeltetnek. Az előjárók közül jelenlenni mi-
nél többen tartoznak.

49. §. A képviselő testület számára nézve annyi tagból áll, a
hány az összes lakosok száma egyszázzal elosztva, de kevesebb öt-
vennél és több kétszáznál nem lehet.

c) A tanácsülésről.

50. §. A tanácsülésnek

a) tagjai: a községi előjárók, a birói szék személyzetét ki-
véve, és a tanácsbeliek;

b) elnöke, kis és nagy községekben: a főbíró, — szabad községekben: a polgármester.

Kis és nagy községekben az első községi elöljárót, ki a község ügyei-
nek vezére: főbírónak nevezik, alatta a törvénybíró áll; oly községekben,
melyeket itt szabad községeknek neveztem: polgármesterek léteznek és a
bíráskodást egy főbíró vezeti. Ezen elnevezéseket megtartandónak vélem,
mert a megszokott elnevezések elcserekléséből fogalomzavar következhetik.
Igy midőn az alispánt megyei főbiztosnak kezdték hívni, ki nem emléke-
zik rá, mily felforgatása volt a nép hierarchiai fogalmainak, mely azelőtt
a biztosok neve alatt mindig a megye legutolsó tisztviselőit ösmerte.

c) Tartatnak a hányszor a tanács maga vagy az elnök szük-
ségesnek véli.

d) A jelenlevők többsége határoz; de hogy a határozat érvé-
nyes legyen, az elnökkel együtt nagy községekben legalább négy,
szabad községekben legalább hat tanácsbelinek és egy jegyzőnek
jelenléte szükséges.

51. §. A tanács következő tárgyak fölött intézkedik:

a) Kis és nagy községekben végrehajtja illetőleg tagjai által
végrehajtatja a szolgabírói széktől vett rendeleteket.

b) A népgyűlések, illetőleg képviselői gyűlések végzéseinek
teljesítését eszközöli.

c) Az átkelő vagy állandóan szállásoló katonaságot elhelyezi
és kiszolgáltatja azon járandóságokat, melyekkel a regulamentum
szerint a község tartozik.

d) A rendőri szabályok teljesítésére felügyel.

e) A közvetlen adónak egyénenkénti kivetését kiszámítja és
átvizsgálás végett a szolgabírói székhöz fölterjeszti.

Az adókivetés kulcsa az általános pénzügyi rendszer alkalmával ál-
lapittatik meg és az adózási telekkönyvek minden községnek kiadandók.

f) A közvetlen adót a helybenhagyott kivetés szerint az adó-
zóktól, mennyiben elkobzás és árverés nélkül történhetik, behajtja;
a késedelmes adófizetők iránt pedig a szolgabírói széknél jelen-
tést tesz.

g) Megindít az elnök, mint elöljáró, neve alatt magán egyének
ellen oly követeléseket, melyek a községi javak kezelése vagy a
községi szüksegek fedezése iránt kötött szerződésekből erednek.

h) Az ítéletek végrehajtása végett megrendelt karhatalmat
kiszolgáltatja.

i) Előkészíti a népgyűlés elé terjesztendő tárgyakat.

k) A község pénztárára utalványoz, de se más célra, se többet mint az előleges költségvetés egyes rovataiban foglaltatik.

l) Rögtön fenyegető közveszély, például vizáradás elhárítására, a község egész erejével rendelkezik, és ha ezt elégnek nem tartja, a szolgabírói széktől segélyt kér; intézkedése felől pedig minden esetben ugyanennek jelentést tesz.

Általában mindazon tárgyak fölött intézkedik, melyek a nép, illetőleg a képviselői gyűléseknek fentartva nincsenek.

Ezen részletezés nem elkerülhetlenül szükséges és inkább arra való, hogy a község működésének képét kitöltse. Elég lenne általánosan a következő szakasz:

A tanács eljár mindazon tárgyakban, melyek a nép, illetőleg képviselői gyűlésnek fentartva nincsenek.“

B) A szolgabírói szék hatásköréről.

52. §. A szolgabírói szék ellenőrködik a járásbeli községek fölött közvetlenül. Annál fogva a községeknek akár népgyűlései akár tanácsai érvényes határozatot a szolgabírói szék előleges jóváhagyása nélkül nem hozhatnak következő tárgyakban:

a) a község fekvő javainak és haszonvételeinek mikénti kezelése, azoknak elidegenítése vagy telkek szerzése fölött;

b) a községi előjárók fizetésének felebbemelése vagy leszállítása, új előjárói állomások felállítása vagy előbbieknél megszüntetése fölött;

c) a község javára tervezett közművek felett, — az 51. §. l) pontja alatti esetet kivéve;

d) a község nevében kötendő szerződések és egyezségek fölött.

E tárgyakat az évi költségvetésben besorolni csak akkor lehet, ha, külön fölterjesztés következtében, a szükségelt költségek különleg is helybenhagyatnak;

e) helybeli rendőri intézkedések fölött, — közveszély esetét kivéve;

f) községi közlekedési utak általtétele fölött;

g) a közadónak egyéni fölosztása felett;

h) számadók részére fölmentő levelek kiadása fölött;

i) a községi évi költségvetés előleges fölszámításának megállapítása felett;

k) ott, hol a község vásári kiváltsággal bír, a helypénz föl-emelése fölött.

Mindezen ügyekben a szolgabírói szék előleges átvizsgálás után, véleményének kíséretében, a megyének jelentést tenni köteles.

Mindezen tárgyak olyanok, melyek vagy közvetlenül a község lakosain kívül másokat is érdekelnek, mint például az e) f) k) pont alattiak, vagy olyanok, melyek a község vagyoni állapotát tehát adóképességét és így közvetve a megyét sőt az országot is érdeklik.

53. §. A megye szabály által fogja kijelölni azon ügyeket, melyekben a nagy és kis községek a szolgabírói széknek táblás kimutatásokat tartoznak időnként fölterjeszteni.

54. §. A szolgabírói szék közvetlen intézkedik következő tárgyakban :

a) a késedelmes adófizetők ellen a foglalást, illetőleg a karhatalmat megrendeli; a megyei és országos adót a községektől a járásbeli adószedő által átveszi, és a megye fő pénztárába általszolgáltatja.

b) A községek előljárói ellen tett panaszok felett határoz.

c) A községi ellenörködés mellett a főszolgabíró is a község pénztárát a számvevő közbejöttével időnként megvizsgálja, vagy megvizsgáltatja, netalán tapasztalt hiány esetében a pénztár biztosítása végett azonnal intézkedik; eljárásáról pedig minden esetben a megyének tudósítást tesz.

d) A megye határozatai és a szabály-rendeletek értelmében felügyel a köz-egészségi állapotra az utakra és hidakra, a megyei közvagyonra, és minden, a járás határain belül végrehajtandó közmunkákra.

e) A megyének határozatai, bármi tárgyban, mindig a főszolgabíróhoz intézendők, ki ezeket vagy a szék valamely tagja által közvetlenül vagy a községek előljárói által hajtatja végre, és ezektől a végrehajtásnak miként lett teljesítését számon kéri; ellenben minden, a járást illető ügyekről a megyének ő felelős.

C) A szabad községekről.

55. §. A szabad községek a községi szintűgy mint a szolgabírói szék hatóságát saját kebelökben egyesítik, és a megyével közvetlenül összeköttetésben állanak.

56. §. Azon tárgyakban, melyek az 52. §. rendelete szerint a szolgabírói szék által a megyének fölterjesztendők, határozataikat részletesen indokolva, előleges jóváhagyás végett, közvetlenül a megyének terjesztik föl. A megye rendeleteit minden tárgyban közvetlenül hozzájuk intézi, valamint a kívánt tudósítást tőlök veszi.

57. §. Egyéb tárgyakat a tanács és képviselői gyűlés végez, a szerint, a mint ezen testületek illetősége a 44. és 51. §§-ban meg van állapítva. De a tanács a közigazgatási külön tárgyakra nézve több osztályokba alakulhat és e végből a képviselő gyűlés által külön állandó szakbizottmányok állíthatatnak fel, melyekhez a tanácsbeliek mellé a képviselők közül is kellő számban küldendők ki bizottmányi tagok.

D) A megye törvényhatóságáról.

58. §. A megye törvényhatóságát köz- és kis-gyűlések s állandó bizottságok által gyakorolja.

a) A közgyűlésről.

59. §. A közgyűlésnek

- a) tagjai: a megyei tisztviselők és képviselők együttevve;
- b) elnöke: a főispán; akadályozása esetében az alispánok egyike, vagy ha ezek is akadályozva lennének, a legidősb főszolgabíró.
- c) Tartatik minden évben rendszerint négyszer, szabály által változtatlanul megállapítandó időben; tartathatik azonban többbizben is, valahányszor a közgyűlés maga vagy a főispán; vagy a kis-gyűlés különös oknál fogva szükségesnek véli. Ez utóbbi esetben mindazonáltal a gyűlés tartásának tárgya a hirdetményben közhírül teendő, és tanácskozás alá csak is ez kerülhet.
- d) A közgyűlés tartásának napját különösen és előre kihirdetni a kisgyűlés tartozik.
- e) A jelenlevők többsége határoz; de hogy érvényes határozat hozathassék: az elnökkel együtt legalább egy alispán, egy főszolgabíró, egy tiszti ügyész, egy jegyző és harmincz képviselő jelenléte szükséges.
- f) A tagok felszólalási, szavazási és indítványozási jogaikra

nézve egyenlők és az ülésben mondottak miatt csak ugyanazon ülés határozata által vétethetnek köz-kereset alá.

g) A megyei képviselő-testület számra nézve összesen annyi tagból áll, mennyi azon országgyűlési képviselők száma, kik az 1848: 5. törvénycikk szerint a megyében választatnak, harmincz czal sokszorozva; de kilenczvennél kevesebb nem lehet.

60. §. A tárgyak, melyek fölött csak közgyűlés intézkedhetik, következők:

a) az országnak és megyének alkotmányos jogait érdeklő kérdések, és tekintetben törvényteleneknek vélt rendeletek felüggesztése;

b) a megye nevében kérelmezés útján az országgyűléshez intézendő javaslattelemek.

c) Magán egyének vagy testületek által az országgyűléshez intézendő kérelmezések ajánlása. Ily esetben a közgyűlés elhatározhatja azt is: hogy a kérelmező, bár nem közgyűlési tag, kérelmezésének bővebb indokolása végett személyesen is megjelenhesen és kihallgattassék;

d) szabályok alkotása;

e) kijelölése azon községeknek, melyekben a 24. §. szerint képviselői testület alakítandó;

f) megyei utak, hidak, vizgátak újból készítése, gyökéres átalakítása, vagy általtétele.

g) Rőgtönítelő bíróság felállítását csak közgyűlés kérhet, és a miniszterium csak a megye fölhívása következtében rendelhet meg.

h) Kölcsönvételek.

i) Megyei ingatlan vagyon elidegenítése vagy szerzése, és a községek által czélzott hasonló szerzések vagy elidegenítések szükségének megbírálása.

k) A megyei közköltségek előleges kiszámításának megállapítása.

l) Számadók részére fönmentő-levelek kiadása.

m) A megyei tisztviselők és községi előjárók vagy szolgák fizetésének szabályozása, fölemelése vagy leszállítása.

n) Új hivataloknak, szolgálatoknak vagy bizottságoknak föllállítása akár a megyékben akár a községekben, vagy az eddigieknek megszüntetése.

o) A képviselők választása körül előforduló panaszok meg-
birálása.

p) Vadászati tilalmak.

q) Vásári helypénzek fölemelése.

r) Az állandó bizottságokhoz és kis-gyűlésekhez küldendő
képviselők sorozatának megállapítása.

s) Gyám, gondnok vagy zárnok kineveztetése, ha a vagyon
több járásban létezik és a zár nem esődbíróság által rendeltetik meg.

t) A megyei pénztárak megvizsgálásáról beadott alispáni je-
lentések a közgyűlés elé terjesztendők.

u) Utalványozás általánosan, úgy a tisztviselők és szolgák
fizetését illetőleg, a megyei pénztárakra az évi költségvetés meg-
állapítása által történik.

Fordúlhatnak elő ezeken kívül egyéb tárgyak is a kis-gyű-
lés előterjesztése vagy indítványozás következtében.

b) A kis-gyűlésekről.

61. §. A kis-gyűlés tagjai: egy alispán mint elnök, egy szol-
gabíró, egy jegyző, ülnökök, és a közgyűlés által kiküldendő kép-
viselők. Hogy érvényes határozat hozathassék: az elnökön és jegy-
zőn kívül legalább két ülnök, vagy négy képviselő jelenléte
szükséges.

62. §. Kis-gyűlés tartatik valahányszor az alispán szükség-
gesnek véli.

63. §. A kis-gyűlés hatásköre:

a) határoz azon tárgyakban, melyeket a szolgabírói szék ille-
tőleg a szabad községek az 52. és 56. §§-ok rendelete szerint elő-
leges helybenhagyás vagy felülvizsgálat végett a megye elé terjesz-
tenek, a 60. §. l. m. n. o. és q pontjaiban a közgyűlésre fentartott
tárgyakat kivéve;

b) ellenőrökdi az alispánok által a 109. §. értelme szerint
kibocsátott meghagyások felett és e czélból az alispáni jegyzőköny-
vek kis-gyűlésről kis-gyűlésre előterjesztendők;

c) bejelentett zendülés vagy a megye közigazgatási határo-
zata ellen tapasztalt erőszakos ellenszegülés esetében a kar hatalom
alkalmazását megrendeli;

d) a közgyűlés határozatainak teljesítésére felügyel;

e) az előleges költségvetés korlátai között a megyei pénztárra részletesen utalványoz.

f) Általában mindazon közügyek felett intézkedik, melyek a 60. §. által közgyűlésre fentartva nincsenek, vagy az állandó bizottságok által egyenesen a közgyűlés elé nem utasítatnak. És e miatt

g) az alispánok által a 109. §. szerint teendő előleges intézkedések esetein kívül, — minden beadványok a kis-gyűlés elé terjesztetnek, és a körülményekhez képest vagy elintéztetnek, vagy illetőségök elé utasítatnak.

h) A kis-gyűlés a beadványok felett a jegyzői hivatal által tárgy-jegyzéket vezetett, hogy annak segítségével a közigazgatás minden ágának gyors és szabatos folytatását eszközölhesse.

Ezen itt úgynevezett tárgyjegyzék vagy iktatókönyv: kulcsa az ellenőrködésnek; hogy czélszerűen legyen szerkesztve, részletesen a megye szabály által dolgoztatja ki.

64. §. Azon tárgyakat, melyekről a szolgabírói szék időszaki táblás jelentéseket tegyen, és ezen táblás jelentéseknek alakját, — a megye szabály által fogja elhatározni.

e) A bizottságokról.

65. §. Minden megyében következő állandó bizottságok léteznek: árvai, számvevői és közgazdasági bizottság.

66. §. Ezek közül a körülményekhez képest az árvai és számvevői bizottságot egybeolvasztani és viszont több állandó bizottságot felállítani is lehet szabály által; de a gazdasági bizottság más bizottsággal egybe nem kapesoltathatik.

67. §. Egyes, fontosabb tárgyakban, véleményezés, előkészítés, sőt végrehajtás végett is neveztethetnek ki a közgyűlés által külön bizottságok; de ezek a reájok bizottak teljesítése után feloszlanak.

Az árvabizottságról.

68. §. Az árvabizottság tagjai: az egyik alispán mint elnök, egy szolgabíró, és a közgyűlés által kiküldendő ülnökök és képviselők. Hogy érvényes határozat hozathassék, az elnökkel együtt legalább két ülnöknek vagy négy képviselőnek jelen kell lenni. A

közgyám mint előadó, a tiszti ügyvéd mint pártfogó jelenlenni tartoznak.

69. §. Az árvabizottság hatásköre következő:

a) véleményez a 60. §. s. pontja szerint, a megye közvetlen felügyelése alatt álló árvák ügyeiben előforduló teendők iránt. Véleményének kivétele nélkül sem az árvák nevelése, sem javaiknak kezelése körül lényeges határozat nem hozathatik;

b) a megye által kinevezett gyámok, gondnokok és zárnokok számadásait sommás úton megbíralja; azon ilyenmű számadásokat pedig, melyeket a szolgabírói szék a 88. §. szerint a megyéhez felterjeszt, szintén sommás úton felülvizsgálja.

Az ily úton általa hozott határozatok jogérvényes ítéletek erejével bírnak, és végre is hajtandók, a meg nem elégedő számadónak, vagy az árva részéről a tiszti ügyésznek csak a rendes per útja hagyatván fen.

c) Az árvák nevelése és vagyonuk mikénti kezelése fölött örökösök. Felügyel a szolgabírói szék által kezelt árvai dolgokra; és ezért mind a megye által kinevezett gyámok, mind a szolgabírói szék által készítendő, úgyszintén a községi árvák ügyeiről is időszakonként felterjesztendő, táblás jelentések az árvabizottságnak adatnak ki.

d) Az árvák vagyonának kezeléséről különösen megjegyzetik, hogy az árvák pénztét ingadozó árfolyamnak kitett értékpapirokba elhelyezni nem szabad; hanem a lehetőségig takarékpénztárakban kell kamatoztatni.

Ez csak figyelmeztetésül van említve. Az árvák csak károsodhatnak az árfolyam által.

A számvevőbizottság.

70. §. A számvevőbizottság elnöke az egyik alispán; tagjai: egy szolgabíró és a közgyűlés által kiküldendő ülnökök és képviselők. Hogy érvényes határozat hozathassék, az elnökkel együtt legalább két ülnöknek vagy négy képviselőnek jelen kell lenni. A számvevő mint előadó, a tiszti ügyvéd mint pártfogó jelenlenni tartoznak.

71. §. A számvevőbizottság hatásköre következő:

a) megvizsgálja a megyei főpénztárnokoknak az adó beszedéséről vezetett számadásait: és e célból a járásbeli adószedők

naplójának beszolgáltatási tételait a megyei főpénztárnokok naplójával összehasonlítja ;

b) megvizsgálja azon számadásokat, melyek a megye közgazgatási szükségéinek fedezésére kiadott költségekről vezetettek : e czélból különösen a történt kiadásokat rovatonként a megye előleges költségvetésének rovataival összehasonlítja és a pénztárakra történt utalványozások érvényessége fölött határoz.

c) Megvizsgál minden egyéb, a 69. §. által az árvabizottság elé nem utasított tiszti számadásokat is.

d) Felülvizsgálja a szolgabírói szék, illetőleg a szabad községek által bemutatott bírói és adó ügy egyéb községi számadásokat.

e) Határozatai e részben jogérvényes ítéletek erejével bírnak, végrehajtandók ; és a meg nem elégedő számadónak, illetőleg tiszti ügyésznek csak birtokon kívül a rendes per útja marad nyitva.

f) Számadó hivatalnokok részére a számvevő-szék véleményének előleges kivétel nélkül felmentő levelet kiadni nem lehet.

g) Az adóknak késedelmes behajtása esetében a kis-gyűlésnek jelentést tesz, hogy a szolgabírói széket kötelességének teljesítésére emlékeztesse.

h) A megyei pénztárakat időszakonként véletlenül az elnök alispán, egy maga mellé veendő szolgabíró és a főszámvevő közbejöttével vizsgálja meg ; netalán tapasztalando hiány esetében a pénztár biztosítása végett azonnal intézkedik : eljárásáról pedig minden egyes esetben a megyének tudósítást tesz.

i) A főszámvevő által táblás jegyzéket készített mindazon számadásokról, melyek elébe tartoznak : hogy magának úgy a beadás mint a beadottak mi karban létele felől mindenkor tudomást szerezhessen.

A gazdasági bizottság.

72. §. A gazdasági bizottság tagjai : egyik alispán mint elnök, a főszolgabírák, a mérnökök, egy jegyző és a megye által kiküldendő képviselők. Hogy érvényes határozat hozathassék az elnökkel együtt legalább négy képviselőnek és egy jegyzőnek jelenléte szükséges.

73. §. A gazdasági bizottság hatásköre következő :

a) Beszerzi, illetőleg beszereztetni mindazon eszközöket és anyagokat, melyekre a megyének közigazgatási tekintetben szüksége van, és a költség utalványozása végett a megyének jelentést tesz.

b) A megyei utakra, hídakra, vizgátaakra, épületekre felügyel, és e tekintetben a főszolgabírák, illetőleg a mérnökök által beadandó időszaki jelentések neki adatnak ki. Igazítás szükségének esetében a tervezetet és költségvetést előlegesen megvizsgálja, és a megyének véleményes jelentést tesz.

c) A megye eszközeit leltár mellett az illetőknek általadja és ismét által is veszi és ezen leltárakat világosságban tartja.

d) Az 1848: 10. törvényczikk 7. §-a értelmében az erdők jókarban tartása, — az 1843: 10. törvényczikk értelmében pedig a folyó homokkal elborított térek beültetése felett örködik, és az e részben szükséges intézkedéseket a megyétől kieszközli.

e) A megyei évi költségvetést előlegesen átnézi és megállapítja.

f) Országos művek végrehajtásában az országos műigazgatónak segítségül szolgál.

d) A rendőrségről.

74. §. A rendőrség közegészségi és közbiztonsági tekintetben a megyei csendbiztosok és megyei tisztí orvosok — a köztulajdonra: utakra, hídakra, épületekre való felügyelés pedig a megyei tisztí mérnökök által kezeltetik. Ezek közül mindenik szabályszerű tisztí útásításaik szerint saját szakukban függetlenül és rendszeres működésükre nézve az illető fő hivatalnok vezénylete mellett, de mégis a főszolgabíró felügyelete alatt járnak el: és ezért rendeleteiket általa veszik, tudósításaikat hozzá intézik, és általa, egyes esetekben felhivatva, a szolgálatot meg nem tagadhatják.

VI. Rész.

A biráskodásról.

75. §. Megyékben a biráskodás a községi birói szék, a járás-bíróság és a megyei törvényszék által gyakoroltatik.

A.) A kisközségekben.

76. §. A birói szék tagjai: a törvénybíró mint elnök, két tanácsbeli mint közbíró és a jegyző mint tollvivő.

77. §. A birói szék

a) *polgári ügyekben*

1. Sommás úton ítélt:

világos adóssági és kártérítési követelésekben, — ide értve a mezei rendőrségi kihágások esetét is, — 60 forintig;

a cselédek, aratók, fogadott napszámosok között egy részről, — és a gazdák között más részről fenforgó panaszok és követelések felett határozatlan összegig, ha ezek szerződési viszonyokból erednek és a panaszlott helyben van;

az átkelők és szállásadók között e viszonyból származó minden panaszok és követelések felett, ha ezek a panaszlott ellen helyben tartózkodásuk ideje alatt indítanak meg.

Ítéletei jogérvénnyel bírnak és a meg nem elégedő fél által csak birtokon kívül és rendes per útján terjeszthetők a járásbíró-ság elé.

2. Pörön kívüli eljárás útján:

A hagyatékot előleges tilalom-szükség esetében zár alá is veszi, és a járásbírósnak intézkedés végett azonnal jelentést tesz.

A felek által felhivatva, kártételeket becsül, határozatlan összegig. Tanúkat hitletétel nélkül kihallgat és mindezekről bizonyítványokat ad ki.

Teljesíti a járásbíró-ság által reá bízott eljárásokat.

Idézéseknek, ítéleteknek és minden egyéb hivatalos iratoknak, melyek magán egyénekhez vannak határozatilag intézve, kézbesítését haladéktalanul eszközli; a teljesített kézbesítésről kiadott bizonyítványt illető helyre megküldeni —, a felektől határozatilag kívánt nyilatkozványokat általvenni és oda, a honnan kívántatnak, felterjeszteni a törvénybíró, illetőleg a jegyző kötelessége.

3. Számadási ügyekben.

Áttekinti a számadóktól netalán szükséges felvilágosításokat, beszerzi és sommás megvizsgálás végett a járásbíró-sághoz át-

küldi a helység költségeiről és jövedelmeiről, úgy minden egyéb községi vagyronról és pénzeokről vezetett számadásokat.

4. Árvai ügyekben.

Oly árváknak, kiknek épen semmi értékek nincsen, pártfogót keres, hogy annyira fölneveltessenek, míg saját erejükből élhetnek; a nagyobbakat pedig szolgálatba elhelyezi és minden állapotaikra atyailag felügyel. Az anyától mindazonáltal, beleegyezése nélkül gyermekeit elszedni rendszerint nem szabad.

Oly árváknak, kiknek csupán a község határain belül létezik vagyona, a rokonok kihallgatása mellett, gyámot nevez; ennek számadásait előlegesen áttekinti, tőle a szükséges fölvilágosításokat általveszi, és a járásbirósághoz előleges átvizsgálás végett áttesz. Az árvák vagyónának veszélyeztetése esetében rögtön intézkedik.

Halál esetében, oly árváknak ellátásáról, kik a községben laknak, bár hatósága alá nem tartoznak is, a hagyaték biztosítása alkalmával, míg illető helyről e részben intézkedés történnék, ideiglenesen gondoskodik: gyám kinevezése iránt a rokonokat meghallgatja és a járásbiróságnak jelentést tesz.

5. Pénztári ügyekben.

A község főnökével a bíró és jegyző időnként meg vizsgálja a község pénztárait és szükség esetében, a pénztár biztosítása végett, azonnal intézkedik; a végzettekről pedig a szolgabírói széket tudósítja.

b) Büntető ügyekben.

1. Itél rendőri kihágások és oly személyes sértések eseteiben, melyek legfőleg három napi elzárás vagy 5 forint pénzbírság által kiegyenlíthetők.

2. A község határain belül elkövetett büntény esetében a tettet megelőző, kíséző és követő körülményeket rögtön kinyomozza; a tanúkat a hely színén, hitletétel nélkül kihallgatja; testi sértés esetében az orvosi láttelelet mielőbb fölveteti; a tetten kapott vétkest letartóztatja; — és a teljesítettekről minden iratnak, s ha tetten kapott, a vétkesnek is átküldése mellett, további intézkedés végett, a szolgabírói székeknek jelentést tesz.

B.) Nagy községekben.

78. §. A birói szék nagy községekben ugyanazon tagokból alakul, ugyanazon ügyekben jár el mint kis községekben; hatósága: világos adóssági, kártérítési és mezei rendőrségi ügyekben 200 forintig terjed; és ha a község vásári kiváltsággal bír: a vásár-bíróságot is gyakorolja; büntető ügyekben pedig oly rendőrségi és személyi sértések eseteire terjed ki hatósága, melyek egy heti elzárásnál vagy 12 forint bírságnál nagyobb büntetést nem igényelnek.

C.) Szabad községekben.

79. §. Szabad községekben a birói szék külön alakittatik; tagjai a bíraskodáson kívül egyéb eljárásban részt nem vehetnek.

80. §. Tagjai: a főbíró mint elnök, törvénytudó tanácsbeliek mint közbírák és a jegyző. Érvényes ítélethozásra az elnökkel együtt; sommás perekben két — rendes perekben négy közbíró jelenléte szükséges.

81. §. A perenkivüli magánjogi eljárásokat a birói szék tagjai teljesítik.

82. §. Ítélt minden, a községbeli lakosok ellen indított magánjogi oly ügyekben, melyek külön törvényszékek elé utasítva nincsenek, mint első bíróság, és ítéletei a megyei törvényszékhez vitetnek felebb.

83. §. A vásáribíróságot gyakorolja.

84. §. Ítélt rendőri kihágások és oly személyes sértések esetében, melyek legfőlebb három havi elzárást igényelnek büntetésül. Az előzetes vizgákat és mindazt, mi kis és nagy községekben a bűntények körül a birói szék személyzetére van bízva, a rendőri főbiztos hajtja végre.

D.) A járásbiróságról.

85. §. A szolgabírói széknél külön birói szék alakittatik járásbiróság nevezet alatt.

86. §. Tagjai: a főszolgabíró mint elnök és törvénytudó ülnökök mint közbírák. Érvényes ítélet hozatalára az elnökön kívül legalább két közbíró jelenléte szükséges.

87. §. A járásbiróság ítélt mint első bíróság a járásbeli köz-

ségek lakosai ellen támasztott mindazon magánjogi rendes lejáratu perekben, melyek külön törvényszékek elé nem tartoznak és azelőtt az úri-székek, szolgabírák vagy alispánok előtt voltak indítandók. Iléletei a megyei törvényszékhez vitetnek főlebb.

88. §. Előlegesen megvizsgálja, illetőleg a járásbeli számvevő által megvizsgáltatja a járásbeli községektől hozzá küldött számadásokat és a megyének felterjeszti.

89. §. Oly árváknak, kiknek vagyona a járáshoz tartozó több községben fekszik, gyámot rendel, ennek számadásaira és eljárására, általában a községbeli árvák dolgaira és nevelésökre fölügyel, illetőleg a járásbeli közgyám által fölügyeltet: mi végből a községektől nemcsak esetenként, hanem időszakonként bemutatandó általános táblás jelentéseket terjesztet maga elé, és a megyét részéről értesíti.

90. §. Itél oly rendőri kihágások és kisebb vétségek esetében, melyek három havi elzárásnál nagyobb büntetést nem igényelnek.

91. §. A közvetett adók behajtása vagy az adókötelezettek által elkövetett csempészet esetében fölmerülő panaszok fölött a főszolgabíró közigazgatási úton intézkedik, és e részben a felebbfolyamodásnak ugyanazon úton van helye.

92. §. Zendülés alkalmával vagy más oknál fogva kirendelt karhatalom esetében a használandó erőszak mértékét és módozatát a főszolgabíró határozza meg.

E.) A megyei törvényszékről.

93. §. A megyei törvényszéknek tagjai: egyik alispán mint elnök, törvénytudó úlnökök mint közbírák és egy szolgabíró. Érvényes ítélet hozatalára az elnökön és szolgabíróon kívül legalább öt közbíró jelenléte szükséges.

94. §. A törvényszék, bíraskodásán kívül, közigazgatási semmi eljárást nem folytathat. Ülnökei állandók, és csakis a törvényszék tilésében vehetnek részt.

95. §. A megyei törvényszék felebbviteli bíróság a járásbíróagtól és szabad községektől hozzá felhozott pörökre nézve.

96. §. Bütnvádi esetekben itél mindazon vétségek fölött, melyek a községek és járásbíróágok hatóságát meghaladják.

F) A telekbiróságról.

97. §. Minden szabad községben szintügy, mint a szolgabírói széknél, telekbiróság különválva és állandó tagokból alakítandó. A telekbiróságok mikénti alakítását és eljárását külön törvény határozza meg.

Ezen hatodik rész a megyei rendezéshez tulajdonképen nem tartozik; leginkább csak az ábra kiegészítése vegett van ide iktatva és használható csakis akkor és csakis ideiglenesen lehet, ha a polgári és büntető törvénykönyv, illetőleg a bíróságok rendezése a megyék rendezésének megállapításán túl késnek.

VII. Rész.**A végrehajtásról.**

98. §. A határozatok és ítéletek végrehajtása, a községi előjárók és a megyei tisztviselők által, a szolgálati személyzet segítségével teljesítetik.

99. §. Nagy és kis községekben az előjárók következők: főbiró, törvénybiró, tanácsbeliek, jegyző, adószedő.

100. §. Szabad községekben következő előjárók léteznek: polgármester, főbiró, jegyző, adószedő, levéltárnok, közgyámtya, tisztii ügyész, számvevő, telekbiró, tanácsbeliek, törvényszéki ülnökök, rendőri kapitány.

101. §. A szolgabírói szék tagjai következők: főszolgabíró, segéd-szolgabíró, iktató, számvevő, tisztii ügyész, közgyámnok, adószedő, telekbiró, járásbirósági ülnökök, járásbeli fő-orvos, járásbeli mérnök, járásbeli esendbiztos.

102. §. A megyei középonti tisztviselők ezek: két alispán, főszolgabíró, segéd-szolgabíró, jegyzők, törvényszéki ülnökök, számvevő, tisztii ügyész, közgyámnok, megyei fő-orvos, megyei fő-mérnök, házi, hadi és letéti pénztárnokok.

A szolgabírói szék tagjai a megyei tisztviselőkhez soroztatnak.

103. §. Az itt elősoroltakon kívül lehetnek előjárók, illetőleg

megyei tisztviselők egyéb minőségben is, úgyszintén többeknek hatósága egyesíthető.

104. §. Az előljárók, illetőleg tisztviselők számát az eddigi szokás és a szükséghez képest a megye szabály által határozza meg.

105. §. Az előljárók és tisztviselők, a bírói és törvényszéki tagokat, kik kirekesztőleg csak a bíraskodással foglalkozhatnak és a tiszteletbeli tisztviselőket kivéve, az illető népgyűléseken, képviselői gyűléseken és megyei közgyűléseken, mint ilyenek a gyűlés többi tagjaival együtt egyenlő vitatkozási, szavazási és indítványozási szavazattal bírnak.

106. §. A megyei törvényszékeken és községi bíró-székeken részt csak a törvényszéknek és bírói széknek tagjai vehetnek.

107. §. A bizottságokban szavazattal csak azok bírnak, kik a megye által mint rendes tagok küldetnek ki.

108. §. A tiszti ügyész az árvai és számvevő-székeken a tömeget képviseli, és e tekintetben köteles a tömeg érdekében a netalán szükséges törvényes lépéseket megtenni; — a fenytő-törvényszéken mind a megyénél mind a járásbírósnál, mind a szabad községekben közbíró; — általában a megyének és szabad községeknek törvénytudó tanácsosa, és véleményének meghallgatása nélkül oly végzés, mely nem tisztán közigazgatási téren forog, az ő véleményének meghallgatása nélkül nem hozhatatik.

109. §. Az alispánok, járásbeli főszolgabírák, és községekben a főbíró, illetőleg polgármester, adhatnak ki előkészítő meghagyásokat, melyek eldöntő határozatokat nem tartalmaznak; sőt oly esetekben, midőn a késedelem kárt okozhat, ezt tenni kötelesek is.

110. §. A járásbeli főszolgabíró a megye által hozzá végrehajtás végett útasított határozatok teljesítésére, a körülményekhez képest, a segédszolgabírót, vagy a községek előljáróit is kiküldheti.

111. §. Ülésekben, mint elnököt, az alispánt és főszolgabírót a legkorosabb ülnök, — vagy a hol ülnök jelenléte nem szükséges, a legkorosabb képviselő tag — a polgármestert és főbíró a legkorosabb tanácsbeli — a bírót és törvénybíró a bírói szék legkorosabb tagja helyettesíti.

112. §. A közgyámok sem egyes árváknak gyámjaik, sem tömegek gondnokai nem lehetnek; hanem a kinevezett gyámok és gondnokok eljárását tartják figyelem és ellenőrködésük alatt, és ezért gyámi vagy gondnoki ügyekben mind a szabad községek-

nél mind a szolgabírói széknél, mind a megyénél előadók; az árvákat és tömegeket jegyzékben tartják, mely szerint mind az egyének mind a tömegek ügyének állapota kimutatható legyen.

113. §. A községek előljárói és a tisztviselők részszertint általános kiktüldetésöknél fogva, melyet választatásuk által nyernek, részszertint határozatilag egyes tárgyakra nézve külön megbízatás folytán járnak el. Általános kiktüldetésöket a megye által megalapítandó tisztí utasítás szerint és korlátai között teljesítik.

114. §. A fogyasztási, iparvállalati és egyéb közvetett adónak és monopoliumoknak, úgy a koronai és egyéb államjavaknak kezelésével foglalkozó hivatalnokok és gazdasági tiszték a megyei tisztviselők közé nem számíttatnak; közvetlenül a pénzügyi minisztertől függenek, ez által neveztetnek ki és bocsáttatnak el: de a megye a közvetett adók behajtása körül az illető pénzügyi hivatalnokkal közreműködni tartozik.

VIII. Rész.

A fő felügyelésről.

115. §. A legfőbb felügyelési jogot Ő Felsége mind közigazgatási mind végrehajtási tekintetben magyar miniszteriuma által gyakorolja.

116. §. Ezen legfőbb felügyelési jognál fogva, a miniszterium előleges jóváhagyása nélkül, a megye határozatait végre nem hajthatja következő tárgyakban:

a) a megyei előleges költségvetés megállapítása és a kiveendő házi adó mennyisége iránt.

A házi és községi adóknak is tulajdonképen az országos budgetben lenne helye, mint pótagóknak; mert ezeknek számbavétele nélkül az ország valóságos terhei nem tudhatnának; e részben úgy intézkedni, hogy a megye önállósága is megmaradjon és az országgyűlés is ellenőrködhessék: azon rendszert megállapítása alkalmával kell, — midőn a budget elkészítésének módozata fog meghatározatni.

b) Megyei ingatlan érték elidegenítése vagy szerzése iránt.

c) Kölcsönvétel iránt a megye szükségeire.

d) Új megyei hivatalok vagy szolgálati állomások föllállítása, az eddigieknek megszüntetése, a megyei tisztviselők vagy szolgák fizetésének megállapítása, szaporítása vagy alábbszállítása iránt.

Az ily végzések az előleges költségvetésbe föl nem vétethetnek, míg körülményesen indokolt külön fölterjesztés következtében a miniszterium által helyben nem hagyattak.

e) A megyei adót kezelő pénztárnokok részére fölmentő levelek kiadása iránt.

f) Országos vagy megyei közlekedési utak általtétele iránt.

g) A megye által czéltott közművek vagy új építmények iránt.

117. §. A megye vagy főszolgabirói szék, vagy községi tanács bármely határozata ellen felebbfolyamodni mindenkinek szabad.

118. §. A megye a miniszterium által bármely tárgyban kívánt felvilágosítást meg nem tagadhatja.

119. §. Ha a megye valamely miniszteri rendeletnek végrehajtását a miniszteri tanácsból vett meghagyás után is megtagadná, vagy valamely más oknál fogva, mint az 5. §-ban említve van, például vélt czélszerűtlenség miatt függeszteni föl: ily esetben a miniszterium feljogosíttatik a királyi végrehajtó hatalom rendkívüli alkalmazására, és rendeletének királyi-biztos által szerezhet engedelmisséget; de ennek teljesítése után a megyei közigazgatás gépezete ismét rendes folyamába visszatér.

120. §. Ha valamely megyében általános zendülés, vagy a pártoknak elkeseredett és tettekben kitörő ellenségeskedései miatt a kormányzat a megyei rendes szerkezet mellett lehetetlenné válnék: a miniszteriumnak joga van ezen törvényt fölfüggeszteni és a megyét királyi-biztos által, kinevezett tisztviselők segítségével kormányozni mindeddig, míg esüendes és rendes viszonyok foglalnak helyt; sőt a legvégső szükség esetében ily megyét ostromállapotba is tehet.

Ily viszonyok a képviselői testületben előállani alig fognak: de előállhatnak a képviselő-testület körén kívül, sőt maga a képviselő-testület is lehet erőszakos megtámadás tárgya. — Hogy lehetne másként is intézkedni: én nem kételkedem; de az eseteket megemlíteni szükséges volt.

IX. Rész.

A megyei főispánról.

121. §. Végrehajtási tekintetben a megye fölött a kormány részéről a főispán ellenőrkdik.

122. §. A főispánt a magyar miniszterium előterjesztésére ő felsége nevezi ki.

123. §. A főispán rendes elnöke a közgyűlésnek és tisztújító-székeknek.

124. §. A főispán, mint ellenőrje a végrehajtásnak,

a) köteles évnegyedenként közvetlen a közgyűlések előtt számonkérő (scontralis) gyűléseket tartani. Ezen gyűlésnek tagjai: az általa, tetszése szerinti számban meghívandó képviselőkön kívül, az egyik alispán, egy főszolgabíró és az iktató mint előadó.

b) Ezen kívül minden egyes tisztviselőt eljárása iránt kérdőre vonhat és visszaélés vagy csempészet esetében ellene előleges vizsgálatot rendelhet; de ezen vizsgálat eredményét további intézkedés végett a közgyűlés elé terjeszteni tartozik.

c) Ha ezen vizsgálat alapján a megye közgyűlése a köz-keresetet megtagadná: azt, a főispán fölterjesztése alapján, a miniszterium is megrendelheti és a megye, ily rendelet következtében, megindítani köteles.

Felsőbb rendeletek csak a megye határozata által vétethetnek a megyei tisztviselők által fogantatba. Hogy tehát a megye és főkormány közötti viszony tisztán (correct) fentartassék, szükséges felruházni a főkormányt, mint legfőbb felelős végrehajtó hatalmat: hogy a megye részrehajlásának esetében a főispán által fölterjesztendő vizsgálat alapján a visszaéléssel vagy csempészséggel vádolt tisztviselő ellen, a megyei hatóság mellőzése nélkül, a közkereset megindítását, — mely aztán felebbvitel útján a felsőbb bíróságok által is megvizsgálendő lesz — részéről is megrendelhesse.

125. §. A főispán a közigazgatás bármely ágában, tiszteletbeli tisztviselőket a szükséghez képest nevezhet, és az időközben kilépő vagy fölfüggesztett vagy meghalálozott egyének állomásaikra helyettesít, — az egy első-alispánt kivéve, kinek hivatalát csak tisztújító-széken lehet betölteni.

126. §. A főispán a végrehajtást semmi részben nem kezelheti, és ezért minden, a megyéhez intézett beadványokat az alispán vesz által, kinek kezénél a megyének pecsége is őriztetik.

X Rész.

A választásokról.

127. §. A képviselők és községi előjárók, tekintet nélkül polgári állásra, azok által választatnak, kik az 1848: 5. törvényczik-Eszmetöredékek a vármegyék rendezéséről.

kelyben körülírt képességgel bírnak, vagy jövőre ezeknek jogával fognak a törvény által fölruházatni.

128. §. A községi képviselők és előljárók a községi választók által egyetemben és együtt, — a megyei képviselők pedig, az országgyűlési követek választása végett alakított kerületenként, arányos számban választatnak.

129. §. A megyei tisztviselők, ide értve a szolgabírói szék tagjait is, a megyei képviselők által választatnak; de hogy érvényes választás történhessék: a megyei képviselők legalább kétharmad részének jelenléte szükséges.

130. §. Minden választásnak, ha csak 10 jelenlevő kívánja is, titkos szavazás útján kell végbemenni.

131. §. Minden választási gyűlés különösen e czélra hirdendő.

132. §. Minden választást megelőzi a választók összeírása.

A képviselők választásáról különösen.

133. §. A községi képviselők a községi tisztújító székek alkalmával választatnak meg.

134. §. A megyei képviselők összes számának egy-harmad része a legtöbb adót fizető megyei választókból áll, tekintet nélkül a választó-kerületekre, az adó lajstromban följegyzett sorozat szerint; — két-harmad része a megyei választó-kerületek között egyenlően osztatik föl, és illető számban mindenik által a választói szék helyen saját kebeléből külön választatik meg.

135. §. A képviselők választásánál a kijelölésnek nincs helye.

136. §. Képviselő csak a választók közül választathatik és csak az választható, ki életének 24. évét meghaladta, irástudó, sem bűnvádi kereset alatt nincs, sem büntény miatt büntetve nem volt. Képviselő és megyei tisztviselő egyetemben senki nem lehet.

137. §. A képviselők hat évre választatnak; minden három év után választó-kerületek szerint felosztva fele-részben új választás alá kerülnek; de az előbbiek ismét választhatók. Azon kerületek fölött, melyeknek képviselői első ízben lépnek ki, a sorshúzás határoz.

138. §. Képviselő lenni időközben is megszűnik, ha valaki választási képességét elveszti vagy büntény miatt elítéltetik; bűn-

vádi kereset esetében a kereset megindításától fogva a végső ítélet meghozásaig jogait nem gyakorolhatja.

139. §. Ugyanegy idő alatt több megyében képviselő senki nem lehet, de ugyanazon megyében községi és megyei képviselő lehet egyszerre.

140. §. Ha valaki képviselőnek megválasztatik, a választást elfogadni köteles.

141. §. Ha időközben halálozás által vagy bármely egyéb oknál fogva a képviselők száma megfogy, a hiányt csak a rendes választási időszakban lehet kipótolni.

142. §. Mind a megyei mind a községi képviselők választása szavazatlapok által megy végbe.

Az előjárók és tisztviselők választásáról különösen.

143. §. Kis és nagy községekben választó-gyűlés évenként tartatik.

144. §. Szabad községekben és megyékben tisztújító-szék minden három évben tartatik.

145. §. Szabad községekben a választási gyűlés elnöke a főszolgabíró.

146. §. A választási gyűléseken az előjárók és tisztviselők újra választatnak következő kivételekkel :

a) Kis és nagy községekben a jegyző, szabad községekben és megyékben pedig az orvosok, mérnökök, a telekbíró, a csendbiztosok egyszer megválasztva hivatalaikban állandóan megmaradnak, és csak hanyagság, visszaélés vagy közbotrány esetében, előrebocsátott vizsgálat után, lehet őket hivatalaikból kimozdítani, és pedig a községi jegyzőt a szolgabírói szék, a szabad-községi tisztviselőket a képviselői gyűlés, a megyebelieket a megyei közgyűlés határozata által.

b) A községbeli bírói és megyebeli törvényszéki állandó ülnökök hat évre választatnak, minden három év múlva osztályonként fele-számban újittatnak meg ; az első ízben kilépők fölött sorshúzás határoz.

c) Ülnökök, illetőleg képviselői tagok az állandó bizottságokhoz a képviselői, illetőleg megyei közgyűlés által küldetnek ki.

147. §. Az útbiztosok és várnagy, a gazdasági bizottság ajánlatára, a közgyűlés által;

az iktató és az iroda tagjai a főjegyző által;

a fogház felügyelői, a fő ügyész ajánlatára, a fenytő törvényszék által neveztetnek ki.

Ezek a tisztviselők közé nem számíttatnak.

148. §. A szolgálati személyzetet a közvetlen előljárók fogadják föl és bocsátják el.

149. §. Választási gyűléseken a választás alatt álló egyének eddigi állomásaikról lemondanak, de újra megválaszthatók és az elnök a választó-gyűlés folyama alatti időre kis és nagy községekben birót, szabad községekben polgármestert és jegyzőt, megyékben egy alispánt, egy főszolgabíró, egy tiszti-ügyészt és egy jegyzőt helyettesít a választás körüli csendhábóritások meggátlása, illetőleg a jegyzőkönyv vezetése végett; a szolgálati személyzet a választás ideje alatt ezeknek rendelkezése alatt áll.

150. §. A községi előljárók és megyei tisztviselők választása kijelöltek közül történik, a kijelölésre nézve következők rendeltetvén:

a) A kijelölést az elnök teszi egy e végből különösen alakítandó bizottsággal egyetértőleg, de joga van oly egyént, ki vagy a törvény által kívánt képességet nem igazolhatja, vagy erkölcsileg megrovott vagy köztudomás szerint vesztegető a kijelölésből kirekeszteni.

b) A kijelölő bizottság kis és nagy községekben hat, szabad községekben kilencz, megyékben tizenöt tagból áll, és ezeknek egyharmad részét az elnök, két harmad részét a gyűlés nem hivatalbeli tagjai választják.

c) A kijelölő bizottság kis és nagy községekben a választási gyűlést megelőző napon, szabad községekben és megyékben a tisztújító-széket megelőző utolsó képviselői illetőleg köz-gyűlésen választatik meg; de e bizottságnak oly egyén, ki a legközelebbi választás alkalmával pályázni akar, tagja nem lehet.

d) A kijelölő bizottság a választást megelőzőleg az elnökkel összeül, a kijelölés névsorát elkészíti, és a választás ideje alatt is együttmarad, hogy a választás eredménye által szükségelt változtatásokat megtehesse.

e) Minden állomásra az eddig hivataloskodó egyéneken kívül, ha végsőleg le nem mondott, a folyamódók közül három kijelölendő,

egy az elnök kettő a bizottság többsége által; lehet azonban kijelölni többet is, ha a közvélemény annyira elágazik, hogy határozott megállapodása másként alaposan ki nem tudathatik.

151. §. Valahányszor a jelenlevő választók közül harmincz kivánja: a szavazásnak titkosan és golyózás által kell történni; különben a választás közfelkiáltás utján is végbe mehet.

152. §. Titkos szavazás esetében a szavazatok összeszedésére a kijelölt bizottság tagokat saját kebeléből küld ki; a szavazás befejezése után a szavazatok a gyűlés előtt a jegyző által nyilvánosan számíttatnak össze.

153. §. Titkos szavazás által a választás csak úgy érvényes, ha a kijelöltek közül egyik mellett általános többség nyilatkozik: ellenkező esetben az együttvéve általános többséget nyert legtöbb szavazattal bíró egyének között a szavazást ismételni kell.

154. §. Ha a megyei tisztviselő-széken a képviselők a 129. §. által rendelt számban meg nem jelennének: a főispán az előbbi tisztviselői kart megerősíti és azok helyett, kik véglegesen lemondanak, saját belátása szerint helyettesít.

Képesség.

155. §. Hogy valaki községi előljárónak vagy bármi tisztviselőnek megválasztathassék, általában szükséges, hogy az 1848: 5. törvényczikk szerint magyarországi választó honpolgár legyen és mint ilyen is csak az választathatik, ki életének 24. évét meghaladta, sem büntvádi kereset alatt nincs, sem büntény miatt büntetve nem volt. Ezenkívül különböző esetekben még következő képességgel bír.

a) A kis és nagy községekben előljárót csak a helybeli lakosok közül lehet választani, a jegyzőt kivéve, a ki nem helybeli lakos is lehet: ellenben szükséges, hogy értelmi képzettségét és hivatalára alkalmas voltát hitelesen igazolja.

b) Szabad községekben csak a polgármestert, főbirót, a tanácsbelieket, adószedőt és közgyámot kell a helybeli lakosok közül választani.

c) Megyékben orvosok, illetőleg sebészek, mérnökök, tisztügyivédek és ülnökök nem megyebeliek közül is választathatnak.

d) Törvénytudó ülnökök és tisztügyiészek csak jogtudorok

vagy okleveles ügyvédek lehetnek, ezenkívül a jogtudományban gyakorlati jártasságot is tartoznak igazolni.

e) Orvosok és sebészek a rendes oklevelen kívül a közegészségi és törvényszéki orvostanból, nemkülönben a baromorvoslatból szerzett tanulmányaikat is igazolni tartoznak.

f) Mérnök csak az lehet, ki rendes oklevelén kívül a gyakorlati téren szerzett ügyességét is bebizonyította.

g) Számadók kötelesek a szabály által meghatározandó biztosítékot előlegesen kimutatni.

Általában, hogy a szokott tanodai éstudorivizsgákon kívül azok, kik köz-hivatal viselési pályára lépni kívánnak, első kineveztetésök vagy megválasztatásuk feltételeül tartozzanak-e, és mindenik szakban mily vizsgát kiállani: ez iránt egy külön törvény lenne szükséges.

XI. Rész.

Ezen törvény életbeléptetéséről.

156. §. Ezen törvény szentesítése és kihirdetése után a főispánok legfőlebb 20 nap alatt közgyűlést tartanak.

157. §. Ezen közgyűlés által szótöbbséggel

a) két bizottság küldetik ki, egyik azon honpolgároknak összeírása végett, kik az 1848: 5. törvényezikk szerint választói képességgel bírnak, — másik a kijelölési sorozat elkészítése végett.

b) Kijelöltetnek azon községek, melyekben a 24. §. szerint képviselőtestületek alakítása szükséges, és melyekben a lakosok száma szerint legalább 50 képviselő kitelik.

c) Megalakíttatnak a fősolgabírói járások.

d) Meghatároztatik a megyei hivataloknak és hivatalnokoknak száma.

e) Megállapíttatik az alakítandó állandó bizottságok száma, minősége.

f) Határozat hozatik az iránt, hány állandó ülnök, illetőleg képviselő szükséges a törvényszékekhez, kis-gyűlésekhez és állandó bizottságokhoz, és hogy ezek, vagy ezek közül melyek láttasanak el rendes fizetéssel? vagy csak eljárásuk idejére és mennyi napi-díjat nyerjenek?

Mіндеzen határozatok utólagosan a magyar minisztériumhoz

fölterjesztendők, helybenhagyás végett: hogy ez által szabály erejére emelkedvén, jövőben is zsinórmértékül szolgáljanak.

A.) Az összeírásról és a megyei képviselőtestület megalakításáról.

158. §. A választók összeírására kiküldött bizottság

a) ugyanannyi albizottságból áll a hány választási kerület a megyében létezik, és egy központi bizottságból.

b) Az összeíró mind középponti mind kerületi bizottságok ugyanannyi tagból fognak állani a hány tagból állottak az országgyűlési képviselőknek legutóbbi megválasztása alkalmával, a szavazati lapokat is tehát a közgyűlés használatára ezen számok szerint kell előre elkészíttetni.

c) A kerületi összeíró bizottságok kerületeikben helyről-helyre járnak, megjelenésük idejét előre kihirdetvén; mindenütt legalább két napot töltenek, és a választókat községenként és betűrend szerint írják össze. Az összeírásnak egyik példányát a községnél hagyják a községbeli választásoknál leendő használat végett, egy másikat pedig a középponti bizottságnak küldenek által.

d) Egyébiránt a választók összeírása és az igazolási kérdések körül mind a középponti mind a kerületi albizottságok azon szabályokat követik, melyek az 1848: 5. törvényczikk által megállapítottak.

159. §. Az összeírások befejeztetvén; és minden igazolási kérdések is a központi választmány által elintézve levén: a megyei képviselői testület megválasztásának munkája következik; és e célból a középponti bizottság

a) az 59. §. g. pontja szerint megállapítja a képviselői testület összes számát.

b) Az adólajstromok segítségével a képviselő-testület azon egy-harmad részét szemeli ki, mely a 134. §. rendelete szerint a legtöbb adót fizető megyei lakosokból alakíttatik, és a kiszemeltek neveit betűrend szerint összeállítja.

c) A képviselő testületnek választás által betöltendő két-harmad részét arány szerint a választó-kerületek között felosztja.

d) Szavazatlapokat nyomtat, melyeken a legtöbb adót fizető képviselők nevei után ugyanannyi üres helynek kell lenni, a hány megyei képviselő kerületenként választatik.

e) A választásra, melynek egyébiránt a megyében mindenütt ugyanazon napon kell megkezdetni, legfőlebb 14 napi határidőt tűz ki, és a kerületi bizottságokat a választás megtartására utasítja.

f) Mindezen határozatait és a szavazatlapokat kellő számban a megyebeli községeknek megküldi, egy útasítás kíséretében, mely által a választók a teendők iránt figyelmeztetve legyenek.

160. §. A községek előljárói tartoznak a középponti bizottság határozatait kihirdetni, a kiküldött szavazatlapokat a választók között az összeírási lajstrom szerint kiosztani, az általok történt kiosztásról betűrendszerinti jegyzéket készíteni és ezt a kerületi bizottságnak megküldeni, — végre a választókat a teendők iránt a központi bizottságtól nyert útasítás értelmében körülményesen, mind együttvéve, mind, ha kívánják, egyenként fölvilágosítani.

161. §. A megyei képviselők választása ugyanazon helyeken megy végbe, melyek az országgyűlési képviselők választására vannak kijelölve, ennél fogva a kerületi választók minden, a kerülethez tartozó községekből a helyszínén együtt megjelenni kötelesek.

162. §. Elérkezvén a választás napja, a kerületi bizottság tagjai a középponti bizottságtól általveendő összeírással a helyszínen megjelenni és a szavaztatást a kitűzött órában megkezdik.

163. §. Ha a szavazást egy napon elvégezni nem lehet, a szavazatszedési szekrény a bizottsági elnök és helybeli előljáróság pecsétjével lepecsételtetik és a szavazásnak következő napon okvetlenül megnyitandó folytatásaig a szavazatszedő teremben biztosan őriztetik.

Reggeli hét óra előtt és esteli hét órán túl szavazatlapot a bizottság elfogadni nem köteles.

164. §. A szavazó szavazatlapját behajtva adja által, de nevét megmondani köteles. A választmány a szavazók fölött az összeírási lajstrom segítségével ellenőrködik, és hogy ez könnyebben megtörténhessék: helységenként szavaztat, elsőséget adván a nem helybelieknek, a helységek nevei kezdőbetűjének sorozata szerint.

165. §. A szavazatlapot szavazáskor sem felbontani, sem a bizottság előtt betölteni nem szabad, hanem ezt a szavazó már beírva magával hozni és személyesen általadni tartozik. Idegen név alatt szavazni nem szabad.

166. §. A választásnál a csend és rend fentartására ügyelni

az elnöknek joga és kötelessége, és e ezélből a netalán szükséges karhatalommal is rendelkezik.

167. §. A szavazás berekesztetvén, a bizottság, szintéu nyilvános ülésen, ha lehet még az nap a szavazatokat összeszámítja. Azok, kik legtöbb szavazatot nyertek : választva vannak.

168. §. A szavazatok összeszámítása körül következők megtartandók.

a) Csak oly szavazatlapok érvényesek, melyek a központi választmány által bocsáttattak ki.

b) Oly név, mely olvashatólag írva nincs, számba nem vétetik, de azért a szavazatlap többi részeiben érvényes.

c) Csak annyi név vétetik számba, a hány sorszámu a szavazatlapon nyomatva van, ha annál több név lenne fölírva, az ezen számon túl következők számba nem vétetnek.

d) Ha kelletinél több név van felírva és úgy összezavarva, hogy a sort meghatározni nem lehet: az egész lap érvénytelen.

e) Ha egy csomóba több lap van összezavarva és ezek egymástól különböznek, mind érvénytelenek, ha mindenben megegyeznek, csak egybe számíttatnak.

f) Ha oly név van felírva, mely nem választható: számba nem vétetik.

g) Ha két név egyenlő számú szavazatot nyert: az elnök határoz.

Minden egyéb választásoknál is, melyek szavazatlapok által történnek, a szavazatok összeszedése és összeszámítása körül az itt leirt szabályok megtartandók.

170. §. A szavazatok összeszámítása után a bizottsági elnök a választás eredményét kihirdeti, és eljárásáról a szavazatlapok és a községtől nyert kiosztási jegyzék bemutatása mellett a középonti választmánynak jelentést tesz.

171. §. Beérkezvén pedig valamennyi kerületi bizottság jelentése, a középponti választmány azokból a megyei képviselőtestület névsorát elkészíti, kihirdetés végett minden egyes községnek megküldi, és a főispánnak a megtörtént választásokról tudósítást tesz.

172. §. A főispán ezen tudósítás vétele után legfelebb 14 napra tisztújító-széket hirdet, melyen a megválasztott képviselők,

beiktatásuk végett, kifogás nélkül megjelenni, és névszerint felszólítva a következő hitet letenni kötelesek :

„Én N. N. esküszöm az egy élő Istenre, hogy a megyének minden köz- és magánjogi dolgaiban, a mennyire befolyásom terjed, igazán és hiven járok el; a megyei köz tanácskozásokban legjobb tudomásom és lelkiismeretem szerint veszek részt, és szavazatomat is akként adom; sem barátságot, sem gyűlölséget, sem atyafiságot vagy más egyéb emberi vonatkozást nem tekintve, egyedül a közjót és az ország törvényeit tartván szemeim előtt; Isten engem úgy segítjen.“

173. §. Ezen eskü letétele után az elnök a képviselő-testületet megalakultnak nyilvánítván, és meggyőződést szerezvén magának, hogy a tisztújító-szék megtartására a képviselők a 129. §. szerint kellő számmal jelenvannak: a tisztújító-széket megnyitja.

A) A tisztújító-székről.

174. §. Kihirdetvén a tisztújító-szék határnapja: azok, kik hivatalt vállalni akarnak, kérvényeiket írásba foglalva a főispán-nak hadni kötelesek.

175. §. Három nappal a tisztújító-szék megnyitása előtt, a kijelölő bizottság a főispán elnöklete alatt összeül és járasonként, a főszolgabírói kerületekre is tekintettel lévén, minden, a 157. §. szerint, a tisztújító-szék választása által betöltendő hivatalokra, a beérkezett folyamodványok nyomán, a kijelölési sorozatot kidolgozza, és a választás egész ideje alatt együttmarad.

176. §. A választás napján a főispán a kijelöltek névsorát hivatalról hivatalra egyenként előterjeszti. A kijelölő választmány szavazat-szedésre albizottságot nevez, melynek tagjai a szavazók fölött, a képviselők névjegyzékének segítségével, ellenörködnek. Választás alá egyszerre csak egy tisztviselő állomása kerülhet.

177. §. A golyózás helyiségének elrendezése fölött, úgy, hogy az titkosan történjék, de egyszersmind lehető visszaélések meggátoltassanak a kijelölő bizottság előre intézkedik.

178. §. Ha valamennyi választások egy napon be nem végezethetnek: a főispán a tisztújító szék folytatását a következő napra is elhalaszthatja.

179. §. A tisztviselők hitformáját a kijelölő bizottság dolgozza

ki, tekintettel a különféle hivatalokra; ezen hitet a megválasztott tisztviselők, hivatalaik szerint, valamennyi választások befejezése után leteszik és az által hivatalaikba beiktatva vannak; a főispán pedig a tisztviselői kart alakúlnak nyilvánítja és a tisztújító-székot berekeszti.

180. §. Az előbbi tisztviselőknek, ha újra meg nem választattak, felelősségi kötelezettségek a megye közönsége iránt csak akkor szűnik meg, midőn az előttök forgó függőben maradt ügyeket és az irattárat utódaiknak rendesen általadták és ezen általadásról illetőleg általvételtől a megyének benyújtott jelentés nyomán a további felelősségről fölmentettek. De ezen fölmentés által mult hivatalos eljárásaik miatt netalán magán polgárok részéről ellenök támaszható panaszok vagy vádak, úgy bármni követelések indíthatása el nem enyészik.

181. §. A tisztújító-szék befejezése után következő napon közgyűlés tartatik, melyen mindenekelőtt, a kijelölő bizottság javaslata folytán, a kis-gyűléshez, az állandó bizottságokhoz és szolgabírói székhez ülnökök, illetőleg képviselők, úgyszintén a kis és nagy községek főnökei választatnak meg és küldetnek ki.

182. §. Végre a kis és nagy községekben a kiküldött főnökök, úgy szintén szabad községekben a főszolgabírák, a helybeli választók összeírásának segítségével az előljárók, illetőleg a helybeli képviselő-testület és tiszti-kar választását, ugyanazon szabályok alkalmazása és megtartása mellett, eszközlik, melyek a megyei képviselők és tisztviselők megválasztása körül meghatározatnak.

B) Az ezen törvény folytában szükséges közigazgatási rendszabályokról.

183. §. Az alatt míg a képviselők választására, és a tisztújító-szék megtartására az előkészületek az összeírási választmány által megtétnek, a kijelölő bizottság, azon általános elvek szerint, melyek e törvényben megállapíttatnak az ügyvitelre vonatkozó közigazgatási rendszabályokat, javaslatképen részletezve kidolgozza. nevezetesen mindenekelőtt:

a) a kis és nagy községek főnökei úgy a főszolgabírák számára részletes utasítást készít, mi szerint az ezen törvény értelmében a 182. §. által reájok bizott kötelességeiket teljesítsék.

b) Útasítást készít az újonnan választandó tisztviselők számára a függőben levő ügyeknek és az irattáraknak mi rend és ellenőrködés szerint leendő általvétele iránt az eddigi ideiglenes hivatalnokok kezéből, oly elővigyázattal, hogy ezeknek felelőssége teljesen fedeztessék, különösen figyelve az árvai és telekbirói ügyeknek és iratoknak járásokénti szétosztására.

c) Ezen törvényt pontról pontra gondosan általvizsgálván, mindenütt, ott hol a gyakorlat részletes intézkedést tesz szükségessé, az ily pontokat kijelöli, a szükséges közigazgatási rendszabályokat kidolgozza; a mennyiben pedig az idő engedi, a legstürgősebbek iránt kész javaslatot terjeszt elő: figyelve az alkotmányos szokásra, az ennekelőtte gyakorlatban volt szabályokra, és ezekből mindazokat, melyeket ezután is alkalmazhatóknak és hasznosaknak talál, megtartva és csak azokat módosítva, melyek a változott körülmények miatt többé nem használhatók.

184. §. Ezen javaslat, a tisztújítás befejezése után folytatva tartandó közgyűlésen, tanácskozás alá vétetik, a már készen kidolgozott javaslatok nyomán a rendszabályok megalkottatnak, egyéb részeiben pedig a vázlat átvizsgáltatik és megállapítottván a választmány munkájának folytatására útasítatik.

185. §. Hogy a közügyek kezelésére és a hivatalos eljárásokra nézve az egész országban a lehetőségig egyenlő rend hozásuk létre: kivételesen megengedtetik, hogy a 139. §. és a 183. §. c) pontja alatt említett közigazgatási rendszabályokat a miniszterium ezen első ízben a megyék bővebb meghallgatása és beleegyezése mellett czélszerűség tekinteléből is módosíthassa.

A jelen javaslat csak a magyar megyékre van számítva. Lehet, hogy az erdélyi megyék viszonyaiban vannak eltérések, azon viszonyoktól, melyek a magyarországi megyékben léteznek. Ez esetben, Erdélyre nézve, erdélyi hazánkfiait illeti a kezdeményezés.

DE ZALLAGI GÉZA.

